

VÄLJAVÕTE

Ärisaladus välja jäetud (tähistatud ...)*

Tehnilise Järelevalve Ameti 16.06.2017
kindlaksmääratud asukohas kohaliku
juurdepääsu hulgiturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks
tunnistamise otsuse

Lisa 1

**Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru
piiritlemine, analüüs, märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamine ja
kohustuste kehtestamine**

Tehnilise Järelevalve Amet

1. OTSUSE KOKKUVÕTE	3
2. SISSEJUHATUS	4
2.1. ÜLDINE ÕIGUSLIK RAAMISTIK	4
2.2. KOOSTÖÖ KONKURENTSIAMETIGA.....	5
2.3. RIIGISISENE KONSULTEERIMINE	5
3. TURU PIIRITLEMINE.....	6
3.1. TURU PIIRITLEMISE PÕHIMÕTTED JA MEETODID.....	6
3.1.2. Turgude seotus.....	8
3.1.3. Turu geograafilise käibimisala piiritlemise põhimõtted	8
3.2. KOHALIKU JUURDEPÄÄSU HULGITURU PIIRITLEMINE	9
3.2.1. Kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate juurdepääsuteenuste määratlemine	9
3.2.2. Turgude seotus.....	13
3.2.3. Teenuse asendatavuse analüüs	13
3.3. TURUOSALISED.....	20
3.4. KOHALIKU JUURDEPÄÄSU HULGITURU PIIRITLEMINE: GEOGRAAFILINE KÄIBIMISALA	20
3.5. KOHALIKU JUURDEPÄÄSU HULGITURG	21
4. TURUANALÜÜS	22
4.1. TURUANALÜÜSI ÜLDISED PÕHIMÕTTED	22
4.2. TURU ÜLEVAADE	23
4.2.1. Elektroonilise side jaeturud	23
4.3. TURUJÕU HINDAMINE	29
4.3.1. Turuosad.....	29
4.3.2. Ettevõtja üldine suurus	32
4.3.3. Sisenemistõkked	36
4.4. TASAKAALUSTAV OSTJA JÕUD KOHALIKU JUURDEPÄÄSU HULGITURUL	39
5. MÄRKIMISVÄÄRSE TURUJÕUGA ETTEVÕTJAKS TUNNISTAMINE	40
6. KEHTESTATAVAD KOHUSTUSED	41
6.1. KOHUSTUSTE KEHTESTAMISE EESMÄRK JA ALUSED	41
6.2. JUURDEPÄÄSU KOHUSTUSED	42
6.2.1. Juurdepääsu kohustuste eesmärk ja alused	42
6.2.2. Juurdepääsuga seotud konkurentsiprobleemid.....	42
6.2.3. Juurdepääsu kohustuste valiku analüüs.....	43
6.2.4. Juurdepääsu kohustuste kehtestamine	45
6.3. MITTEDISKRIMINEERIMISE KOHUSTUS.....	49
6.3.1. Mittediskrimineerimise kohustuse eesmärk ja alused	49
6.3.2. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid	49
6.3.3. Mittediskrimineerimise kohustuse valiku analüüs	50
6.3.4. Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamine	50
6.4. LÄBIPAISTVUSKOHUSTUSED	51
6.4.1. Läbipaistvuskohustuste eesmärk ja alused	51
6.4.2. Läbipaistvusega seotud konkurentsiprobleemid	51
6.4.3. Läbipaistvuskohustuste valiku analüüs.....	52
6.4.4. Läbipaistvuskohustuste kehtestamine	53
6.5. HINNAKOHUSTUS	54
6.5.1. Hinnakohustuste eesmärk ja alused.....	54
6.5.2. Hinnaga seotud konkurentsiprobleemid ja hindade analüüs	56
6.5.3. Hinnakohustuste valiku analüüs	59
6.5.4. Hinnakohustuse kehtestamine.....	71
6.6. KEHTESTATAVATE KOHUSTUSTE TÄITMISE TÄHTAEG	72

1. OTSUSE KOKKUVÕTE

1. Käesolevas dokumendis on Tehniline Järelevalve Amet (edaspidi TJA) piiritletud kooskõlas elektroonilise side¹ seaduse (edaspidi ESS) 5. peatükiga kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiteenuse turu (edaspidi *kohaliku juurdepääsu hulgiturg*), teostanud piiritletud sideteenuse turul konkurentsiolukorra analüüsi ning tuvastanud selle tulemusena, et sellel sideteenuse turul konkurents ei toimi. Konkurentsi olukorra analüüsist tulenevalt on TJA välja selgitanud kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul sideettevõtjad, keda TJA kavatseb tunnistada märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks.
2. Turu piiritlemise tulemusel jõudis TJA järeldusele, et kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvad valguskaablile- ja vaskpaarile juurdepääsu teenused, millega üks sideettevõtja annab teisele sideettevõtjale kasutada (täielikult või jagatult) oma fikseeritud sidevõrgu juurdepääsuvõrgu vaskpaari ja valguskaablit, et teine sideettevõtja saaks osutada kliendile sideteenuseid. Sealhulgas hõlmab asjaomane hulgiturg ka juurdepääsu kaablikanalisisatsioonile ja tugiteenuseid (sh seadmemajutust ja hoonete ühiskasutust) niivõrd, kui need on vajalikud fikseeritud juurdepääsu hulgiturul osutatavate hulgiteenuste kasutamiseks või oma sidevõrgu välja ehitamiseks.
3. Piiritletud turu geograafiline käibimisala on Eesti Vabariigi territoorium tervikuna.
4. Läbiviidud turuanalüüsi raames hinnati konkurentsiolukorda asjakohasel hulgiturul mitme kriteeriumi alusel ning leiti, et piiritletud hulgiturul ei toimi konkurents ning et ESS § 45 lg 2 vastavate tunnustega ettevõtja piiritletud sideteenuste turul on Telia Eesti AS (edaspidi *Telia*).
5. TJA teeb ettepaneku tunnistada Telia piiritletud hulgiturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks.
6. TJA teeb piiritletud sideteenuse turul esinevate konkurentsiprobleemide mõju vähendamiseks ettepaneku kehtestada Teliale järgmised valdkonnaspetsiifilised kohustused:
 - juurdepääsu kohustused vastavalt otsuse punktile 6.2.4.;
 - mittediskrimineerimise kohustuse vastavalt otsuse punktile 6.3.4.;
 - läbipaistvuskohustused vastavalt otsuse punktile 6.4.4.;
 - hinnakontrolli kohustus vastavalt otsuse punktile 6.5.4.
7. TJA rakendab eelnimetatud kohustused alates 01.07.2017.

¹ RT I, 23.03.2015, 102

2. SISSEJUHATUS

2.1. Üldine õiguslik raamistik

1. 2005. aasta 1. jaanuaril jõustus ESS, millega Eesti võttis üle Euroopa Liidu (edaspidi EL) elektrooniliste sidevõrkude ja teenuste ühise reguleeriva raamistiku.²
2. ESS § 44 kohaselt tuleb mitte harvem kui kord kolme aasta jooksul käesoleva seaduse § 43 lõike 1 kohaselt piiritletud sideteenuste turgudel teostada konkurentsiolekukorra analüüsi (edaspidi turuanalüüs), et teha kindlaks, kas vastaval sideteenuse turul toimib konkurents.
3. Turgude piiritlemisel juhindub TJA Euroopa Komisjoni turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramist puudutavatest soovitustest ja suunistest³ ning Euroopa Komisjoni ja Euroopa Kohtu otsustest.
4. Aastatel 2005 – 2007 viis sideteenuste turgudel konkurentsiolekukorra analüüsi läbi Sideamet.
5. 31.12.2007 lõpetas Sideamet oma tegevuse⁴ ning tema ülesanded jagati Konkurentsiameti ja TJA vahel.
6. Alates 01.01.2008 viis elektroonilise side turgude turuanalüüsi läbi Konkurentsiamet. Sideteenuste turgude loetelus lähtus Konkurentsiamet Euroopa Komisjoni 2007. aasta soovitusel „Ex ante põhimõttel reguleeritavate elektroonilise side valdkonna toote- ja teenuseturgude kohta“⁵ (2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitus) lisas 1 toodud elektroonilise side turgude loetelust.
7. 01.07.2014 jõustus ESSi muudatus, mille tulemusel viidi Konkurentsiameti pädevuses olevad ülesanded TJA pädevusse ning 2015. aastal alustas TJA neljanda turuanalüüside läbiviimise etapiga.
8. Sideteenuste turgude loetelus lähtub TJA Euroopa Komisjoni 2014. aasta soovitusel „Ex ante põhimõttel reguleeritavate elektroonilise side valdkonna toote- ja teenuseturgude kohta“⁶ (2014. aasta toote- ja teenuseturgude soovitus) lisas 1 toodud elektroonilise side turgude loetelust.
9. Käesolevas otsuse piiritletakse 2014/710/EL komisjoni soovitusel lisa punkti 3 a järgi: „Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturg“.
10. Kui turuanalüüsist tuleneb, et kohaliku juurdepääsu hulgiturul toimib konkurents, koostab TJA ESS § 44 lõike 7 kohaselt otsuse märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata jätmise kohta.

² Ühine reguleeriv raamistik koosneb Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 7. märtsi 2002. a direktiivist 2002/21/EÜ elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste ühise reguleeriva raamistiku kohta (raamdirektiiv) ning neljast eridirektiivist: Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/20/EÜ elektrooniliste sidevõrkude ja -teenustega seotud lubade andmise kohta (loadirektiiv), Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/19/EÜ elektroonilistele sidevõrkudele ja nendega seotud vahenditele juurdepääsu ja vastastikuse sidumise kohta (juurdepääsudirektiiv), Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/22/EÜ universaalteenuse ning kasutajate õiguste kohta elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste puhul (universaalteenuse direktiiv), Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv) („eridirektiivid“).

³ Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power Under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C 165/03)
[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002XC0711\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002XC0711(02)&from=EN)

⁴ Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus tulenevalt valitsusasutuste ühendamisest” § 1 p 3 RT 2007, 66, 408.

⁵ Commission Recommendation of 17 December 2007 on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services. OJ L 344, 28.12.2007 P. 0065 – 0069.

⁶ Commission Recommendation of 9 October 2014 on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014H0710>

11. Kui TJA turuanalüüsi käigus tuvastab, et kohaliku juurdepääsu hulgiturul konkurents ei toimi ning nimetatud turgudel tegutsev sideettevõtja omab eraldi või ühiselt koos teiste ettevõtjatega märkimisväärset turujõudu, mis võimaldab tal tegutseda märkimisväärsel määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest, määratakse sideturul kindlaks üks või mitu märkimisväärse turujõuga ettevõtjat ning kooskõlas ESS §-ga 45 kindlaks üks või mitu märkimisväärse turujõuga ettevõtjat. Vastavalt ESS § 46 lõikele 2 lähtub TJA märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kohustuse kehtestamisel ettevõtja suhtes ESS §-des 50–57 sätestatust, kehtestades ettevõtjale ühe või mitu asjakohast kohustust sellel teenuse turul, mille sideettevõtja kohta on tehtud ettepanek tunnistada ta märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks.
12. Eelnevalt on Sideamet ja Konkurentsiamet fikseeritud juurdepääsu hulgiturul turul viinud läbi turuanalüüsid ja määranud märkimisväärse turujõuga ettevõtja 2007⁷, ja 2009⁸, ja 2013⁹. aastal.

2.2. Koostöö Konkurentsiametiga

13. ESS § 144 lõigete 1 ja 2 kohaselt teevad TJA ja Konkurentsiamet elektroonilise side valdkonnas turu reguleerimisel ja järelevalve teostamisel igakülgsed koostööd ning võivad vajaduse korral vahetada omavahel asjakohast teavet.
14. Märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise- või määramata jätmise otsuse edastab sideteenistus seisukoha saamiseks Konkurentsiametile. Konkurentsiameti seisukohad kajastatakse hiljem otsuse lisas ja otsuse punktis „Riigisisene konsulteerimine“ all.

2.3. Riigisisene konsulteerimine

15. Kui turuanalüüsi läbiviimise tulemusel leitakse, et sideteenuse turul toimib konkurents, koostab TJA otsuse märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks määramata jätmise kohta (ESS § 44 lõige 7). Kui tuvastatakse, et sideteenuse turul konkurents ei toimi ning turul on sideettevõtja, kes omab märkimisväärsel turujõudu, koostab TJA otsuse kavandi märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise kohta (ESS § 46 lõige 1).
16. Otsuse kavand, millest on välja jäätud ärisaladust sisaldav informatsioon, tehakse avalikkusele kättesaadavaks. Puudutatud isikutel on õigus ühe kuu jooksul esitada otsuse kavandi kohta arvamus. Otsuse eelnõu saadetakse sideettevõtjale, keda TJA kavatseb tunnistada märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks. Viimane võib vastavalt ESS §-le 47 esitada ühe kuu jooksul otsuse kavandi kättesaamisest arvates oma vastulause.

2.4. Konsulteerimine Euroopa Komisjoni, Euroopa Sideameti ja EL liikmesriikide sideturu regulaatoritega

17. Kooskõlas ESS § 48 ning raamdirektiivi artikliga 7 peab TJA informeerima Euroopa Komisjoni, Euroopa Sideameti ja EL liikmesriikide sideturu regulaatoreid ESS § 47 lõike 3 alusel koostatud märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise või märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata jätmise otsuse eelnõust, andmaks neile võimaluse esitada arvamus planeeritavate toimingute või meetmete kohta.
18. TJA võtab otsuse eelnõu kohta esitatud arvamusi ESS § 49 lõikes 1 sätestatud otsuse tegemisel võimalikult suures ulatuses arvesse ning edastab otsuse Euroopa Komisjonile.

⁷ Sideameti otsus 20. aprill 2007. a nr J.1.-45/07/1

⁸ Konkurentsiameti otsus 07.09.2009 nr 8.3-12/09-0003 <http://www.tja.ee/fuusiline-juurdepaaas-fikseeritud-sidevorgule/>

⁹ Konkurentsiameti otsus 11.11.2013 nr 8.3-1/13-001 <http://www.tja.ee/fuusiline-juurdepaaas-fikseeritud-sidevorgule/>

3. TURU PIIRITLEMINE

3.1. Turu piiritlemise põhimõtted ja meetodid

19. Hindamaks, kas konkreetset sideteenuse turul toimib konkurents või mitte, st kas ettevõtja eraldi või ühiselt koos teiste ettevõtjatega omab märkimisväärset turujõudu ehk positsiooni, mis võimaldab tal (või neil ühiselt) sellel turul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest, piiritleb TJA esmalt kooskõlas ESS § 43 sideteenuse turud ja nende geograafilise käibimisala.
20. Vastavalt ESS § 43 lõikele 1 peab TJA piiritlema sideteenuste turud kooskõlas Euroopa Liidu konkurentsioiguse põhimõtetega ning juhindudes toote- ja teenuseturgude soovitusel, turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suunistest ning Euroopa Komisjoni ja Euroopa Kohtu otsustest.
21. Piiritletav sideteenuse turg sätestatakse 2014 aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisas 1. punktis 3a.
22. Kooskõlas ESS § 43 lõikega 1, raamdirektiivi artikli 15 lõikega 3, toote- ja teenuseturgude soovitusel preambuli punktiga 19 ning turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktidega 9 ja 36 on TJA-l õigus piiritleda sideteenuse turg erinevalt toote- ja teenuseturgude soovitusel määratletud turgudest juhul, kui see on põhjendatud siseriikliku konkurentsioigusega. Üldjuhul peab TJA aga juhinduma 2014. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisas esitatud turgude määratlusest.
23. Kooskõlas turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktiga 34 piiritletakse otsuses toote- ja teenuseturg ning selle geograafiline käibimisala. Hinnang selle kohta, missugused tooted kuuluvad ühe ja sama turu koosseisu, antakse lähtudes turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suunistest sätestatud kriteeriumidest.
24. Euroopa Liidu konkurentsioiguses väljakujunenud põhimõtete kohaselt piiritletakse kaubaturg konkreetse analüüsitava toote või teenuse nõudluse- ja pakkumise poolse asendatavuse kindlakstegemise kaudu (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktid 38 ja 39).
25. Asendatavuse hindamise meetodi peamine printsiip on eeldus, et tooted ja teenused, mis võivad üksteist asendada, kuuluvad ühe ja sama turu koosseisu. Vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktis 44 viidatud Euroopa Kohtu konkurentsioiguse-alasele kohtupraktikale¹⁰ hõlmab asjakohase turu koosseis kõiki tooteid või teenuseid, mis on üksteisega piisaval määral vahetatavad või asendatavad ning sarnanevad üksteisega mitte ainult kasutajatele oluliste objektiivsete omaduste ja nende hindade või kavetatud kasutamise poolest, vaid ka vaatlusel oleva turu nõudluse ja pakkumise konkurentsitingimuste ja/või struktuuri põhjal. Seejuures ei ole tooted, mis on vaid vähesel määral vahetatavad või asendatavad, sama turu osaks.

¹⁰ Euroopa Kohtu 14. novembri 1996. a otsus kohtuasjas C-333/94 P: *Tetra Pak vs. Komisjon*; EKL 1996, lk I-0595, lõik 13; Euroopa Kohtu 11. detsembri 1980. a otsus kohtuasjas 31/80: *L'Oréal*; EKL 1980, lk 03775, lõik 25; Euroopa Kohtu 9. novembri 1983. a otsus kohtuasjas 322/81: *Michelin vs. Komisjon*; EKL 1983, lk 03461, lõik 37; Euroopa Kohtu 3. juuli 1991. a otsus kohtuasjas C-62/86: *AKZO Chemie vs. Komisjon*; EKL 1991, lk I-03359; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 12. juuni 1997. a otsus kohtuasjas T-504/93: *Tiercé Ladbroke vs. Komisjon*; EKL 1997, lk II-00923, lõik 81; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 30. märtsi 2000. a otsus kohtuasjas T-65/96: *Kish Glass vs. Komisjon*; EKL 2000, lk II-01885, lõik 62; Euroopa Kohtu 25. oktoobri 2001. a otsus kohtuasjas C-475/99: *Ambulanz Glöckner vs. Landkreis Südwestpfalz*; EKL 2001, lk I-08089, lõik 33; Euroopa Kohtu 21. veebruari 1973. a otsus kohtuasjas 6-72: *Europemballage ja Continental Can vs. Komisjon*; EKL 1973, lk 00215, lõik 32; Euroopa Kohtu 13. veebruari 1979. a otsus kohtuasjas 85/76: *Hoffmann-La Roche vs. Komisjon*; EKL 1979, lk 00461, lõik 23.

26. *Nõudlusepoolse asendatavusena* on turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktide 44 ja 51 kohaselt käsitatav olukord, kus kaks või enam toodet on kasutaja seisukohalt omaduste, hinna ja kasutusvõimaluste alusel omavahel piisaval määral vahetatavad või asendatavad. Omavahel asendatavad tooted või teenused loetakse vastavalt suuniste punktile 44 sama turu koosseisu kuuluvaks. Seega, võttes arvesse suuniste alajaotuses 2.2.1.1. sätestatut, hinnatakse nõudlusepoolse asendatavuse puhul seda, mil määral kasutajad on valmis asendama turul olulise konkreetse toote või teenuse teise toote või teenusega.
27. *Pakkumispoolse asendatavuse* hindamisel lähtutakse sellest, mil määral teised teenuseosutajad on võimelised suhteliselt lühikeses perspektiivis ilma märkimisväärsete kuludeta oma tootmise ümber korraldama nii, et oleks võimalik pakkuda turul olulist toodet või teenust (mis väljendab kas teenuse pakkumise kasvus või uute pakkujate turule tulekus).
28. Üks võimalik viis nõudluse- ja pakkumispoolse asendatavuse hindamiseks on *hüpoteetiline monopolisti testi*¹¹ (edaspidi *SSNIP-test*) rakendamine (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 40). Kui hüpoteetiline monopolist tõstab väikesel, kuid märgataval määral (5-10%) teenuse hinda (eeldusel, et selline hinnatõus ei ole lühiajaline) ning läbimüük hinnatõusu tulemusena kasumit mõjutaval määral ei vähene, kuulub teenus teisele turule. Kui aga hinnatõusule järgneb klientide arvu vähenemine (kuna kliendid hakkavad kasutama teisi analoogseid teenuseid) ja see muudab hinnatõusu kahjumlikuks, tuleks sellised teenused asendusteenustena kaasata asjakohase turu koosseisu.
29. *SSNIP-testi* rakendatavust nõudluse- ja pakkumispoolse asendatavuse kindlakstegemisel turul tuleb hinnata konkreetsest turuolukorrast lähtudes ning võtta arvesse neid võimalikke asendusteenuseid, mis võivad pakkuda analüüsitavatele teenustele samaväärseid teenuseid. *SSNIP-test* on põhimõtteliselt rakendatav vaid nende toodete ja teenuste puhul, mille hinnad kujunevad vabalt ega allu regulatsioonile.
30. *SSNIP-test* võimaldab välja arvutada müügimahtude alanemise piiri, millest alates on hüpoteetilisele monopolistile püsiv 5-10% hinnatõus kahjumlik. Nt 10% hinnatõusu puhul muutub kahjumlikuks 9,1% turuosa vähenemine (eeldusel, et muutuvkulud ei ole; kui muutuvkulud on olemas, siis muutub hinnatõus kahjumlikuks suurema turuosa kaotamise korral)¹². Seega võib *SSNIP-testi* alusel hinnata, kas turu koosseisu kuuluvad hinnatasemelt oluliselt kallimad potentsiaalsed asendustooted ning arvestades välja turuosa kaotuse hinnatõusu korral ning hinnata, kas potentsiaalsete asendustoodete müügimaht võimaldab sellist turuosa kaotust kompenseerida.
31. *SSNIP-testi* rakendamise otsustab vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktidele 40 ja 43 TJA kaalutusõiguse alusel. *SSNIP-test* ei ole ainus ega primaarne toote- ja teenuseturgude piiritlemise meetodika, vaid on üks võimalik viis turu piiritlemiseks. *SSNIP-test* on asendatavuse hindamise meetodika edasiarendus, mida kasutatakse vaid juhtudel, kus asjakohasel turul võib teoreetiliselt olla mitu toodet või teenust, mis üksteist asendavad. Kui TJA jõuab asendatavuse hindamise meetodikat kasutades järeldusele, et konkreetset sideteenuse turul asjakohaste teenustele ja toodetele asendustooteid ega -teenuseid ei eksisteeri, siis *SSNIP-testi* läbiviimine ei osutu võimalikuks ega vajalikuks.
32. Teine põhimõte, millest TJA lähtub turu piiritlemisel, on tehnoloogilise neutraalsuse printsiip (ESS § 40 lõige 3). Tehnoloogilise neutraalsuse printsiip eeldab, et ühtegi konkreetset tehnoloogiat ei eelistata. Sellest põhimõttest lähtuvalt on turu piiritlemisel hinnatud vaid näitajaid, mis on seotud ennekõike toote funktsionaalsuse, omaduste ja hinnaga ning

¹¹ tuntud ka kui nn *SSNIP-test*. *SSNIP* - *Small but Significant Non-Transitory Increase in Price* (väike, ent märkimisväärne püsiv hinnatõus).

¹² $p_1 * q_1 - p_2 * q_2 \geq 0$ ehk $p_1 * q_1 - p_1(1+t) * q_1(1+l) \geq 0$ ehk $l \geq -t/(1+t)$, kus p_1 on hind enne ja p_2 on hind pärast hinnatõusu; q_1 on müügikogus enne ja q_2 on müügikogus pärast hinnatõusu, t on hinnatõus protsentides ja l on müügikoguse muutus.

spetsiifiline tehnoloogiline lahendus ei oma olulist tähtsust. Tehnoloogilise lahenduse eristamine on asjakohane vaid juhtudel, kui see on otseselt seotud toote või teenuse funktsionaalsuse, omaduste või hinnaga.

3.1.2. Turgude seotus

33. Elektroonilise side turud võivad olla omavahel seotud nii vertikaalselt kui ka horisontaalselt (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste alajaotus 3.1.1., punktid 84 ja 85).
34. Vertikaalselt seotud turud jagunevad ülespoole seotud turgudeks (turud, kus toodetakse asjakohasel turul olulise toote või teenuse arendamiseks vajalikku sisendit) ja allapoole seotud turgudeks (turud, mille jaoks asjakohasel turul toodetud toode või teenus on sisendiks). Ettevõtjaid, kes osutavad üheaegselt teenuseid nii hulgiturul kui ka vastava turuga vertikaalselt allapoole seotud jaeturgudel, nimetatakse vertikaalselt integreeritud ettevõtjateks.
35. Horisontaalselt seotud turud jagunevad muuhulgas:
- põhiklientuuri kaudu seotud turud - tooted ja teenused on suunatud samale sihtgrupile kui asjakohase turu tooted;
 - puuduliku asendaja kaudu seotud turud – tooted või teenused ei ole asjakohase turu toodete otsesteks asendajateks, kuid pakuvad asjakohasele turule siiski teatud konkurentsi;
 - üksteist täiendavad turud – seotud turu tooted või teenused täiendavad asjakohasel turul pakutavaid tooteid või teenuseid.
36. Turgude seotuse väljaselgitamine võib olla oluline nii turu piiritlemisel kui ka turuanalüüsi läbiviimisel. Kui ettevõtjal on konkreetset turul märkimisväärne turujõud, võib ta märkimisväärset turujõudu omada ka sellega lähedalt seotud turul, kui seosed nende kahe turu vahel on sellised, et turujõud ühel turul võib kanduda üle teisele, suurendades selle kaudu ettevõtja turujõudu (raamdirektiivi artikli 14 lõige 3; vt ka turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste alajaotus 3.1.1. *Leverage of market power*). Samuti aitab turgude seotuse analüüs kaasa toodete ja teenuste asendatavuse hindamisele.
37. Eeltoodut arvesse võttes leiab TJA, et asjakohaste sideturgude piiritlemiseks ja analüüsimiseks on vajalik hinnata analüüsi kaasatud ettevõtjate tegevust ka asjakohaste sideturgudega lähedalt seotud turgudel.

3.1.3. Turu geograafilise käibimisala piiritlemise põhimõtted

38. Pärast konkreetse toote- või teenuse turu piiritlemist on järgmiseks sammuks konkreetse turu geograafilise ulatuse piiritlemine. Peale teenuse- või toote turu geograafilise mõõtme defineerimist saab TJA hinnata sellel turul valitsevaid konkurentsitingimusi.
39. Vastavalt ESS § 43 lõikele 2 võib TJA sideteenuse geograafilise käibimisalana piiritleda kogu Eesti Vabariigi territooriumi või osa sellest. Vastavalt sama paragrahvi lõikele 3 moodustab teatud piirkond ühtse geograafilise käibimisala, kui selles piirkonnas on sarnased või piisavalt homogeensed konkurentsitingimused ning seda piirkonda saab eristada teistest piirkondadest, kus vastavad konkurentsitingimused on märkimisväärsel määral erinevad. Sama põhimõtte on välja toodud turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktis 56 ning selles viidatud Euroopa Kohtu praktikas¹³: ühtse geograafilise käibimisala kriteeriumiks on sarnased

¹³ Euroopa Kohtu 14. veebruari 1978. a otsus kohtuasjas 27/76: *United Brands*; EKL 1978, lk 00207, lõik 44; 322/81: *Michelin vs. Komisjon*, op. cit., lõik 26; Euroopa Kohtu 5. oktoobri 1988. a otsus kohtuasjas 247/86: *Alsattel vs. Novasam*; EKL 1988, lk 05987, lõik 15; T-504/93: *Tiercé Ladbroke vs. Komisjon*, op. cit. lõik 102.

või piisavalt homogeenised konkurentsitingimused, mis erinevad märkimisväärselt teiste piirkondade konkurentsitingimustest.

40. Turu geograafilise käibimisala piiritlemiseks ei ole nõutav, et konkurentsitingimused toote pakkujate või teenuseosutajate vahel oleksid täiuslikult homogeenised - piisab sarnasusest või piisaval määral esinevast homogeenisusest: ühise turu käibimisalasse ei kuulu seega need piirkonnad, kus konkurentsitingimused leitakse olevat heterogeensed¹⁴.
41. Elektroonilise side valdkonnas piiritletakse turu geograafiline käibimisala peamiselt kahe kriteeriumi alusel: lähtudes sidevõrgu katvusosalast ja õiguslike või muude regulatiivsete instrumentide nõuetest (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 59).

3.2. Kohaliku juurdepääsu hulgituru piiritlemine

42. 2014. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel punkti 3a kohaselt vastab kohaliku juurdepääsu hulgiturg muuhulgas turule, millele on viidatud 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel punkti 4 kohaselt fikseeritud elektroonilisele sidevõrgule (füüsilise) juurdepääsu turg, sealhulgas jagatud juurdepääsu turule. Suuniste punktist 45 lähtuvalt kuuluvad nimetatud turule kõik tehnoloogiad, mis võimaldavad ja pakuvad lokaalset juurdepääsu elektroonilisele sidevõrgule.
43. 2014. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisa punktis 3.a „Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul“ vaadeldakse kõiki juurdepääsu tehnoloogiaid, mis oma olemuselt ja tehnilistelt võimalustelt oleksid asendusteenusteks kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvatele juurdepääsuteenustele.

3.2.1. Kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate juurdepääsuteenuste määratlemine

44. Elektroonilisele sidevõrgule kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul pakutakse võrguteenust tarbivatele sideettevõtjatele kohalikule sidevõrgule juurdepääsu-, sh jagatud juurdepääsu teenuseid. Eestis on võimalik tarbida jagatud juurdepääsu teenust alates aastast 2004, kuid kuni käesoleva ajani ei ole nimetatud teenust kasutatud. Seetõttu käesolevas analüüsis jagatud juurdepääsu teenust ei käsitleta.
45. Lisaks hõlmab asjaomane hulgiturg ka juurdepääsu kaablikanalisisatsioonile ja tugiteenustele. Juurdepääsu tugiteenused seisnevad juurdepääsu võimaldamises muudele sidevõrgu osadele, seadmetele ja teenustele (muu hulgas juurdepääsu seadmemajutuse¹⁵ teenusele ja hoonete ühiskasutusele), mis on teisele sideettevõtjale vajalikud juurdepääsu turu koosseisu kuuluvate hulgitteenuste kasutamiseks või oma sidevõrgu väljaehitamiseks.
46. Kohaliku juurdepääsu hulgiturul toodetakse sisendteenust(eid) peamiselt elektroonilise sideteenuste jaeturgudele, st juurdepääsu hulgitteenused võimaldavad osutada elektroonilise side jaeteenuseid lõppkasutajatele. Eestis toimub elektroonilise sideteenuste osutamine lõppkasutajale peamiselt üle vaskpaaril ning valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu (vt tabel nr 1). Vaskpaari-lahenduse puhul on juurdepääsuvõrku täiustatud xDSL¹⁶-tehnoloogiaga

¹⁴ *Deutsche Bahn v Commission* [1997] ECR II-1689, paragraph 92. Case T-139/98 *AAMS v Commission*, [2001] ECR0000-II, paragraph 39, viidatud turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktis 56).

¹⁵ Seadmemajutus (*colocation*) - teisele sideettevõtjale antakse kasutada kõrgendatud turvanõuetele vastava lahenduse ja spetsiaalse tehnilise infrastruktuuriga ruumid võrguelementide ja nendega seotud vahendite majutamiseks ja haldamiseks mahus, mis on vajalik kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate teenuste kasutamiseks.

¹⁶ *Digital Subscriber Line* – digitaalne abonendiliin.

sedavõrd, et selle vahendusel saab pakkuda lairibateenuseid. Valguskaabel juurdepääsuvõrk võimaldab tarbijatel tarbida suure kiirusega lairibateenuseid.

Juurdepääsuvõrgu tehnoloogia	2012	2013	2014	2015	I kv 2016
xDSL (vaskpaaril põhinev võrk)	41%	40%	38%	37%	37%
Valguskaabel	30%	32%	33%	34%	35%
Kaabellevivõrk	21%	21%	22%	23%	23%
FWA ¹⁷	6%	5%	5%	5%	4%
Teised lahendused	2%	2%	1%	1%	1%
KOKKU	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 1. Lairibateenuse lõppkasutajate jaotus juurdepääsuvõrgu tehnoloogia alusel 2012 - I kv 2016.

47. Lisaks vaskpaaril ning valguskaablil põhinevale juurdepääsuvõrgule eksisteerib veel terve hulk alternatiivseid lokaalset juurdepääsu võimaldavaid sidevõrgu tehnoloogiaid:

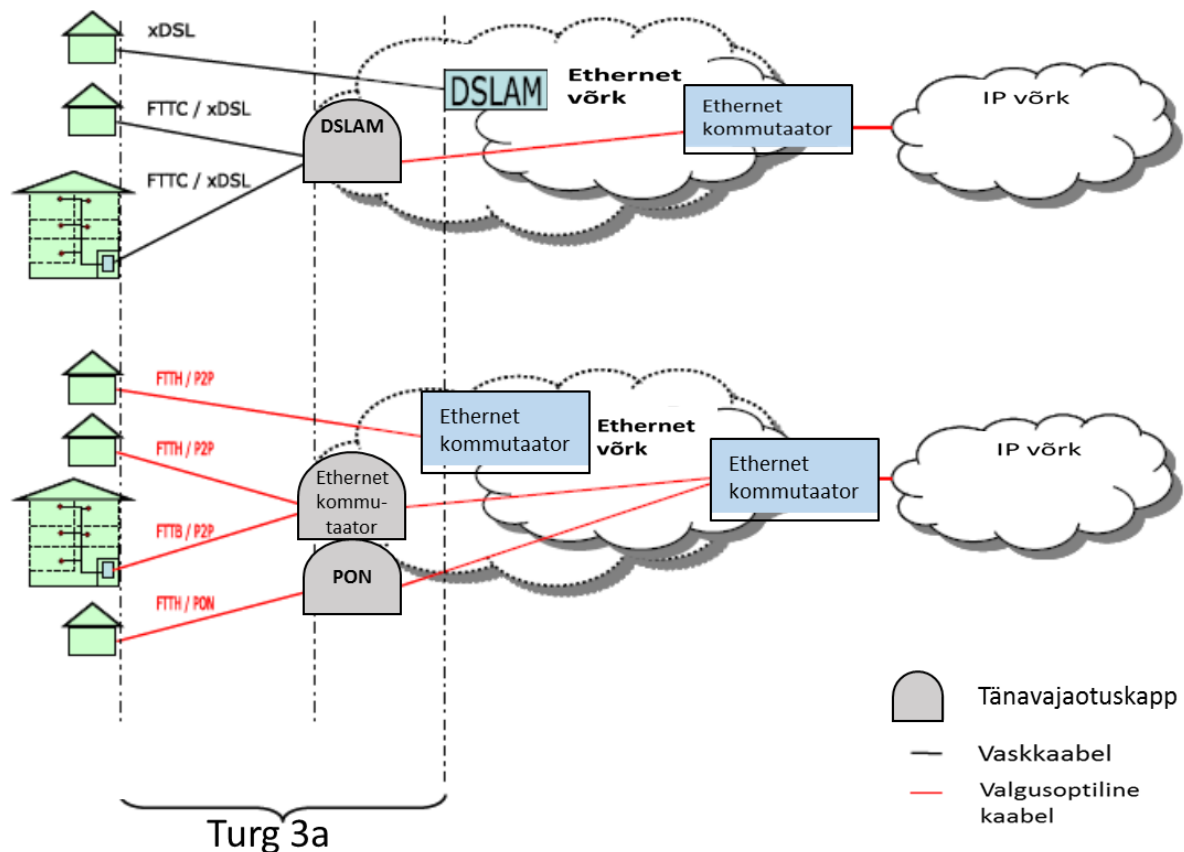
- kaabellevivõrk;
- raadiosidel põhinev juurdepääsuvõrk (FWA – *Fixed Wireless Access*);
- mobiiltelefonivõrk.

48. Nõudlus alternatiivsete tehnoloogiliste lahenduste järele kasvab sedavõrd, kuivõrd kasvab nimetatud sidevõrkude vahendusel osutatavate toodete hulk, lairibateenuste maksimaalne edastuskiirus ning langeb jaemüügihind. Viimastel aastatel on valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu osakaal kasvanud. Tabelist 1 nähtub, et valguskaablipõhiste juurdepääsuvõrkude osakaal lõppkasutajate arvu alusel on arvestatav ja kasvav. Kuna tarbijate nõudlus kiirema andmeside järele kasvab kiiresti, suureneb tõenäoliselt ka valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu rajamine.

49. FWA lairibateenust pakutakse üldjuhul WiMax vahendusel. Mõlema tehnoloogia puhul ei suudeta pakkuda tarbijate nõudmistele sobivaid teenuseid st pakutavad teenused on madala kvaliteediga või väikeste üles ning alla laadimis kiirustega, sellest ka Tabelist 1 näha olev lõppkasutajate osakaalu langus. Seni kui turule ei tule FWA tehnoloogiad, mis võimaldaksid kiiret või ülikiiret lairiba teenuse tarbimist ei ole nimetatud lahendused turul konkurentsivõimelised.

50. Alljärgneval joonisel on selgitatud vaskpaaril ja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu ülesehitust.

¹⁷ *Fixed Wireless Access* - raadiosidel põhinev juurdepääsuvõrk.

Joonis 1. Kohaliku juurdepääsuvõrgu skeem.

51. Vastavalt ESS § 2 punktidele 14 ja 15 on:

- kliendiliin** (*local loop*) fikseeritud elektroonilise side võrgu lõpp-punkti ja peajaotaja või muu vastava seadme vaheline füüsiline ühendus;
- klient** üldkasutatavat elektroonilise side teenust kasutav isik, kellel on üldkasutatava elektroonilise side teenuse kasutamiseks leping sideettevõtjaga.

52. Otsuses kasutatakse mõisteid ESS-is sätestatud tähenduses. Mõisteid, mida ESS-is defineeritud ei ole, kasutatakse järgmises tähenduses:

Mõisted

- DSLAM** - (*Digital Subscriber Line Access Multiplexer*) – vaskpaaridel DSL-lairibaliühenduste pakumiseks kasutatav seade (kommutaator), mis ühtpidi kontsentreerib selle külge ühendatud vaskpaaride andmeside liiklust ja suunab need vastavasse sidevõrgu liidesesse ning teistpidi eraldab sidevõrgu signaalid ühe kliendi kohasteks lairiba signaalideks ning suunab need vastavatesse ühenduspunktidesse;
- xDSL**- (*Digital Subscriber Line*) põhiliseks vaskpaare kasutavaks lairiba tehnoloogiaks;
- Ethernet**- on ülikiire läbilaskevõimega lairiba sidevõrkude tehnoloogia;
- juurdepääsuvõrk** – kliendiliinidest koosnev sidevõrgu osa, mille kaudu on klientidel võimalik saada juurdepääs elektroonilise side võrgule;
- P2P** – (*Point to Point*) punktist-punkti sideliini kanalikihiprotokoll andmete edastamiseks;
- FTTx**- (*Fiber-to-the-x*), valguskaabel erinevad variandid:

FTTH (*Fiber-to-the-Home*), on optiline kaabel koduni (eramajani või korterini);

FTTB (*Fiber-to-the-Building*), optiline kaabel majani (seda nii kortermaja või ärihooneni);

FTTN (Fiber-to-the-Node/Neighborhood)- optiline kaabel vahejaotus punktini ehk tänavajaotuskapini;

FTTC (Fiber-to-the-Curb)- optiline kaabel lõpp-punkti (lõpp punkt asub eraomandi piiril ning on võimalus vastavast punktist tagada eramajadele juurdepääs sidevõrgule);

- g) **PON**– (*Passive Optical Networks*) – valguskaabel tehnoloogiad, mis kasutavad passiivset splitterit juurdepääsu sõlme ja kasutaja vahel.

Peajaotajaks võib olla sõltuvalt võrgu tehnoloogiast DSLAM, PON, Etherneti kommutaator või mõni muu seade, milles toimub kliendile või klientide alamgrupile teenuste eristamine üldisest signaalide voost või andmeside mahust.

53. Seega kuuluvad vaadeldavale turule järgmised vask- ja valguskaabel põhiteenused ja tugiteenused:

- a. täielik juurdepääs kliendiliinile (*fully unbundled local loop*) – teisele sideettevõtjale antakse kasutada (renditakse) kliendiliin (füüsiline ühendus peajaotajast lõpp-punktini) tervikuna kogu sagedusspektri ulatuses;
- b. täielik juurdepääs alamkliendiliinile (*fully unbundled sub-loop*) – teisele sideettevõtjale antakse kasutada (renditakse) alamkliendiliin (füüsiline ühendus vahejaotuspunktist lõpp - punktini) tervikuna kogu sagedusspektri ulatuses;
- c. jagatud juurdepääs kliendiliinile ja/või alamkliendiliinile (*shared access local or sub-loop*) sideettevõtja juurdepääs teise sideettevõtja kliendiliinile või alamkliendiliinile, millega võimaldatakse kasutada vastavat elektroonilise side võrgu infrastruktuuri mahtu osaliselt;
- d. juurdepääsu tugiteenused - teisele sideettevõtjale juurdepääsu võimaldamises kaablikanalisisatsioonile ja muudele sidevõrgu osadele, seadmetele ja teenustele (muuhulgas juurdepääsu seadmemajutuse¹⁸ teenusele ja hoonete ühiskasutusele), mis on teisele sideettevõtjale vajalikud kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste kasutamiseks või oma sidevõrgu väljahitamiseks.

54. Kuna juurdepääsuteenuse mõiste on tehnoloogiliselt neutraalne, tuleb hinnata alternatiivsete tehnoloogiate st kaabellevivõrgu ja mobiiltelefonivõrgu (LTE)¹⁹ vahendusel osutatavate juurdepääsu teenuste kuulumist asjakohase turu koosseisu ja analüüsida vastavate tehnoloogiate vahendusel osutatavate juurdepääsu teenuste asendatavust vask- ja valguskaabel juurdepääsu teenustega.

55. Selleks, et hinnata, kas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvad peale vask- ja valguskaabel juurdepääsu teenuste ka teiste tehnoloogiliste lahenduste baasil osutatavad juurdepääsu teenused, mis oleksid suutelised pakkuma vask- ja valguskaabel juurdepääsu teenustele piisavat konkurentsivõimet, hindas TJA erinevate tehnoloogiliste lahenduste vahendusel osutatavate juurdepääsuteenuste nõudluse- ja pakkumisepoolset asendatavust (käsitletud otsuse punktides 3.1. (toote- ja teenuseturu piiritlemise põhimõtted) ja 3.2.3. (teenuse sisuline analüüs).

¹⁸ Seadmemajutus (colocation) - teisele sideettevõtjale antakse kasutada kõrgendatud turvanõuetele vastava lahenduse ja spetsiaalse tehnilise infrastruktuuriga ruumid võrguelementide ja nendega seotud vahendite majutamiseks ja haldamiseks mahus, mis on vajalik vaskpaarile juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate teenuste kasutamiseks.

¹⁹ toote- ja teenuseturgude soovitusel seletuskiri (selgitav memorandum), lk 34.

3.2.2. Turgude seotus

56. Kohaliku juurdepääsu hulgituruga vertikaalselt allapoole seotud turgudeks on elektroonilise side jaeturud.
57. Ettevõtjaid, kes osutavad üheaegselt teenuseid nii hulgiturul kui ka vastava turuga vertikaalselt allapoole seotud jaeturudel, nimetatakse vertikaalselt integreeritud ettevõtjateks.
58. Kohaliku juurdepääsu hulgituruga on horisontaalselt seotud toote- ja teenuseturgude soovitusel lisa punktis 4 nimetatud kvaliteetse juurdepääsu hulgiteenuse turg. Nimetatud turul teenuste osutamiseks kasutatav sidevõrgu infrastruktuur (juurdepääsuvõrk) on olulises osas kattuv kohaliku juurdepääsu hulgituruga, peamiseks erinevuseks on teenuste kvaliteet.
59. Samuti on kohaliku juurdepääsu hulgituruga horisontaalselt seotud sama lisa punktis 3b nimetatud masstoodete keskse juurdepääsu hulgiteenuse turg. Nendel turgudel teenuste osutamiseks kasutatav sidevõrgu infrastruktuur on olulises osas kattuv – mõlemal turul kasutatakse klientideni jõudmiseks ühesugust juurdepääsuvõrku. Samuti on masstoodete keskse juurdepääsu hulgiteenuse turu tooted ja teenused ning kohaliku juurdepääsu hulgituru tooted ja teenused suunatud samale sihtgrupile (võrguteenuste kasutajad). Peamiseks erinevuseks on, et masstoodete keskse juurdepääsu hulgiteenuse turul pakutakse üldjuhult teenust ühe keskse juurdepääsupunkti kaudu (tavaliselt võrgu peajaamast), aga kohaliku juurdepääsu hulgiturul pakutakse teenust mitme kohalik juurdepääsupunkti kaudu (tavaliselt kohalik peajaotaja).
60. Eeltoodud arvesse võttes leiab TJA, et kohaliku juurdepääsu hulgituru analüüsimisel on asjakohane hinnata turuanalüüsi kaasatud ettevõtjate näitajaid ka kohaliku juurdepääsu hulgituruga lähedalt seotud turgudel.

3.2.3. Teenuse asendatavuse analüüs

61. Reeglina osutatakse juurdepääsu teenust teistele sideettevõtjatele, kes nende teenuste abil saavad osutada lõppkasutajatele kõne- ja lairibaühendusi jaetasandil.
62. 2012. aastal läbiviidud turuanalüüsi käigus selgitas Konkurentsiamet välja, et sideettevõtjad on võimelised osutama valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu baasil hulgiteenuseid, mis võimaldaksid lõppkasutajatele vaskpaaripõhise juurdepääsuvõrgu baasil osutatavate lairiba- ja häälkõneteenustega samaväärseid teenuseid. Samuti on valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu baasil võimalik pakkuda vaskpaarile täielikku- ja jagatud juurdepääsuga ning alamvaskpaarile täieliku- ja jagatud juurdepääsuga samaväärseid hulgiteenuseid. Nõudluse ja pakkumise asendatavuse hindamisest nähtus, et valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu baasil on võimalik osutada hulgiteenuseid, mis oma omaduste, hinna ja kasutamisevõimaluste poolest on vaskpaaril osutatava juurdepääsu teenusele asendusteenusteks. Sellest tulenevalt on põhjendatud valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu baasil osutatava juurdepääsuteenuse kaasamine asjakohase turu koosseisu ilma täiendava asendatavuse analüüsita.
63. TJA hindas kohaliku juurdepääsu teenuste nõudluse- ja pakkumise poolset asendatavust järgmiste alternatiivsete elektroonilise side teenuste osutamist võimaldavate juurdepääsu teenuste tehnoloogiate vahendusel:
 - mobiiltelefonivõrk (LTE);
 - kaabellevivõrk.
64. Ent kuivõrd pakutavate toodete ja teenuste omavahelise asendatavuse analüüsimisel on oluline nende asendatavuse kindlakstegemine ka lõppkasutaja seisukohast, hindas TJA, kas vastavate juurdepääsu tehnoloogiate baasil osutatavad elektroonilise side teenused on oma omaduste,

hinna ja kasutamisevõimaluste poolest asendusteenuseks ka vask- ja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu baasil osutatavatele elektroonilise side jaeteenustele.

65. Samuti hindas TJA juurdepääsu asendatavust masstoodete keskse juurdepääsu - ja kvaliteetse juurdepääsu hulgiteenustega.

3.2.3.1. Mobiilsidel põhinev juurdepääsuvõrk

Nõudlusepoolne asendatavus

66. Raadiosidevõrgu alaliik on ka mobiiltelefonivõrk. Eestis pakub viimase kolme aastal jooksul mobiilne lairibaühenduse teenus üha enam konkurentsi fikseeritud lairiba teenusele, kuna mobiilse lairibaühenduse teenuse hinnad ja ühenduskiirused on võrreldavad või kohati isegi paremad. Kõik suuremad mobiiltelefonoperaatorid on oluliselt suurendanud internetipakettide valikut, mis võimaldab lõpptarbijal valida endale nii arvuti kui ka mobiiltelefoni jaoks sobivaid kiiruseid ja andmesidemahtusid.
67. Mobiiltelefonivõrgu juurdepääsuvõrgu puhul on kliendiliiniks konkreetsetes sagedusalas masti ja mobiiltelefoni (või ka mobiilse internetiühendusega arvuti) vaheline avatud keskkonnas leviv elektromagnetlaineline, mis võimaldab pakkuda vaskpaariga analoogseid jaeteenuseid.
68. Mobiilset andmesideteenust pakutakse seejuures peamiselt üle alljärgnevate võrgutehnoloogiate:
- EDGE (*Enhanced Data rates for GSM* ehk täiustatud GSM andmeside);
 - 3G/3,5G (HSPA - *High Speed Packet Access* ehk kiire edastuskiirusega andmeside juurdepääsutehnoloogia);
 - 4G (LTE - *Long term evolution* uusim raadiosidel põhinev andmeside tehnoloogia, mis võimaldab mobiilset andmesidet kiirusel kuni 450 megabitit sekundis).
69. Vastavalt TJA mõõtmistele 2015.aastal (Tabel 2) on vähemalt 30 Mbit/s kiirusega mobiilse interneti kättesaadav kogu Eesti territooriumil. Fikseeritud mõõtekohtades oli allalaadimiskiirus vähemalt 30 Mbit/s Telial 75%, Elisal 37% ja Tele2-l 42% mõõtmistest. 30 Mbit/s andmesidekiiruse kättesaadavus kolme operaatori ühendtulemusena on 85% mõõtmistest (vt lk 2, „Mobiilse interneti andmesidekiirused Eestis“ november 2015²⁰).

Mõõtetulemuste statistika nov 2015	Fikseeritud mõõtekohtades		
	Telia	Elisa	Tele2
Keskmine allalaadimiskiirus Mbit/s	52	28,3	31,4
Keskmine üleslaadimiskiirus Mbit/s	25,4	15,7	14,4
Maksimaalne allalaadimiskiirus Mbit/s	104,1	119	116,1
Maksimaalne üleslaadimiskiirus Mbit/s	44,7	47	36,7
Tulemuste jaotus (allalaadimiskiirus)			
Kuni 5 Mbit/s	0%	7%	2%
5...30 Mbit/s	25%	56%	50%
30...50 Mbit/s	28%	22%	37%
Üle 50 Mbit/s	47%	15%	11%
Võrkude osakaal mõõtepunktidest			
4G LTE võrk	98%	86%	84%
3G (s.h DC-HSPA+) võrk	2%	14%	16%

Tabel 2. TJA mõõtmistulemused 2015. aastal ²⁰.

²⁰

http://www.tja.ee/public/documents/Elektrooniline_side/Sideteenused/Mobiilse_interneti_andmesidekiirused_Eestis_november_2015.pdf

70. Vask- ja valguskaablil põhineva tehnoloogiaga võrreldavaid andmeedastuskiiruseid suudab pakkuda mobiilne 4G võrk. Ööpäeva lõikes kõiguvad mõõtetulemused suurel määral, sest tipptundidel tõuseb mobiilse interneti kasutajate arv. Operaatorid reeglina piirkondlikke pakette ei paku ja seega on ka keeruline lubada konkreetseid kiiruseid olukorras, kus teenust saab tarbida kogu Eesti territooriumil. Selleks pakuvad teenusepakkujad klientidele tasuta prooviperioode.
71. Mobiilsidevõrkudes ei pakuta kasutajaile garanteeritud andmesidekiirust. Andmesidekiirus sõltub nii kasutaja kaugusest tugijaamast kui võrgu üldisest koormusest (näiteks inimesed kogunevad kontserdile/suurüritusele ühe jaama piirkonda ja kasutajate arv ning seega koormus võrgule kasvab lühikeseks ajaks hüppeliselt). Operaatorid näitavad oma teenuste turundusel ainult hüpoteetilist maksimaalset võimalikku kiirust, mida võrk ja kasutajaliides või -seade toetavad. Kuigi 4G kiiruseks on lubatud 100 Mbit/s alla ning 50 Mbit/s üles, siis tavapärane kiirus on siiski 20-60 Mbit/s alla ning 5-20 Mbit/s üles.
72. Kuna mobiilse lairiba ja teenuse paketid (Data SIM-ide osas) on üha rohkem võrreldavad fikseeritud sidevõrgus osutatavate lairibateenuse pakettidega, võrreldakse alljärgnevalt (Tabel 3) neid pakette omavahel. Võrreldes fikseeritud sidevõrkudega on mobiiltelefonivõrkudes keskmist andmeside mahtu (30GB) sisaldavate „arvuti pakettide“ andmeside-teenuste hinnad 9% kallimad Telia võrgus, kuid 6%-7% odavamad Tele2 ja Elisa võrgus ning „mobiiltelefoni pakettide“ andmeside-teenuste hinnad 27% kallimad Telia võrgus ja 11% kallimad Tele 2 võrgus, kuid 5% odavamad Elisa võrgus. Piiramatul mahuga mobiilse interneti „arvuti paketi“ hind on võrreldes fikseeritud sidevõrgu vastavate andmesideteenuste hindadega 33% kallim Tele2 võrgus ja 50% kallim Elisa võrgus ning Telia piiramatul mahuga mobiilset interneti ei paku.

Operaator	Teenus	Kiirus	Kuutasu (euro, km-ga)	Vahe (%,***)
Telia	eKodu	5 Mbit/s / 1Mbit/s	16	
		10 Mbit/s / 10Mbit/s	16	
		50 Mbit/s/10Mbit/s	21	
		100 Mbit/s/100Mbit/s	26	
	Internet telefonis 12GB*	Max	16,99	6%
	Internet telefonis 24GB*	Max	21,99	27%
	Internet arvutis 30 GB (3G)*	21,6Mbit/s / 5,7Mbi/s	17,49	9%
Elisa	Mint Social arvutis (30 GB) 4G	15 Mbit/s / 5 Mbit/s	15	-6%
	Mint Film arvutis (60GB) 4G	50Mbit/s/ 20Mbit/s	19	-10%
	Mint Unlimited arvuti Piiramatul 4G	piiramatul	39	50%
	Mint Home Light	30 Mbit/s/ 10 Mbit/s	22	5%
	MiNT Brilliant telefonis 25GB*	50Mbit/s/ 20Mbit/s	20	-5%
	MiNTSurf Plus*** 60GB(4G)	50 Mbit/s / 20Mbi/s	19	-10%
Tele2	Koduinternet	30Mbit/s	20,99	0%
	Internet arvutis Standard 30GB (4,5G)**	piiramatul	30	43%
	Nuti XL mobiilis 25GB	6Mbit/s	17,95	11%
	Standard arvutis 30GB*	6 Mbit/s	14,99	-7%
	Internet arvutis Unlimited (4,5G) Piiramatul	piiramatul	38,99	33%

Tabel 3. Andmesideteenused mobiiltelefonivõrgus ja fikseeritud võrgus (eur, km-ga) seisuga 01.07.2016.

73. Viimase kolme aastaga on mobiiltelefoni võrgu baasil osutatavad andmesideteenused muutunud lõpptarbijate jaoks kvaliteetsemaks ja seetõttu ka atraktiivsemaks. Seda peegeldab ka mobiiltelefonivõrgu baasil lairibateenuste lõppkasutajate arvu endiselt tõusev trend: 2015. aasta lõpuks kokku 224 784 mobiilset lairibaühenduse lõppkasutajat (nn Data SIM-ide kasutajat), võrdluseks 2012. aastal oli see 208 311. Mobiilside lepingulisi kliente kokku oli 2015 aasta lõpu seisuga 1 505 969 ning 2012 lõpus oli see number 1 421 333. Seega on lepinguliste klientide arv suurenenud 6% ning mobiilse lairiba kasutajate arv on suurenenud samal perioodil 8%.
74. Samas seisneb mobiilsete andmesideteenuste oluline erinevus selles, et kui fikseeritud andmesideteenuste puhul mahupiirangud puuduvad, siis mobiilsete teenuste puhul on mahupiirangud üldjuhul määratletud ja nende ületamisel andmesidekiirus kas väheneb oluliselt või teenus lõpetatakse.
75. Mahupiiranguteta andmeside paketid mobiiltelefonivõrgus on aga nagu eelpool toodud tabelist 3 selgus 33%-50%-i võrra kallimad, kui analoogiliste kiirustega teenused vask- ja valguskaabel juurdepääsuvõrgus.
76. Lisaks andmemahu ja allalaadimiskiiruste erisustele on üheks kvalitatiivseks erinevuseks mobiilside ning vask- ja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu baasil osutatavate teenuste vahel ka võrkude viiteaegade (*RTT latency*) erinevused (mediaanina on erinevus 26-96%). Kui mobiilsidevõrkudes on raadiosidevõrgu juurdepääsu viiteajad valdavalt vahemikus 50-300 ms, siis valguskaablil põhinevates võrkudes on need näitajad reeglina oluliselt paremad (0.3 ms ($5 \mu s$ per km))²¹.
77. Kokkuvõtvalt Telia, Elisa ja Tele2 pakutavad mobiilse interneti teenused:
- on osaliselt mahupiiranguga (paketile vastavaid mahte ületava andmeside tarbimise eest tuleb Mbiti-põhiselt juurde maksta), kuid fikseeritud sidevõrkudes on lairibateenuste tarbimismaht piiramatu;
 - ei ole tagatud kvaliteediga teenused - andmeedastuskiirus võib kõikuda ja sõltub teenuse tarbimisel levi tugevusest, võrgu koormusest ning tehnoloogiast (3,5G ja 4G).
78. TJA on seisukohal, et ka vask- ja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu vahendusel osutatava lairiba jae teenuse püsiva suhtelise hinnatõusu (5-10%) korral ei ole eeltoodud põhjustel tõenäoline, et lairiba jae teenuse kasutajad lülituksid ümber mobiiltelefonivõrgu vahendusel osutatavale mobiilsele andmeside jae teenusele. Lisaks eeldaks potentsiaalse hulgi teenuse tarbimine fikseeritud andmesidevõrguga sideettevõtja poolt mobiiltelefonitehnoloogia kasutuselevõtmist, mille soetamine tähendab suuremahulisi investeeringuid. Ilma vastavat mobiilset tehnoloogilist platvormi omamata ei saa tarbida mobiiltelefonivõrgu juurdepääsu hulgiteenust. Oma olemuselt on mobiiltelefonivõrgus ja fikseeritud andmesidevõrgus lairibaühendusele juurdepääsu teenused küll sarnased, kuid lõpptarbijat seisukohast pigem täiendavad üksteist, kui asendavad. Seega vaatamata võrreldavatele hindadele ja -kiirustele ei ole need tooted siiski asendatavad andmeedastusteenuste läbilaskevõime-, kvaliteedi- ja mahupiirangute erinevuste tõttu.

Pakkumisepoolne asendatavus

79. Mobiiltelefonivõrkudes osutatav hulgitasandi juurdepääsuteenus peaks tehniliselt seisnema siseriikliku rändlusteenuse osutamises. Käesoleval hetkel ükski mobiiltelefonivõrgu operaator siseriikliku rändlusteenust ei osuta. Seega mobiiltelefoni võrgus hulgitasandi juurdepääsu osutamine ei ole võrreldav juurdepääsuteenusega vask- ja valguskaabel võrkudes, kuna

²¹ Comission Staff Working Document accompanies the Communication "Connectivity for a Competitive Digital Single Market – Towards a European Gigabit Society" Brussels, 14.9.2016 SWD(2016) 300 final, (lk 53) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52016SC0300>

mobiiltelefonivõrgu baasil teoreetiliselt osutatav juurdepääsuteenus puhul oleks tegemist pigem keskse juurdepääsu teenusega, kui kohaliku juurdepääsu teenusega.

80. Kaasaegne mobiilsidevõrk koosnebki peamiselt üleriigilisest valguskaabel võrgust, mille lõpp-punktideks on mobiilside tugijaamad ning mille vahendusel levib teenus omakorda lõpptarbijani. Kuna mobiiltelefonivõrgus on võrgule juurdepääs võimalik ainult peajaama- ja mitte baasjaama vahendusel, siis ei ole mobiiltelefonivõrgus võimalik osutada vask- ja valguskaablil põhineva kohaliku juurdepääsu hulgitteenusega võrreldavat teenust ning seega ei saa mobiiltelefoni võrku käsitleda vaadeldaval turul asendusteenusena.

Järeldus

81. Eeltoodud nõudluse- ja pakkumisepoolse asendatavuse hindamise tulemusena leiab TJA, et mobiiltelefonivõrgul põhineva juurdepääsuvõrgu baasil ei ole võimalik osutada hulgitteenuseid, mis oleksid oma omaduste ja kasutamisevõimaluste poolest kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste asendusteenusteks ja mõjutaksid nimetatud turul oluliselt konkurentsi olukorda. Sellest tulenevalt ei ole põhjendatud mobiiltelefonivõrgul põhineva juurdepääsuvõrgu baasil osutatava juurdepääsuteenus kaasamine asjakohase turu koosseisu.

3.2.3.3. Kaabelvivõrgul põhinev juurdepääsuvõrk

Nõudlusepoolne asendatavus

82. Kaabelvivõrgu juurdepääsuvõrgu kaudu on võimalik pakkuda vask- ja valguskaablil juurdepääsuvõrgu kaudu osutatavate jaeteeustega analoogseid teenuseid, kuid hulgitteenuste tasandil on võrkude vahelised erinevused suured.
83. Võrreldes vask- ja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrguga on väljaehitatud kaabelvivõrkude geograafiline ulatus väiksema katvusala. Ükski kaabelvivõrgu omanik ei oma üle-eestilist sidevõrku. Seal, kus kaabelvivõrgupõhised juurdepääsuvõrgud on olemas, eksisteerivad need reeglina paralleelselt vask- ja valguskaablil põhinevate juurdepääsuvõrkudega ning sellistes piirkondades on nimetatud lahendustel põhinevad elektroonilise side teenused jaetasemel omavahel asendusteenusteks. Peamiselt paiknevad sellised sidevõrgud tiheasustusega piirkondades (enamasti linnade korrusmajade piirkondades), kus need sidevõrgud on vask- ja valguskaablil põhinevate juurdepääsuvõrkudega paralleelselt väljaehitatud. Nende võrkude erinevus seisneb aga asjaolus, et vask- ja valguskaablil põhinevale juurdepääsuvõrgule on võimalik juurde pääseda lähimast võrgu sõlmest ehk peajaotajast, kuid kaabellevi puhul on juurdepääs võimalik ainult peajaama kaudu.
84. Kaabellevi võrkudes luuakse kliendile (lõppkasutajale) individuaalne ühendus alles kaabelvivõrgu lõpp-punktis. Seega puudub kaabelvivõrkudel vask- ja valguskaabel võrkudele iseloomulik juurdepääsuvõrgu osa ning individuaalne juurdepääs kliendile luuakse liini vahendusel, mis üldjuhul kuulub kliendile.
85. Kaabellevi operaatorid pakuvad jae teenuseid tavaliselt pakettidena. Telia e-kodu teenused on võrreldes kaabellevi operaatorite samaväärsete teenuse pakettidega 6-38% võrra kallimad (vaata Tabel 4).

	Teenus	Kiirus alla	Kiirus üles	Hind	Vahe (%,*)
TELIA	eKodu	5 Mbit/s	1Mbit/s	16	
	eKodu	50 Mbit/s	10 Mbit/s	21	
	eKodu	100 Mbit/s	100 Mbit/s	26	
	4G mobiilside võrgu baasil koduinterneti teenus	100 Mbit/s	100 Mbit/s	Ei paku	
Starman	S (internet)	10 Mbit/s	2 Mbit/s	14,99	6%
	M (internet)	50 Mbit/s	10 Mbit/s	19,99	-5%
	L (internet)	150 Mbit/s	20 Mbit/s	25,99	0%
	4G mobiilside võrgu baasil koduinterneti teenus	100 Mbit/s	100 Mbit/s	36,99	
STV	5	5 Mbit/s	5 Mbit/s	10	38%
	25	25Mbit/s	10 Mbit/s	17	-24%
	100	100 Mbit/s	50 Mbit/s	23	-13%

Tabel 4. Telia ja teiste kaabellevivõrgu vahendusel lairibateenuste pakujate sarnaste lairibateenuste hindade võrdlus seisuga 01.07.2016 (hinnad sisaldavad käibemaksu).

86. Eeltoodust tulenevalt on TJA seisukohal, et kaabellevivõrgu ja vask- ja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu baasil osutatavad elektroonilise side jaeteenused on oma omaduste-, hinna- ja kasutamismõimaluste poolest üksteisega asendatavad piiratud ulatusega piirkondades, kus nimetatud juurdepääsuvõrgud eksisteerivad paralleelselt. Seega on mõnedes piiratud ulatusega piirkondades kaabellevivõrgul baasil osutatavad elektroonilise side jaeteenused asendusteenusteks vask- ja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu baasil osutatavatele jaeteenustele.
87. Kaabellevivõrgu ning vask- ja valguskaabel juurdepääsuvõrgu vahendusel osutatavate lairibateenuse lõppkasutajate arvu suhe on aastatel 2012–2015 muutunud, vaskkaabel juurdepääsuvõrgu vahendusel osutatavate lairibateenuse lõppkasutajate arv on vähenenud 4% võrra so 41%-lt 2012. aastal 37%-le 2016. aasta esimeses kvartalis. Valguskaabel võrgu vahendusel lairibateenuseid kasutavate lõpptarbijate arv on aga suurenenud 5% võrra. 2012 aastal oli valguskaabel tehnoloogia osakaal 30% ning 2016. I kvartalis 35%. Kaabellevivõrgu vahendusel osutatavate lairibateenuse lõppkasutajate arvu osakaal on ajaperioodil 2012–2015 püsinud 21%-23% juures (vt tabel 1).
88. Teisalt on aga 2016 aasta I kvartali andmetel kaabellevivõrgu vahendusel osutatavate elektroonilise side jaeteenuste turuosa (23%), võrreldes xDSL (37%) ja valguskaabel lairibateenuste turuosaga (35%), piisavalt suur. Sellest võib järeldada, et kaabellevivõrgu vahendusel osutatavad elektroonilise side teenused on oma paiknemise piirkondades jaetasemel asendusteenusteks vask- ja valguskaablil põhineva tehnoloogia vahendusel osutatavatele analoogsetele jaeteenustele.

Pakkumisepoolne asendatavus

89. Võrreldes juurdepääsuteenuste osutamise võimalusi vask- ja valguskaablil põhinevas juurdepääsuvõrgus ja kaabellevivõrgus, võib öelda, et kui vask- ja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu vahendusel on tehnoloogiline valmisolek kliendiliinile juurdepääsu teenuste osutamiseks olemas, siis kaabellevivõrkude puhul see puudub.
90. Kaabellevivõrgu juurdepääsuvõrk erineb vask- ja valguskaablil põhisev juurdepääsuvõrgust oluliselt sellepoolest, et kaabellevivõrgu juurdepääsuvõrgus puudub igal lõppkasutajal oma individuaalne kliendiliin. Kliendiliini, mis võimaldab andmeedastuskiirust 40–80 Mbit/s, jagavad ühiselt mitmed lõppkasutajad, kelle arv võib olla sadades. Samas toimub

vaskpaaripõhises juurdepääsuvõrgus lõppkasutajatele individuaalse kliendiliini ja/või kanalite eraldamine juba peajaotajas ja valguskaabli põhistes juurdepääsu võrkudes toimub kliendi teenuse põhine jagamine jaotuspunktis, kaabellevivõrkudes luuakse aga lõppkasutajale individuaalne ühendus alles lõpp-punktist liini vahendusel. Samuti puuduvad kaabellevivõrkude juurdepääsuvõrkudes vask- ja valguskaabel juurdepääsuvõrkudele iseloomulikud peajaotajad või jaotuspunkt, mille kaudu teistel teenuseosutajate oleks võimalik saada juurdepääs kliendiliinile.

91. Kaabellevivõrgus on tunneldamist²² võimalik teha üldjuhul ainult kaabellevivõrgu peajaamas, kuid ei ole võimalik teha madalamatel tasemetel, seega puudub kaabellevivõrkudel vaskkaabel või andmeside võrkudele iseloomulik juurdepääsuvõrgu osa ja individuaalne juurdepääs kliendile luuakse liini vahendusel (mis üldjuhul kuulub kliendile). Vask- ja valguskaabli põhiste juurdepääsuvõrgu kasutavas sidevõrgus on võimalik tagada juurdepääsu ka ülekandevõrgu peajaamast madalamatel tasemetel - näiteks juurdepääsuvõrgu peajaotajas või MSAN vahendusel. Samas on teoreetiliselt siiski võimalik pakkuda koaksiaalkaabli põhineva kaabellevivõrgu kaudu jagatud juurdepääsu lairibateenuse pakkumiseks - selle võrgusegmendi tasemel, kus võrguomanik ise sisestab koaksiaalkaablivõrgu sageduskanalid, mis kannavad internetiühendust (DOCSIS). Samas ei ole see hetkel hulgitasandil konkureerivaks asendusteenuseks üleriigiliselt Telia poolt pakutavatele vask- ja valguskaablil baseeruvatele juurdepääsuteenustele. Ning seda mitte ainult piiratud sagedusressursi tõttu vaid ka seetõttu, et kui nimetatud tehnoloogiat kasutades hakata DOCSIS peajaamu nii-öelda eri segmentidesse paigutama, siis sidevõrgu terviklikkuse seisukohast ei ole mitme DOCSIS jaama paigaldamine sidevõrgu tehniliselt soovitatav.
92. Seega ei ole sideettevõtjad kaabellevivõrgu juurdepääsuvõrgu baasil tehniliselt võimalised osutama oma omadustelt ja kasutusvõimalustelt vask- ja valguskaabel juurdepääsu teenusega samaväärseid hulgiteenuseid. Juhul, kui sellised juurdepääsuteenuseid lähima kolme aasta jooksul siiski pakkuma hakatakse, ei ole TJA hinnangul tõenäoline, et need teenused suudaksid sel ajaperioodil oma uudsusest tingituna mõjutada oluliselt konkurentsiolukorda kohaliku juurdepääsu turul.

Järeldus

93. Eeltoodud nõudlusepoolse asendatavuse hindamisest nähtub, et kaabellevivõrgus osutatav lairibateenus jaetasemel on oma hinnatasemelt ja funktsionaalsuselt vask- ja valguskaablil põhinevas juurdepääsuvõrgu vahendusel osutatava lairibateenuse asendusteenus. Samas ei ole kaabellevivõrgu juurdepääsuvõrgu baasil lähima kolme aasta jooksul võimalik osutada hulgiteenuseid, mis oleksid oma omaduste ja kasutamisevõimaluste poolest kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvatele juurdepääsuteenustele asendusteenusteks ning mõjutaksid oluliselt konkurentsiolukorda kohaliku juurdepääsu hulgiturul. Sellest tulenevalt ei ole põhjendatud kaabellevivõrgul põhineva juurdepääsuvõrgu kaasamine asjakohase turu koosseisu.

3.2.3.4. Masstoodete keskse juurdepääsu teenus

94. TJA analüüsis, kuivõrd võib kohaliku juurdepääsu hulgiteenuse asendusteenuseks olla masstoodete keskse juurdepääsu hulgiteenus. TJA leidis, et nimetatud teenused ei ole teineteisele asendusteenusteks, kuna masstoodete keskse juurdepääsu hulgiteenuse funktsionaalsus võimaldab hulgiteenuse kasutajal oma jaateenuseid vähem kontrollida (omaduste ja hinna poolest), kui seda võimaldavad kohaliku juurdepääsu hulgiteenused. Seetõttu ei ole masstoodete keskse juurdepääsu hulgiteenus asjakohase turu koosseisu kaasamine põhjendatud.

²² Tunneldamine: meetod ühe võrgu andmete edastamiseks läbi teise võrgu (www.vallaste.ee).

3.2.3.5. Püsiliini/ kvaliteetse juurdepääsu teenus

95. 2012. aastal läbiviidud turuanalüüsi käigus selgitas Konkurentsiamet välja, et püsiliini/kvaliteetse juurdepääsu hulgiteenuse puhul ei ole tegemist vaskpaarile ja valguskaablile kohaliku juurdepääsu hulgiteenuse asendusteenusega, kuivõrd teenuste funktsionaalsus on erinev. Samuti on püsiliini/kvaliteetse juurdepääsu hulgiteenus oluliselt kulukam kui vaskpaari ja valguskaabli kohaliku juurdepääsu hulgiteenus ega võimalda seetõttu jaetasandil kehtestada tavatarbijatele konkurentsivõimelisi hindu.

3.3. Turuosalised

96. 2016. aasta märtsis saatis TJA ESS § 148 lg 2 alusel sideettevõtjatele küsimustikud turuanalüüside läbiviimiseks vajalike andmete saamiseks. Küsimustikud hõlmasid kindlaksmääratud asukohas juurdepääsu hulgiteenuse turge (toote- ja teenuseturgude soovitusel punktis 3a ja 3b nimetatud turge).
97. Küsimustikud saadeti sideettevõtjatele, kes olid esitanud teate sideteenuste osutamise alustamise kohta võrguteenuste osutamiseks kooskõlas ESS §-ga 4 või sellega samaväärse teate ESS § 189 lõigete 2 ja 3 alusel.
98. Küsimustikega sooviti saada sideettevõtjalt motiveeritud mahus võimalikult laiapõhjalisi andmeid (muuhulgas teenuse osutamise mahud, piirkonnad, kaasnevad kulud, jne), võimaldamaks turgude piiritlemisel ja analüüsimisel võtta arvesse kõiki olulisi teenuseid ning asjaolusid ja vältimaks vajadust andmeid korduvalt küsida.
99. Vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktile 74 tuleb ettevõtjaid, kes teenuse väikese, kuid märkimisväärse ja püsiva hinnatõusu korral võivad „kesk-pikas perspektiivis“ otsustada turule siseneda, kohelda potentsiaalsete turuosalistena isegi sel juhul, kui nad hetkel asjakohast teenust ei osuta. Kuna fikseeritud sidevõrgule juurdepääsu hulgituru sisenemistõkked on kõrged (vt otsuse punkti 4.3.3. koos alapunktidega), saab potentsiaalsete turuosalistena kohelda vaid niisuguseid sideettevõtjaid, kellel on vaskpaaril ja valguskaablil põhinev juurdepääsuvõrk ning kohaliku juurdepääsu hulgiturul olemas teenuste osutamiseks teatav tehniline valmisolek. TJA hinnangul ei ole lähema kolme aasta perspektiivis selliste infrastruktuuride puudumisel võimalik kohaliku juurdepääsu hulgiturule siseneda.
100. Ettevõtjaid, kes turuanalüüsiks kogutud andmete alusel omasid 2015. aasta lõpu seisuga kohaliku juurdepääsu hulgituru juurdepääsuvõrku ning kellel oli tehniline valmisolek kohaliku juurdepääsu hulgiturul teenuste osutamiseks, oli kuus:
- Telia;
 - Elisa Eesti AS (edaspidi *Elisa*);
 - OÜ Eleks Telefon (edaspidi *Eleks*);
 - OÜ Fill (edaspidi *Fill*);
 - OÜ Interframe (edaspidi *Interframe*);
 - AS Telset (edaspidi *Telset*).
101. Seega tuleb kohaliku juurdepääsu hulgituru osalisteks lugeda eelnimetatud 6 ettevõtjat.

3.4. Kohaliku juurdepääsu hulgituru piiritlemine: geograafiline käibimisala

102. Turgude geograafilist ulatust on kohaliku juurdepääsu hulgiturul (nagu selgitatud otsuse punktis 3.1.3.) võimalik hinnata ettevõtjate sidevõrkude paiknemise ja struktuuri järgi ning lähtudes kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste kättesaadavusest.

103. TJA leiab, et kohaliku juurdepääsu hulgiturg on üleriigilise ulatusega - kogutud andmetest lähtuvalt pakub suurim kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamiseks vajalikku infrastruktuuri omav ettevõtja Telia teenuseid üle Eesti samadel tingimustel.
104. Teised turuanalüüsi kaasatud sideettevõtjad omavad vask- või valguskaablil põhinevat piiratud ulatusega juurdepääsuvõrku. Nimetatud ettevõtjad ei konkureeri kohaliku juurdepääsu turul mitte niivõrd omavahel, vaid Eesti territooriumil teenust osutava ettevõtjaga Telia. Kuna Telia teenuse osutamise tingimused on üle Eesti homogeensed, võib konkurentsitingimused Eesti territooriumil lugeda homogeenseteks (vt. lõik 146).
105. Ülaltoodust tulenevalt piiritleb TJA otsuse punktis 3.1.3. toodud kriteeriumeid arvesse võttes ning kooskõlas ESS § 43 lõikega 2 kohaliku juurdepääsu hulgituru geograafilise käibimisalana kogu Eesti Vabariigi territooriumi.

3.5. Kohaliku juurdepääsu hulgiturg

106. Võttes arvesse toote- ja teenuseturgude soovitusi ning turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniseid, samuti arvestades ESS-i sätteid ning olukorda kohaliku juurdepääsu hulgiturul Eestis, piiritleb TJA asjakohase turu kooskõlas toote- ja teenuseturgude soovituselise lisa punktiga 3a.
107. Kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvad valguskaablile ja vaskpaarile juurdepääsu hulgiteenused, millega üks sideettevõtja annab teisele sideettevõtjale kasutada (täielikult või jagatult) oma fikseeritud sidevõrgu juurdepääsuvõrgu vaskpaari ja valguskaablil, et teine sideettevõtja saaks osutada oma kliendile sideteenuseid. Sealhulgas hõlmab asjaomane hulgiturg ka juurdepääsu kaablikanaliseerimisele ja tugiteenuseid (sh seadmemajutust ja hoonete ühiskasutust) niivõrd, kuivõrd need on vajalikud kohaliku juurdepääsu hulgiturul osutatavate hulgiteenuste kasutamiseks või oma sidevõrgu välja ehitamiseks.
108. Kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvad juurdepääsuteenused jagunevad järgmisteks hulgiteenusteks:
- 1) täielik juurdepääs kliendiliinile (*fully unbundled local loop*) – teisele sideettevõtjale antakse kasutada (renditakse) kliendiliin (füüsiline ühendus peajaotajast lõpp-punktini) tervikuna kogu sagedusspektri ulatuses;
 - 2) täielik juurdepääs alamkliendiliinile (*fully unbundled sub-loop*) – teisele sideettevõtjale antakse kasutada (renditakse) alamkliendiliin (füüsiline ühendus vahejaotuspunktist lõpp-punktini) tervikuna kogu sagedusspektri ulatuses;
 - 3) jagatud juurdepääs kliendiliinile ja/või alamkliendiliinile (*shared access local or sub-loop*) – sideettevõtja juurdepääs teise sideettevõtja kliendiliinile või alamkliendiliinile, millega võimaldatakse kasutada vastavat elektroonilise side võrgu infrastruktuuri mahtu osaliselt;
 - 4) juurdepääs kaablikanaliseerimisele ja tugiteenustele - teisele sideettevõtjale juurdepääsu võimaldamises muudele sidevõrgu osadele, seadmetele ja teenustele (muu hulgas juurdepääsu seadmemajutuse²³ teenusele ja hoonete ühiskasutusele), mis on teisele sideettevõtjale vajalikud juurdepääsu turu koosseisu kuuluvate hulgiteenuste kasutamiseks või oma sidevõrgu väljaehitamiseks.

²³ seadmemajutus (*colocation*) - teisele sideettevõtjale antakse kasutada kõrgendatud turvanõuetele vastava lahenduse ja spetsiaalse tehnilise infrastruktuuriga ruumid võrguelementide ja nendega seotud vahendite majutamiseks ja haldamiseks mahus, mis on vajalik vaskpaarile juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate teenuste kasutamiseks.

109. Tulenevalt asjaolust, et kohaliku juurdepääsu turu analüüsi kaasatud sideettevõtjad konkureerivad kohaliku juurdepääsu hulgiteenuste osutamisel peamiselt kogu Eesti territooriumil nimetatud teenust ühetaolistel tingimustel osutava ettevõtjaga Telia, leiab TJA, et konkurentsitingimused on üleriigiliselt homogeensed. Võttes arvesse eeltoodut, piiritleb TJA kohaliku juurdepääsu hulgituru geograafilise käibimisalana kogu Eesti Vabariigi territooriumi.

4. TURUANALÜÜS

4.1. Turuanalüüsi üldised põhimõtted

110. Kooskõlas ESS § 44 ning raamdirektiivi artikliga 16 viib TJA sideturu piiritlemise järel läbi konkurentsivolukorra analüüsi, eesmärgiga teha kindlaks, kas vastaval turul toimib konkurents. Kui turuanalüüsist tuleneb, et sideteenuse turul konkurents toimib, koostab TJA otsus märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata jätmise kohta.
111. TJA määrab kindlaks ühe või mitu märkimisväärse turujõuga ettevõtjat, kui turuanalüüsi käigus on tuvastatud, et vastaval sideteenuse turul ei toimi konkurents ja ettevõtja vastab märkimisväärse turujõuga ettevõtja tunnustele: st ettevõtja eraldi või ühiselt koos teiste ettevõtjatega omab märkimisväärset turujõudu ehk positsiooni, mis võimaldab tal (või neil ühiselt) sellel turul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest.
112. Kooskõlas ESS § 45 lõikega 2 võib TJA jätta sama paragrahvi lõikes 2 sätestatud tunnustele vastava ettevõtja konkreetse teenuseturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamata, kui vastava teenuse turg on uus ja arenev turg ning kohustuste kehtestamine sellel turul võib pikemas perspektiivis piirata turu arengut ning välistada märkimisväärse turujõuga ettevõtja tunnustele vastava ettevõtja motivatsiooni vastava turu edasiarendamiseks.
113. Märkimisväärse turujõuga ettevõtja kindlaksmääramine *ex ante* kooskõlas raamdirektiivi artikliga 14, ehkki see toimub EL konkurentsioiguse põhimõtete alusel ja kooskõlas Euroopa Kohtu konkurentsialase kohtupraktikaga, rajaneb teistele eeldustele kui need, mida kohaldab konkurentsiasutus oletatava turgu valitseva seisundi kuritarvituse kindlakstegemisel *ex post*. Kuivõrd *ex post* analüüs on suunatud juba toimepandud rikkumiste tuvastamisele, sellal kui *ex ante* valdkonnaspetsiifiline regulatsioon on preventiivne ning suunatud konkurentsi tagamisele ja edendamisele sideturul ning rikkumiste ärahoidmisele²⁴.
114. Samuti ei tähenda ettevõtja tunnistamine märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks sideturul *ex ante* regulatsiooni mõistes automaatselt, nagu oleks konkreetne ettevõtja ka turgu valitsev ettevõtja ühenduse asutamislepingu artikli 82 või konkurentsiseaduse²⁵ tähenduses, ning ettevõtja märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise puhul ei oma tähendust, kas ettevõtja on kuritarvitanud turgu valitsevat seisundit artikli 82 või konkurentsiseaduse tähenduses. Märkimisväärse turujõu kindlakstegemine omab tähendust üksnes sellest aspektist, kas ettevõtjal on hetkel ja lähemas perspektiivis piiritletud sideturul piisavalt turujõudu, et tegutseda märkimisväärse määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõpuks ka lõppkasutajatest raamdirektiivi artikli 14 ning ESS § 45 lõike 2 tähenduses. Valdkonaspetsiifiliste *ex ante* kohustuste kehtestamine ettevõtjatele kannab raamdirektiiviga seatud eesmärgi, et konkreetse sideturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistatud sideettevõtja ei saaks oma turujõudu sellel turul kasutada konkurentsi piiramiseks või moonutamiseks või kanda oma turujõudu üle seotud turgudele²⁶.

²⁴ Turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktid 70, 26 ja 27.

²⁵ RT I, 27.06.2012, 11.

²⁶ Turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktid 16, 30 ja 31.

115. Vastavalt ESS § 44 lõikele 3 teostab TJA turuanalüüsi kooskõlas EL konkurentsioiguse põhimõtetega ning Euroopa Komisjoni turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suunistega.
116. Konkurentsioiguse põhimõtetest tulenevalt tuleb selleks, et tuvastada, kas asjakohasel turul toimib efektiivne konkurents või mitte, turu konkurentsitaset hinnata mitme kriteeriumi alusel. Konkurentsioiguse hindamiseks ja ettevõtja turgu valitseva seisundi kindlakstegemiseks (mis on aluseks märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamisele) asjakohasel turul kasutatakse kooskõlas Euroopa Komisjoni ja Euroopa Kohtu otsustuspraktikaga mitmesuguseid näitajaid. Peamised neist on ettevõtja turuosa, sisenemistõkete olemasolu turul, ettevõtja suurus, kontroll raskesti dubleeritava infrastruktuuri üle jne (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 78).
117. Kohaliku juurdepääsu hulgiteenuste konkurentsitaseme analüüsimisel hinnati turgu järgmiste kriteeriumite alusel:
- 1) ettevõtjate turuosad;
 - 2) kontroll raskesti dubleeritava infrastruktuuri üle ja investeeringud infrastruktuuri;
 - 3) regulatiivsed ja struktuursed sisenemistõkked (pöördumatud kulud, juurdepääs finantsvahenditele ja kapitaliturgudele, mastaabisääst, profiilisääst, teabe kättesaadavus, vertikaalne integratsioon, potentsiaalne konkurents).
118. TJA kogus fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuste turul turuanalüüsi läbiviimiseks otsuse punktis 3.3. nimetatud sideettevõtjatelt andmeid kõnealusel turul asjakohaste teenuste osutamise mahtude, hindade ja tulude kohta ning teenuse osutamiseks kasutatava infrastruktuuri kohta. Lisaks küsimustiku vahendusel kogutud teabele kasutab TJA ettevõtjate poolt äriregistrile esitatud teavet ja TJA-le sideturgude kvartaalse aruandluse raames esitatud teavet.
119. Käesolevasse turuanalüüsi on tulenevalt turu piiritlemise järeldustest (otsuse punktid 3.3. ja 3.5.) kaasatud järgmised ettevõtjad:
- Telia;
 - Elisa;
 - Eleks;
 - Fill;
 - Interframe;
 - Telset.

4.2. Turu ülevaade

4.2.1. Elektroonilise side jaeturud

120. Otsuse punkti 3.2.1. kohaselt tarbitakse kohaliku juurdepääsu hulgiturul koosseisu kuuluvaid teenuseid eelkõige eesmärgiga osutada lõppkasutajale elektroonilise side jaeteenuseid. Seega on kohaliku juurdepääsu hulgiturul ning elektroonilise side jaeturul nõudluste vahel tugev seos ning on asjakohane vaadelda konkurentsi ka elektroonilise side jaeturul.
121. Elektroonilise side jaeturul osalevad ja konkureerivad põhiliselt järgmised elektroonilise side teenuste pakkujad:
- endise monopolse elektroonilise side võrgu omanik (nn *incumbent operator*) Telia;

- kaabelvioperaatorid, kes pakuvad lisaks TV-teenustele ka kõne ja lairiba jaateenuseid, peamiselt AS Starman ja AS STV;
- väikesed teenuseosutajad, kes pakuvad elektroonilise side jaateenust, omades selleks vajalikku (piiratud ulatusega) infrastruktuuri ja/või ostes juurdepääsuteenust vajalikku infrastruktuuri omavalt ettevõtjalt ning kujundades ise jaeturul pakutavaid teenused;
- mobiilside operaatorid;
- elektroonilise side teenuste edasimüüjad.

122. Kasutatavast tehnoloogiast lähtuvalt tarbijatele osutatavat lairiba jaateenust analüüsides (vt Tabel 6), selgub, et 2012. aastaga võrreldes on aastal 2016 xDSL tehnoloogiat kasutavate klientide arv vähenenud 3% ja valguskaabel tehnoloogiat kasutavate klientide arv suurenenud 3%. Kaabelvi tehnoloogia puhul on klientide arv suurenenud 2%. Klientide arv on vähenenud raadiolahenduse osas 1%, kuid teiste tehnoloogiate osas ei ole muutust toimunud.

	2012	2013	2014	2015	2016 I kv
XDSL	26%	25%	23%	23%	23%
Kaabel Modem	13%	13%	14%	15%	15%
Valguskaabel	19%	20%	20%	22%	22%
Fiks raadio lahendus	4%	3%	3%	3%	3%
Teised	1%	1%	1%	1%	1%
Mobiilne lairiba	37%	38%	39%	37%	37%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 5. Interneti jaateenuse tarbijate jagunemine tehnilise osutamisiivi osakaalude järgi 2012-2016 I kv

123. Võrdluseks on tabelis 6 välja toodud mobiilse lairiba jaateenuse kasutajate arv, mis oli 2016 aasta esimeses kvartalis üle 226 tuhande ning see on suurenenud võrreldes 2012. aastaga 8,7%.

	2012	2013	2014	2015	2016 I kv
XDSL	143	143	141	142	141
Kaabel Modem	74	78	83	89	90
Valguskaabel	106	115	122	131	133
Fiks raadio lahendus	21	19	20	17	16
Teised	5	5	5	5	5
Mobiilne lairiba	208	221	235	225	226
Kokku	558	582	606	609	612

Tabel 6. Interneti jaateenuse tarbijate jagunemine tehnilise osutamisiivi järgi tuhandetes 2012-2016 I kv

124. Samuti nähtub tabelist, et nelja aasta jooksul on raadiolahendust kasutavate tarbijate arv vähenenud ja teiste tehnoloogiliste lahenduste tarbijate arv ei ole muutunud - kui 2012. aastal oli raadiolahendust kasutavate tarbijate maksimaalne arv 21 000, siis 2016. aasta I kvartali lõpuks oli see langenud 16 000-nde. Aastate 2012 – 2015 lõikes on xDSL tehnoloogiat kasutavate tarbijate arv muutunud kahe tuhande võrra.

125. Suurim muutus klientide poolt tarbitava lairiba jaateenuse mahus on toimunud valguskaabli tehnoloogial põhinevate lahenduste osas: nelja aasta jooksul on nimetatud tehnoloogia baasil tarbitava jaateenuse klientide arv kasvanud ca 27 000 võrra. Seda seetõttu, et valguskaablil põhinevad tehnoloogilised lahendused võimaldavad tarbijatele pakkuda suurema kiirusega lairibateenust koos võimalusega tarbida täiendavaid lisateenuseid.

	2 012			2 013			2 014			2 015		
	vask	optika	kaabel	vask	optika	kaabel	vask	optika	kaabel	vask	optika	kaabel
Telia	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-
Starman	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%
STV	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%
Teised	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

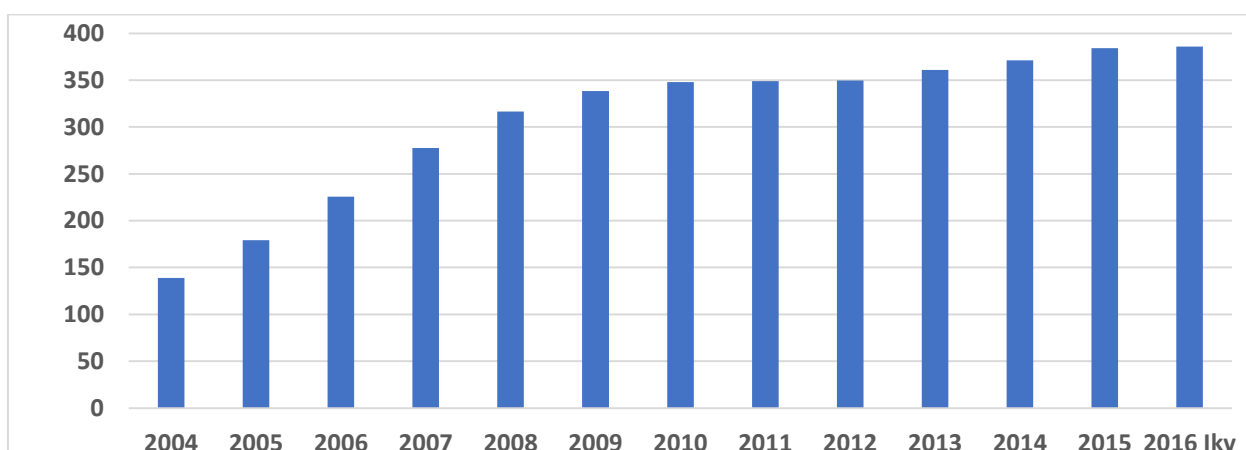
126. Tabel 7 on toodud fikseeritud sidevõrgus jaetasandil lairiba ühendust pakkuvate ettevõtjate jagunemine tehnoloogiate alusel aastatel 2012-2015. Tabelist selgub, et 2015 aastal pakuvad valguskaabli baasil lairiba ühendust lisaks Teliale (...*) ka STV (...*) ja teised väiksemad sideettevõtjad (...*%).

	2 012			2 013			2 014			2 015		
	vask	optika	kaabel	vask	optika	kaabel	vask	optika	kaabel	vask	optika	kaabel
Telia	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-
Starman	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%
STV	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%	-	...*%	...*%
Teised	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 7. Fikseeritud sidevõrgus jaetasandil lairiba ühenduste jagunemine tehnoloogiate alusel 2012-2015

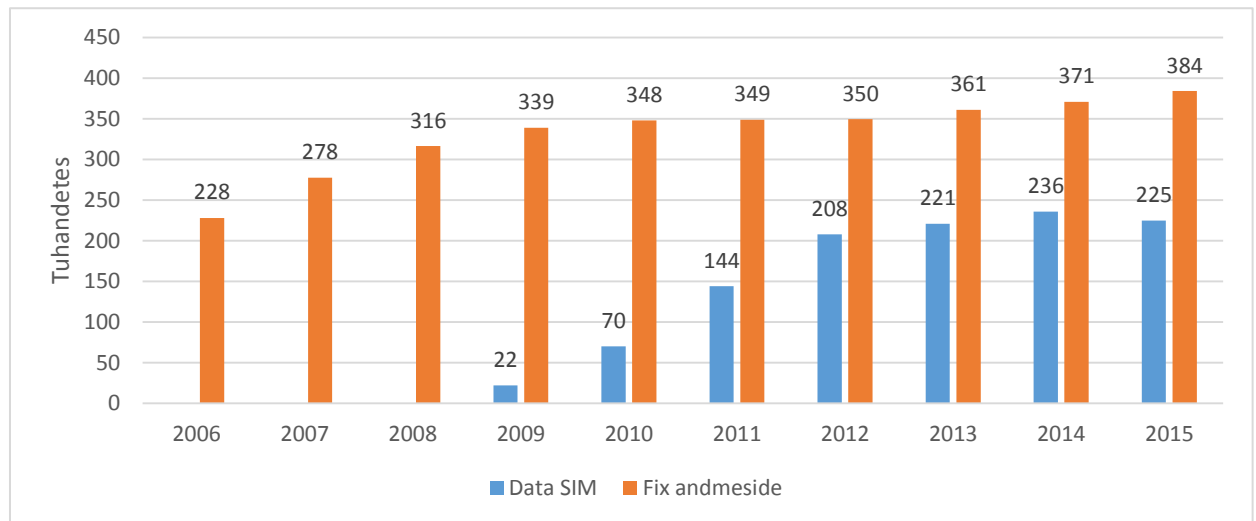
127. Eeltoodust nähtub, et tarbijad eelistavad üha rohkem suuremaid kiiruseid võimaldavaid lairiba tehnoloogiaid (valguskaabel, DOCSIS 3) ning loobuvad väikese- ja piiratud edastuskiirustega lairiba tehnoloogiatest (xDSL ja fiks raadiolahendus).

128. Sideamet, Konkurentsiamet ja TJA on alates 2002. aastast kogunud ettevõtjatelt andmeid turuülevaadete koostamiseks fikseeritud sidevõrgus lairiba jaeteenuste osutamise kohta. Joonis 2 on toodud lairiba jaeteenuste kasutusstatistika alates aastast 2004.

Joonis 2. Lairiba jaeteenuse kasutusstatistika Eestis lõppkasutajate arvu alusel fikseeritud sidevõrgus

129. Alates 2001. aastast on elektroonilise side teenuste turg fikseeritud sidevõrkudes avatud konkurentsile, kuid möödunud viieteistkümne aasta jooksul ei ole ükski uus turule sisenenud fikseeritud sidevõrkudes teenust pakkuv sideettevõtja suutnud saavutada turuosa, mis avaldaks *incumbent* operaatorile Telia piisavat konkurentsipurust. Seda nii lairiba ja teenuse osutamisel lõppkasutajate osakaalu-, elektroonilise sideteenuse osutamisel saadavate tulude-, kui ka teiste elektroonilise sideteenuse osutamiseks vajalike teenuste tulude osakaalu arvesse võttes.
130. Fikseeritud sidevõrkude lairiba ja teenustele pakub olulist konkurentsipurust ka mobiilse lairiba ja teenuste kiire areng (vt joonis 3). Alates aastast 2009 on mobiilse andmeside klientide arv suurenenud 203 tuhande lõpptarbijaja võrra ning kogu turumahust moodustas mobiilne andmeside aastal 2015 37%.

Joonis 3. Mobiil- ja fikseeritud sidevõrgus andmeside lõppkasutajate statistika aastatel 2006-2015

131. Kui 2008. aastal osutas aktiivselt Eestis lairibateenuseid 76 teenuseosutajat, siis 2016. aasta I kvartali seisuga osutab neid teenuseid 44 ettevõtjat – teenuseosutajate arv on langenud 33 võrra. Põhjuseks on viimaste aastate jooksul fikseeritud sidevõrkudes osutatavate ja teenuste turgudel toimunud turu kontsentreerumine:
- a) väiksed sideteenuse osutajad on oma sidevõrgud ära müünud või ühendanud need suuremate sideteenuse osutajate sidevõrkudega;
 - b) tarbijate lahkumise tõttu on sideettevõtjad teenuse osutamisest loobunud ja turult väljunud.
132. Fikseeritud sidevõrgus on lairibateenuse lõpptarbijate arvu alusel enamik turust (91%) koondunud kolme suurema teenuseosutaja kätte: nendeks on Telia (56%), Starman (23%) ja STV (12%) (vt Tabel 8).

	2012	2013	2014	2015	I kv 2016
Telia	56%	57%	56%	56%	56%
Starman	18%	20%	22%	23%	23%
STV	12%	12%	12%	12%	12%
Teised	13%	11%	10%	9%	9%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 8. Fikseeritud sidevõrgus lairibateenuse osutajate turuosa jagunemine lõpptarbijate arvu alusel aastatel 2012 – 2016 I kv

133. Telia on lõpptarbijate arvu alusel peale 2012. aastat säilitanud oma turuosa ning see oli 2016. aasta I kvartali seisuga 56%. Starmani turuosa on vaadeldaval ajaperioodil suurenenud 23%-ni ja see on nelja aasta jooksul kasvanud 5% võrra. Seevastu STV turuosa on püsinud stabiilsena 12% lairibateenuse tarbijate arvust.

134. Starmani turuosa kasv võib tuleneda uute suuremahuliste ja kiirete pakettide turule toomises. Starman on uuendanud oma jaateenuse osutamise tehnoloogilist baasi ning pakub hetkel koduinternetti kiirusega kuni 500 Mbit/s.
135. STV stabiilne turuosa hoidmine tuleneb STV pidevast võrgu arendamisest. Oma turuosa säilitamiseks on STV pidevalt kliendibaasi suurendanud. See on STV-l olnud võimalik tänu võrgu topoloogia muutmisele, koaksiaalkaabel võrgu lahenduselt minnakse üle valguskaabelvõrgu lahendusele. Käsil on projekt nimega “Kiudoptilinevõrk”. Selle käigus on fiiberoptiline võrk välja ehitatud linnasiseselt Narvas, Tallinnas, Tartus, Pärnus, Haapsalus ja Paldiskis.
136. 2005. aastal sisenes lairibateenuse turule Televõrgu AS „Kõu“ internetiteenusega, mis baseerus CDMA tehnoloogial ja võimaldas kliendil tarbida andmeside kiirust kuni 2Mbit/s. Televõrgu AS turuosa oli eelmise analüüsi läbiviimisel 7%, kuid 2015 aasta lõpus sulges Televõrgu AS oma CDMA võrgu kuna tarbijate arv vähenes kiiresti ning ettevõtte hakkas otsima uut tehnoloogilist lahendust, mis võimaldaks osutada tarbijatele kiirema andmeedastus-kiirusega lairibateenuseid. Televõrgu AS ühines Tele2 Eesti AS-ga 13.03.2016.
137. Teiste sideettevõtjate klientide arvu alusel leitud turuosa on nelja aasta jooksul vähenenud 4% võrra. Siinjuures on oluline, et teiste sideettevõtjate lairibateenuste lõpptarbijate arv on vaadeldaval perioodil vähenenud 8 tuhande võrra ning nende võrkude kliendid on üle võetud suuremate ettevõtjate poolt.
138. Arengud lairibateenuse turul viitavad sellele, et enamik uusi lairibateenuse tarbijaid liitub suuremate teenuseosutajatega. Suuremad ettevõtjad pakuvad laia valikut üksik- ja pakett-teenuseid, millega väiksemad ettevõtjad ei ole võimelised jaeturul konkureerima.
139. Lairibateenuse jaetasandi klientide arvu juurdekasv on viimase kolme aasta jooksul olnud 10%. Klientide mahu kasv on olnud mõõdukas võrreldes 2009 a. majanduskriisieelse perioodiga, kus aastane juurdekasv oli üle 10 %. Seda on tinginud kasvav konkurentsiturve mobiiltelefoni võrkude vahendusel osutatava andmeside jaateenuse üha laialdasema kasutamise tõttu lõpptarbijate poolt (vt 3).
140. Fikseeritud sidevõrgus aktiivseid andmeside kliendiliine aluseks võttes omab jaateenuseid osutavatest ettevõtjatest suurimat turuosa Telia (vt tabel Tabel 9). Teiste teenuseosutajate turuosad on jäänud aktiivsete kliendiliinide osas stabiilseks. STV turuosad ...*, kuid Starmani turuosad on ...*%. Elisa osakaal on vaadeldavatel aastatel olnud ...*%. Ülejäänud teenuseosutajate turuosa aktiivsete kliendiliinide osas on vaadeldavatel aastatel ...* (vt Tabel 9).

Ettevõtja	2012	2013	2014	2015	2016 I kv
Elion/Telia	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%
Starman	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%
Elisa	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%
STV	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%
Teised	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 9. Ettevõtjate turuosad elektroonilise sideteenuste jaeturul fikseeritud aktiivsete andmeside kliendiliinide arvu alusel aastatel 2012-2016 I kv.

141. Lairibateenuse osutamisest saadud tulude alusel on Telia turuosa näidanud langevat trendi. Nii vähenes Telia turuosas 2012. aasta ...*%-ilt 2015. aastaks ...*%-ni (vt Tabel 10). Starmani turuosa on vaadeldud perioodil on ...*% võrra, 2015. aasta lõpuks oli see ...*%. STV turuosa on kogu perioodil olnud ...*% ümber. Elisa turuosa on vaadeldaval perioodil ...*%. Väikest turuosa omavate sideettevõtjate osas „Teised“ on toimunud nelja aastaga ...*%. Peamiselt on see tingitud turu kontsentreerumisest ja konkurentsiolekorra muutusest turul.

Ettevõtja	2012	2013	2014	2015
Telia	... *%	... *%	... *%	... *%
Starman	... *%	... *%	... *%	... *%
STV	... *%	... *%	... *%	... *%
Elisa	... *%	... *%	... *%	... *%
Teised	... *%	... *%	... *%	... *%
Kokku	100%	100%	100%	100%

Tabel 10. Lairibateenuse osutajate turuosa jagunemine lairibateenuse tulude alusel 2012 - 2015.

142. Konkurentsiolukorra muudatusena võib esile tuua tarbijaharjumuste olulise muutuse. Sideteenuste lõppkasutajad tarbivad üha enam erinevaid teenuseid pakulina (lairibateenus, telefoniteenus, TV-teenus, mobiiltelefoniteenus), mistõttu on üha populaarsemad sideteenuste komplekslahendused, kus ühe kuutasu eest tarbitakse vähemalt kahte või enamat sideteenust.
143. 2016. aasta I kvartali seisuga kasutas ligi 72% lairibateenuse lõppkasutajatest komplekslahendust, mis võrreldes üksiklahendustega on üldjuhul oma hinna ja tingimuste poolest atraktiivsemad.
144. Suuremad elektroonilisi sideteenuseid pakkuvad teenuseosutajad võimaldavad lõpptarbijal vastavalt lõpptarbijaja vajadustele koostada neile sobivaid kompleksteenuse pakette. Lõpptarbijal on võimalik valida erinevate lairibateenuse kiiruste ja TV kanalite arvu ning teiste lisateenuste (sh kõneteenuste) vahel.
145. Kuna väikesed teenuseosutajad osutavad üldjuhul ainult lairibateenust ning ei suuda lõpptarbijatele pakkuda sideteenuseid pakulina, siis nende konkurentsivõime turul langeb ning nad kaotavad oma turuosa (st tarbijaid) suurematele ettevõtjatele. Tarbijaharjumuste muutuste tõttu kasutab üha rohkem tarbijaid suuremate sideettevõtjate teenuseid ning väiksemad sideettevõtjad kas lahkuvad turult või muutuvad marginaalseteks teenuseosutajateks.
146. Telia omab turuanalüüsi kaasatud ettevõtjatest ainsana suuremat osa Eestit katvast ülekande- ja juurdepääsuvõrgust. Teised turuanalüüsi kaasatud teenuseosutajad omavad kaabelvõrgust, PSTN või valguskaablil põhinevaid ülekande- ja/või juurdepääsuvõrke, kuid need on lokaalse ulatusega.

Ettevõtja	Kokku suured linnad 2013. a			Kokku suured linnad 2014. a			Kokku suured linnad 2015. a		
	Ühenduste arv	Klientide arv	Tulud	Ühenduste arv	Klientide arv	Tulud	Ühenduste arv	Klientide arv	Tulud
Telia	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%
Starman	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%
STV	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%
Elisa	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%	... *%

Teised	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 11. Ettevõtjate tulud, klientide ja ühenduste arv suuremates linnades 2013-2015 a

147. Nagu ülaltoodud tabelis „Tabel 11“ näha võib, on kaabellevi operaatorid rajanud Teliaga paralleelse sidevõrgu suuremates linnades, kuid siiski jääb Telia turuosa klientide osas üle ...*% ning tulude osas üle ...*%.

Järeldus

148. Telia on säilitanud fikseeritud sidevõrgu baasil elektroonilise side jaateenuste osutamisel märkimisväärselt suure turuosa. Võrreldes teiste fikseeritud sidevõrkudes elektroonilise side jaateenuseid osutavate ettevõtjate turuosadega kokku, on Telia turuosa oluliselt suurem nii elektroonilise side jaateenuste osutamise käibe kui ka aktiivsete kliendiliinide arvu osas (vaata Tabel 9 ja Tabel 10). Seega ei ole Telia vaadeldaval perioodil elektroonilise side jaateenuste turul oma positsiooni kaotanud ning tema turuosa on elektroonilise side jaateenuste osutamisel endiselt stabiilne ning domineeriv.

Kokkuvõte

149. Tarbija harjumuse ja konkurentsiolukorra muutuse tõttu kasutatakse valguskaablil põhinevaid tehnoloogiad üha laiemalt ning nõudlus kiiremate andmesidelahenduste järele suureneb pidevalt. Seevastu vaskpaar ning raadiolahendustel baseeruvad teenused kaotavad tarbijate arvu aluseks võttes turuosa (vt ka Tabel 1).
150. Kohaliku juurdepääsu turuga allapoole seotud elektroonilise side teenuste jaeturul on suurimaks teenuseosutajaks Telia. 2015. aasta lõpus moodustas Telia turuosa fikseeritud sidevõrkudes lairibateenuse osutamisel teenuse käibe alusel üle ...*% ja lairibateenust tarbivate ning sidevõrgule juurdepääsu omavate lõppkasutajate arvu alusel ...*%.
151. Peale elektroonilise side turu avanemist 2001. aastal ei ole ükski turule sisenenud fikseeritud sidevõrkudes teenust pakkuv sideettevõtja suutnud saavutada turuosa, mis avaldaks Teliale piisavat konkurentsipurvet - seda nii lairibateenuse osutamisel lõppkasutajate osakaalu, kui ka elektroonilise sideteenuse osutamisel saadavate tulude osakaalu arvesse võttes.

4.3. Turujõu hindamine

4.3.1. Turuosad

152. Ettevõtja turujõu üks olulisemaid näitajaid asjakohasel turul on tema turuosa suurus. Olulise suurusega turuosa on tähtis konkurentsieelis, kuna see annab ettevõtjale võimaluse tõsta teenuse hinda, ilma et tulud võimaliku tarbimise vähenemise tõttu langeksid. Euroopa Komisjoni otsustuspraktika kohaselt võib rohkem kui 40% suurune turuosa viidata ettevõtja turgu valitsevale seisundile konkreetset turul. Kuigi on vähetõenäoline, et turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja ei omaks turul märkimisväärselt suure turuosa, ei ole üksnes suur turuosa ainus faktor, mis võiks anda ettevõtjale vastaval turul märkimisväärse turujõu ja takistada konkurentsi toimimist. Märkimisväärse turujõu omamise kahtlus võib tekkida ka ettevõtja 40%-st madalama turuosa puhul, kui esinevad muud asjaolud, mis tõendavad turgu valitseva seisundi olemasolu.
153. Vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste artiklis 75 viidatud Euroopa Kohtu kohtupraktikale²⁷ loetakse väga suurt turuosa (kohtupraktika kohaselt on

²⁷ C-62/86: *AKZO Chemie vs. Komisjon*, op. cit., lõik 60; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 7. oktoobri 1999. a otsus kohtuasjas T-228/97: *Irish Sugar vs. Komisjon*; EKL 1999, lk II-02969, lõik 70; 85/76: *Hoffmann-La Roche vs. Komisjon*, op. cit., lõik 41; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 22. novembri 2001. a otsus kohtuasjas T-139/98: *AAMS vs. Komisjon*; EKL 2001, lk II-03413, lõik 51.

selleks 50% ületav turuosa) iseenesest tõendiks turgu valitseva seisundi kohta, välja arvatud erandlike asjaolude korral. Suure turuosaga ettevõtja domineerivat positsiooni turul võib eeldada, kui ettevõtja turuosa on aja jooksul püsinud stabiilsena. Märkimisväärset turuosa omava ettevõtja turuosa vähenemine aastate lõikes näitab, et konkurents elektroonilise side turul tõhustub, välistamata samas märkimisväärse turujõuga ettevõtja olemasolu konkreetsetel turul. Ettevõtja kõikuv turuosa võib siiski viidata turujõu puudumisele konkreetsetel turul.

154. Ka konkurentsiseaduse § 13 lõige 1 alusel võib eeldada turgu valitseva seisundi omamist ettevõtja puhul, kellele kuulub konkreetsetel kaubaturul vähemalt 40% käibest.
155. Konkurentsiameti 2013. aasta otsusega nr 11.11.13 nr 8.3-1/13-001 määrati Elion (praegune Telia) märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks fikseeritud elektroonilisele sidevõrgule (füüsilise) juurdepääsuteenuste turul, sealhulgas jagatud juurdepääsu turul.
156. Käesolevas analüüsis vaadeldakse kõiki kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvaid tehnoloogiaid, mis oma olemuselt ja tehnilistelt võimalustelt oleksid asendusteenusteks kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvatele teenustele.
157. TJA poolt läbiviidud analüüsi tulemusena selgus, et kõik turuanalüüsi kaasatud ettevõtjad omavad fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate teenuste osutamiseks vajalikku infrastruktuuri, kuid täielikku juurdepääsu vaskpaarile ja valguskaablile osutavad Elion ja Eleks ning Elisa.
158. Tabelites 12 ja 13 toodud andmed näitavad sideettevõtjate poolt teistele sideettevõtjatele kasutada antud kliendiliinide arvu ja nende osakaalu muutust ajavahemikus aastatel 2012–2016 I kvartal. Andmetest nähtub, et suurimaks teenuseosutajaks on Telia, kelle poolt osutatavad kohaliku juurdepääsu hulgiteenused moodustavad 2016. aasta I kvartali seisuga koguturu mahust ...*%. Telia turuosa on ...* nimetatud perioodil ...*%.

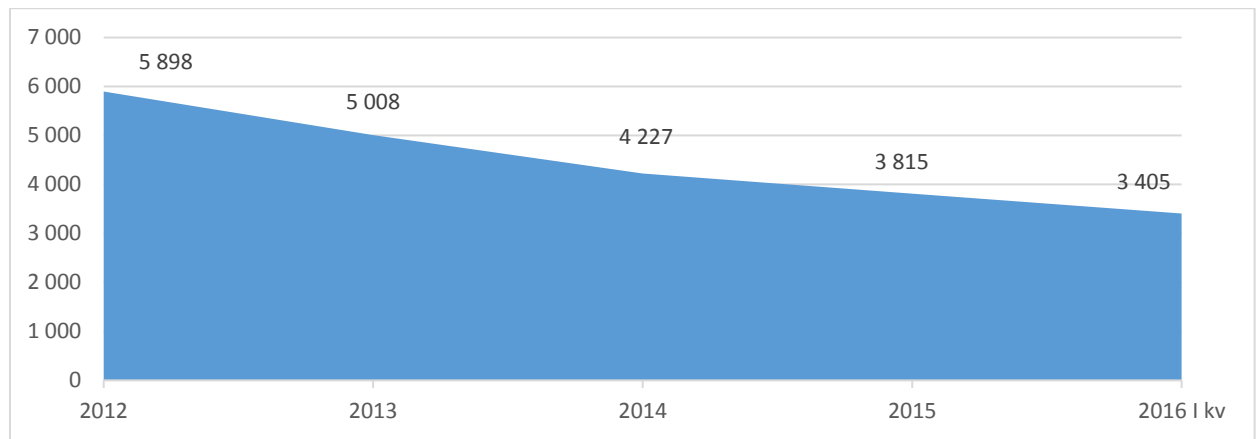
Ettevõtja	2012	2013	2014	2015	I kv 2016
Telia poolt kasutada antud kliendiliinid	...*	...*	...*	...*	...*
Eleksi poolt kasutada antud kliendiliinid	...*	...*	...*	...*	...*
Elisa poolt kasutada antud kliendiliinid	...*	...*	...*	...*	...*
Kokku kasutada antud kliendiliine	5 898	5 008	4 227	3 809	3 405

Tabel 12. Teistele sideettevõtjatele kasutusse antud kliendiliinide arv perioodil 2012 – I kv 2016.

Ettevõtja	2012	2013	2014	2015	I kv 2016
Telia poolt kasutada antud kliendiliinid	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Eleksi poolt kasutada antud kliendiliinid	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Elisa poolt kasutada antud kliendiliinid	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Kokku kasutada antud kliendiliine	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 13. Teistel sideettevõtjatele kasutusse antud kliendiliinide arvu osakaalud perioodil 2012–I kv 2016.

159. Juurdepääsu turul osutavate teenuste mahud on eelmise ja käesoleva turuanalüüsis vaadeldava aja jooksul pidevalt langenud. Kui aastatel 2005-2010 kasvasid turu mahud ca 5-12% aastas, siis aastaid 2012-2016 iseloomustab turgu teenuse mahtude ca 10-15% langus aastas (vt joonis 4).

Joonis 4. Teistele sideettevõtjatele kasutada antud kliendiliinide arv perioodil 2012-2016 I kv

160. Eelmisel turuanalüüsi perioodil alanud kasutada antud vaskpaaride mahtude langus jätkus ka vaadeldaval perioodil. Juurdepääsu hulgiteenuse osutamise mahud on 2016. aasta I kvartali lõpuks vähenenud 3405-le.
161. Nagu Tabel 14 näha võib on täieliku juurdepääsuga valguskaabel kliendiliinide arv hulgitasandil peaaegu olematu. Telial oli 2015 aasta seisuga hulgitasandil välja renditud 6 täieliku juurdepääsuga valguskaabel kliendiliini, Elisal ja Eleksil oli aga nende arvuks vastavalt 4 ja 3.

Ettevõtja	2015
Eleks	...*
Elisa	...*
Telia	...*
Kokku	13

Tabel 14 Täieliku juurdepääsuga (*fully unbundled access*) valguskaabel kliendiliinide arv 2015

162. Kõik analüüsi kaasatud ettevõtjad varustavad vertikaalselt integreeritud ettevõtjana ennast vaskpaarile ja/või valguskaablile juurdepääsu hulgiteenustega ettevõttesiseselt (nn *self-supply* ehk sisemine varustamine), eesmärgiga osutada jaateenuseid lõppkasutajatele (Tabel 15).

Ettevõtja	2012	2013	2014	2015	2016 I kv
Telia	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Fill	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Elisa	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Telset	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Interframe	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Eleks Telefon OÜ	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 15 Turuosaliste *self-supply* ehk sisemise varustamise kliendiliinid aastatel 2012-2016 I kvartal

163. 2016 aasta I kvartali seisuga kuulub ...*% *self-supply* kliendiliinidest Teliale. Teiste turuosaliste osakaal kokku on ...*%.
164. Peamine fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuse ostja on TJA andmetel Elisa, kes ostab nimetatud teenust Telialt.
165. Fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuse osutamise käibe alusel oli Telia turuosa 2015. aastal ...*% (vt Tabel 16). Nimetatud turuosas on aastate 2013 – 2015 lõikes väljarenditud kliendiliinide arvu vähenemise tõttu ...*%.

Ettevõtja	2013	2014	2015
Eleksi poolt kasutada antud kliendiliinid	...*%	...*%	...*%
Elisa poolt kasutada antud kliendiliinid	...*%	...*%	...*%
Telia poolt kasutada antud kliendiliinid	85%	82%	82%
Kokku kasutada antud kliendiliine	100%	100%	100%

Tabel 16. Teistel sideettevõtjatele kasutusse antud kliendiliinide käivate turuosad aastatel 2013–2015

166. Kuna fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuste osutamise mahud on väikesed, moodustab nimetatud teenuste osutamine Telia ja Eleksi kogukäibest murdosa. Telia puhul moodustab kohaliku juurdepääsu hulgiteenuste osutamise käive ...*% ettevõtja 2015. aasta kogukäibest.
167. Eeltoodust tuleneb, et Telia omab kohaliku juurdepääsu hulgiturul märkimisväärset turuosa. 2016. aasta I kvartali seisuga on Telia turuosa teistele ettevõtjatele kasutada antud kliendiliinide arvu osas vähenenud kuni ...*% (vt Tabel 13). Turuoas on ...*.
168. Telia turuosa stabiilsus viitab sellele, et teised elektroonilise sideinfrastruktuuri omavad ettevõtjad ei ole vaadeldaval ajavahemikul oma infrastruktuure teistele sideettevõtjatele avanud või puudub teistel sideettevõtjatel huvi väikeses piirkonnas juurdepääsu võrkude rentimiseks ning seal võrku omava ettevõtjaga konkureerimiseks. Samuti võivad olla väikesed sideettevõtjad rajanud paralleelsed võrgud, mis välistavad rentimise vajaduse.
169. Seega ettevõtjatel, kelle elektroonilise side võrk on väikese ulatusega või see puudub, on elektroonilise side teenuste osutamiseks või selle laiendamise peamiseks võimaluseks kasutada Telia poolt osutatavat füüsilisele sidevõrgule juurdepääsu hulgiteenust.
170. Ettevõtjate turuosasid nende omandisse kuuluva infrastruktuuri alusel on lähemalt kirjeldatud otsuse punktis 4.3.2.

Kokkuvõte

171. 2015. aastaks pakkus Eestis vaskpaar- ja valguskaabel kliendiliini baasil fikseeritud sidevõrgule kohaliku juurdepääsu hulgiteenust vaid kolm ettevõtjat. Valguskaabel tehnoloogial sidevõrgule juurdepääsu kliendiliine oli kokku 13.
172. Fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiturul esineb tugev vertikaalne integratsioon ning jaateenuse osutamiseks vajalikku infrastruktuuri omavatel vertikaalselt integreeritud ettevõtjatel puudub üldjuhul huvi pakkuda hulgiteenust nendega jaateenuse turul konkureerivatele ettevõtjatele. Seega tuleb konkurentsiolekorra hindamiseks analüüsida ettevõtjate turujõudu ka jaemüügiturul. Samuti peab hindama analüüsi kaasatud ettevõtjate omandis oleva sidevõrgu infrastruktuuri tehnilist valmisolekut osutada fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenust.

4.3.2. Ettevõtja üldine suurus

4.3.2.1. Infrastruktuur ja investeeringud

173. Infrastruktuuri olemasolu, ulatus ja tehniline valmisolek omavad fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuste osutamisel suurt tähtsust, kuna vastava infrastruktuuri omamine on eelduseks nimetatud juurdepääsu hulgiteenuste osutamisel nii endale kui ka teistele sideettevõtjatele. Laialdase infrastruktuuri omamine võib anda ettevõtjale olulise eelise sideteenuste osutamisel võrreldes ettevõtjatega, kellel vastav võrguinfrastruktuur puudub või on piiratud ulatusega.
174. Kuna jaateenuseid osutatakse põhiliselt ettevõtjale kuuluva sidevõrgu infrastruktuuri vahendusel, st fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääs hulgiteenust osutatakse

ettevõttesiseselt oma jaemüügiüksusele, siis on selliselt jaateenuseid osutavad ettevõtjad vertikaalselt integreeritud.

175. Kui ettevõtjad on ettevõttesiseselt võimelised osutama oma jaeüksustele fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuseid, siis on nad järelikult võimelised osutama selliseid hulgiteenuseid ka teistele seda teenust osta soovivatele sideettevõtjatele, kes soovivad osutada selle vahendusel elektroonilise side jaateenuseid lõppkasutajatele. Ettevõtja turujõu kindlakstegemisel omab ennekõike kaalu sideettevõtjale reaalselt kuuluv sidevõrk ning majandustegevus.
176. Seega tuleb analüüsida turuanalüüsi kaasatud sideettevõtjate sidevõrgu infrastruktuuri suutlikkust osutada fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuseid, mille tulemusest selgub, millises ulatuses on sideettevõtjad potentsiaalselt võimelised vastavaid hulgiteenuseid osutama.
177. Elektroonilise side teenuste osutamiseks kasutatav infrastruktuur jaguneb peamiselt kaheks osaks: ülekandevõrk ja juurdepääsuvõrk.
178. Fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuste osutamisel omab peamist osa juurdepääsuvõrgu infrastruktuur, mis võimaldab jaeturul osutada jaateenuseid lõppkasutajatele, aga ka vastavaid hulgiteenuseid teistele sideettevõtjatele. Seetõttu on antud turuanalüüsi raames asjakohane analüüsida turuanalüüsi kaasatud sideettevõtjate juurdepääsuvõrgu infrastruktuuri.
179. 2015. aasta lõpu seisuga olid analüüsi kaasatud ettevõtjad Eestis välja ehitanud kokku 300 514 vaskpaar- ja valguskaabel kliendiliini; nendest ligi 235 290 kliendiliini on lairibateenuse osutamisel aktiivselt kasutuses. Aktiivsetest lairiba kliendiliinidest kuulub Teliale 97,4%, Elisale ...*% ja Interframe`le ...*% (vt Tabel 17). Teiste turuosaliste aktiivsete kliendiliinide arv moodustab alla 1% aktiivsete kliendiliinide kogumahust.
180. Turuanalüüsi kaasatud kuuest sideettevõtjast viiel on üksnes piiratud ulatusega lokaalne sidevõrgu infrastruktuur, mille maht nii väljaehitatud- kui ka aktiivsete kliendiliinide poolest jääb alla 2%. Telial on ligikaudu 810 vaskpaar- ja valguskaabel kliendiliinidel põhinevat sihtvõrku, millest igaüks teenindab oma asukoha piirkonda, mis paiknevad üle Eesti. Nimetatud sidevõrgud moodustavad kokku 97,1% väljaehitatud- ja 97,4% aktiivsest juurdepääsuvõrgu infrastruktuurist, mille vahendusel on võimalik osutada vaskpaari- ja valguskaabli juurdepääsu baasil osutatavaid juurdepääsu hulgiteenuseid.

Juurdepääsu-võrgu omanik ja jaateenuse osutaja	Väljaehitatud kliendiliinide arv, mis võimaldavad lairibaühendust (%)			Aktiivsete kliendiliinide arv (%)		
	Kõik	Neist vaskpaare	Neist valguskaableid	Kõik	Neist vaskpaare	Neist valguskaableid
Telia	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Elisa	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Interframe	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Teised	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%	...*%
Kokku	100%	70%	30%	100%	66%	34%

Tabel 17. Juurdepääsuvõrgu infrastruktuur 2015. a lõpu seisuga.

Telia kliendiliinide arv teenuste osutamiseks kasutatavatest aktiivsetest (st klientidele jaateenuse osutamiseks kasutatavatest) vaskpaaril ja valguskaablil põhinevatest kliendiliinidest on 2011. aastaga võrreldes ...*% võrra (...* kliendiliinilt ...* kliendiliinile).

181. Seevastu teiste analüüsi kaasatud ettevõtjate juurdepääsuvõrgu osakaal on vähenenud ning seda vaatamata asjaolule, et ettevõtjad on oma juurdepääsuvõrku rajanud või laiendanud.

182. 2015. aastal oli valguskaabli baasil juurdepääsuvõrgu kliendiliine 31 232 km. Sellest ...*% kuulus Teliale. Lairiba ühendust võimaldavaid väljaehitatud valguskaabel kliendiliine oli 2015. aastal ca 291 000 tk. Lõpptarbijate poolt oli kasutuses ca 80 000 valguskaabel kliendiliini. Aktiivsetest kliendiliinidest oli valguskaabli osakaal 34%. Turuanalüüsi kaasatud ettevõtjatest kuulub ...*% aktiivsetest valguskaabel kliendiliinidest Teliale ning ...*% Elisale.
183. Peaaegu kogu Eesti Vabariigis välja ehitatud kaablikanalisisatsioonist on Telia valduses. Käesoleva turuanalüüsi raames kogutud andemete kohaselt omab Telia ...*% kogu kaablikanalisisatsioonist (vt Tabel 18).

Ettevõtja	Kaablikanalisisatsiooni ulatuse osakaal
Telia	...*%
Eleks	...*%
Elisa	...*%
Fill	...*%
Interframe	...*%
Telset	...*%
Kokku	100%

Tabel 18. Kaablikanalisisatsiooni ulatuse osakaal 2015. aasta seisuga

184. Kaablikanalisisatsiooni ei ole oluliselt laiendatud. Nii Telia kui teised võrguteenuse osutajad on hakanud rohkem järgima tehnoloogiat, mille kohaselt paigaldatakse sidevõrgu infrastruktuur maapinda ilma kaablikanalisisatsioonita – seega laiendavad ettevõtjad oma infrastruktuuri, kuid juba loodud kaablikanalisisatsiooni maht enam oluliselt ei suurene.
185. Ettevõtjad, kes osutavad jaeturul jaeteenuseid ja soovivad nimetatud teenuse osutamiseks välja ehitada elektroonilise side teenuste osutamist võimaldava fikseeritud sidevõrgu, võivad selleks vajaliku kaablikanalisisatsiooni rajada ise või rentida seda sideettevõtjalt, kellel on kaablikanalisisatsioon juba varemalt välja ehitatud – seega ennekõike Telialt.
186. Kõikjale uue kaablikanalisisatsiooni, eriti paralleelse kaablikanalisisatsiooni rajamine ei ole sageli võimalik või on see raskendatud keskkonnakaitse-, planeerimis- ning ehitusnõuetest tulenevate piirangute tõttu. Uue kaablikanalisisatsiooni rajamisel (muuhulgas piirkondades, kus varasemalt välja ehitatud infrastruktuur puudub), kehtivad sellised piirangud võrdselt kõikidele ettevõtjatele. Tulenevalt kaablikanalisisatsiooni rajamise märkimisväärsetest (pöördumatutest) kuludest ja võimalikest ehituspiirangutest, on enamikule sideettevõtjatest peamiseks kaablikanalisisatsiooni kasutamise võimaluseks selle rentimine Telialt. Vaba mahu olemasolul on kaablikanalisisatsiooni rent mõistlikel tingimustel märgatavalt kiirem võimalus oma sidevõrgu rajamiseks - ligipääs kaablikanalisisatsioonile on sidevõrku rajada soovivatele ettevõtjatele olulise tähtsusega.
187. Kaablikanalisisatsiooni omamine annab Teliale olulise konkurentsieelise teistele sideettevõtjatele võrguteenuste osutamisel, sh juurdepääsuteenuse osutamiseks. Samas on teised sideettevõtjad oma tegevuses sõltuvad Teliast, sest ilma Telia infrastruktuurile juurdepääsuta ei ole neil võimalik efektiivselt teenuseid osutada.

Kokkuvõte

188. Turuanalüüsi läbiviimise käigus vaadeldud ettevõtjate sidevõrgu infrastruktuuri juurdepääsuvõrgu osa analüüs näitab, et Telia omab kõige laialdasemat (suuremat osa Eestist

katvat) sidevõrgu infrastruktuuri - Telia omandis on ...*% väljaehitatud- ja ...*% aktiivsest juurdepääsuvõrgu infrastruktuurist. Samuti on Telia omandis ...*% välja ehitatud kaablikanaliseerimisest, mille vahendusel on võimalik osutada kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvaid teenuseid. Ülejäänud ettevõtjate vastav hulgiteenuste osutamist võimaldab sidevõrgu infrastruktuur on lokaalse ulatusega. Seega omab Telia sidevõrgu infrastruktuuri, mis võimaldab oluliselt mõjutada ja kontrollida fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste osutamist vaskpaari- ja valguskaabli baasil üle Eesti.

4.3.2.2. Investeeringud sidevõrgu infrastruktuuri

189. Kuna ettevõtted oma investeeringuid puudutavaid andmeid ei esitanud, vaadeldi turuosaliste tehtud investeeringuid majandusaasta aruannetes toodud andmetest lähtudes. Samuti ei esitanud ettevõtjad andmeid tulevikus tehtavate investeeringute kohta.
190. Kohaliku juurdepääsu hulgituru ja sellega lähedalt seotud jaeturgude areng on seotud oluliselt investeeringutega, mida ettevõtjad on viimastel aastatel teinud oma sidevõrgu arendamiseks. Seetõttu on järgnevalt antud ülevaade ettevõtjate poolt sidevõrgu infrastruktuuri ja kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste osutamiseks vajalikesse seadmetesse tehtud investeeringutest.
191. Aastal 2015 on sideettevõtjad Eesti elektroonilise side turul investeerinud fikseeritud sidevõrkudesse, sh lairibateenuste osutamist võimaldavatesse infrastruktuuridesse 54,8 miljonit eurot. Eeldatavalt on nimetatud investeeringud tehtud sidevõrkude ülekande- ja juurdepääsuvõrgu uuendamiseks ja laiendamiseks (aastatel 2012-2015 kokku 186 miljonit).
192. Kuna infrastruktuuri rajamiseks on vajalikud suured pöördumatud kulud ühe kliendiliini kohta ja juurdepääsuvõrku investeeringute tagasiteenimise aeg on tunduvalt pikem võrreldes ülekandevõrku investeeringutega, investeeritakse üldjuhul ainult sellistesse piirkondadesse, kus juurdepääsuvõrgu väljaehitamise kulutuste tagasiteenimine on kõige tõenäolisem. Kui piirkonna kohta tehtud uurimus näitab, et infrastruktuuri investeeringute tagasiteenimise tõenäosus on väike, siis tavaliselt neis piirkondades uut juurdepääsuvõrku välja ei ehitata ning juba olemasolevat võrku ei uuendata.
193. Vaadeldaval perioodil on turul tegutsevatest ettevõtjatest kõige rohkem investeerinud sidevõrgu infrastruktuuri Telia. Teiste ettevõtjate investeeringud sidevõrgu infrastruktuuri on olnud oluliselt väiksemad (Tabel 19).

Ettevõtja	2012	2013	2014	2015
Telia	...*%	...*%	...*%	...*%
Eleks	-	-	-	-
Starman	...*%	...*%	...*%	...*%
STV	...*%	...*%	...*%	...*%
Interframe	...*%	...*%	...*%	...*%
Teised	...*%	...*%	...*%	...*%
Kokku	100%	100%	100%	100%

Tabel 19. Tehtud investeeringute osakaalud aastatel 2012-2015

194. Võrreldes teiste sideettevõtjatega on Telia poolt teostatud investeeringute maht sidevõrgu ülekande ja juurdepääsu infrastruktuuri oluliselt suurem. See on osaliselt põhjendatav ka Telia omandis oleva sidevõrgu suurusega, mille jaateenuste osutamiseks käigus hoidmine, kaasajastamine ja kohandamine on nõudnud palju finantsvahendeid.
195. Ülejäänud analüüsi kaasatud ettevõtjate investeeringud on samuti suuremas osas olnud suunatud sidevõrgu infrastruktuuri laiendamisele või kvaliteedi parandamisele.
196. Seega on põhiliseks kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste ning jaateenuste osutamist võimaldavasse sidevõrgu infrastruktuuri investeerijaks Telia, kes kontrollib olulist osa Eestit

katvast elektroonilise side teenuste osutamist võimaldavast infrastruktuurist ning ühtlasi omab suurimat kliendibaasi fikseeritud sidevõrgu sideteenuste turul (vaata otsuse punkti 4.2.1.).

197. Tänu laiaulatuslikule ja kõige suuremale sidevõrgule ning seega ka võimalusele osutada kõige suuremas mahus jaateenuseid, kogeb Telia mastaabisäästu, mis jääb uutele turule sisenejatele kättesaamatuks. See on aga oluliseks sisenemistõkkeks fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiturule ja sellega lähedalt seotud jaeturgudele sisenemisel.

4.3.2.3. Järeldused

198. Suures ulatuses Eestit katva sidevõrgu omamine annab Teliale suurimad võimalused kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste osutamiseks, mis tagab Teliale jaateenusteturul ka selge eelise konkurentide ees. Viimased peavad selleks, et tagada Teliaga võrreldavas mahus teenuste osutamine, kas arendama välja Teliaga paralleelse infrastruktuuri ning konkureerima Teliaga või rentima Telialt juurdepääsu hulgiteenuseid samas mahus. Telia soovastu on konkurentidest üsna sõltumatu, kuna tänu suurima juurdepääsuvõrgu olemasolule kontrollib ta ka suuremat osa fikseeritud sidevõrkude jaateenuste lõppkasutajatest, mistõttu omab Telia olulisi eelised kõigi teiste fikseeritud sidevõrkude jaateenuseid osutavate sideettevõtjate ees.
199. Kuigi turuanalüüsi mittekkaasatud kaabellevifirmad avaldavad Teliale konkurentsipurvet linnades, ei ole see oluliselt vähendanud Telia võimet tegutseda teistest teenuseosutajatest sõltumatult.
200. TJA on seisukohal, et Telia eelised kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste osutamisel, mida ta omab tänu suurimale infrastruktuurile ja laialdasele kliendibaasile, säilivad ka lähema kolme aasta jooksul, kuna ei ole tõenäoline, et ükski alternatiivne operaator oleks võimeline nii kiiresti edukalt rajama uut, Telia juurdepääsuvõrku kas täielikult või suures osas dubleerivat infrastruktuuri või tegema vajalikke suuremahulisi investeeringuid olemasoleva infrastruktuuri laiendamiseks ja täiustamiseks, et osutada selle baasil vastavaid hulgiteenuseid.

Kokkuvõte

201. Telia omab suures ulatuses Eestit katvat elektroonilise side jaateenuse osutamist võimaldavat fikseeritud juurdepääsuvõrgu infrastruktuuri. Tema omandis on ...% väljaehitatud kliendiliinidest. Seega omab Telia fikseeritud sidevõrgus elektroonilise side jaateenuste osutamisel lõppkasutajatele kõige paremat positsiooni.
202. Samuti omab Telia kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste osutamiseks parimaid võimalusi - ükski teine jaateenuse osutamist võimaldava infrastruktuuri omanik ei suuda tegutseda olulisel määral sõltumatult Teliast, kuna Telia kontrollib suurimat klientideni välja ehitatud juurdepääsuvõrku ja ...% väljaehitatud kaablikanaliseerimisvõrgust.

4.3.3. Sisenemistõkked

203. Vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktile 80 on turul domineerimise tuvastamiseks oluline hinnata turule sisenemise lihtsust. Ettevõtja võime turul domineerida sõltub muu hulgas uute turuosaliste turule sisenemise võimalusest. Kui turul puuduvad sisenemistõkked, on ettevõtja võimalused turul konkurente eirates tegutseda piiratud isegi juhul, kui ta omab kõnealusel turul märkimisväärset turuosa.
204. Sisenemistõkked võivad esineda mitmes eri vormis ning ilmned erinevatel põhjustel. Olemuselt võivad turule sisenemise piirangud olla regulatiivsed või struktuursed.

4.3.3.1. Regulatiivsed tõkked

205. Regulatiivsed tõkked tähendavad, et teatud territooriumil kehtivad regulatiivsed meetmed piiravad teenuseosutajate tegutsemisvabadust või takistavad üldse võimalust tegutseda

(turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 80). Näiteks võib potentsiaalsete turuosaliste arv olla piiratud seeläbi, et väljastatakse vaid teatud hulk teatud teenuse osutamist võimaldavaid litsentse.

206. Kohaliku juurdepääsu hulgiturule sisenemisel võivad teatud juhtudel olla regulatiivseteks tõketeks infrastruktuuri ehitust reguleerivad õigusaktid, mis piiravad infrastruktuuri rajamist. Näiteks tiheasustusalal võib kohalik omavalitsus keelata või piirata dubleerivate kaablikanalisatsioonide rajamise kui kohaliku omavalitsuse arengukavad ei ühti ettevõtja arengukavadega.
207. Samas ei kuulu TJA-le teadaolevalt piiritletud turu koosseisu teenuseid, mille osutamist piiraks näiteks teenuste osutamise vajalike litsentside arv. Võttes arvesse eeltoodut, leiab TJA, et piiritletud turul ei esine sedavõrd kõrgeid regulatiivsed sisenemistõkkeid, et need arvestataval määral takistaksid turule sisenemist tervikuna.

4.3.3.2. Struktuursed tõkked

208. Struktuursed tõkked tähendavad tehnoloogiast ja sellega seotud kulude struktuurist tingitud erinevaid võimalusi turul juba tegutsevatele ja sinna siseneda soovivatele ettevõtjatele.
209. Kohaliku juurdepääsu hulgiturul on struktuurseteks tõketeks kõrged kliendiliinide väljaehitamise kulud. Kohaliku juurdepääsu hulgiturule siseneda sooviv ettevõtja peab rajama arvestatava hulga kliendiliine, mis nõuab märkimisväärseid investeeringuid ning ajalist ressursi.
210. Turuanalüüsis käsitletakse struktuurseid sisenemistõkkeid, mis uue teenusepakkuja (turulesiseneja) jaoks võivad asjakohasele turule sisenemisel olla olulise tähtsusega:
- suured pöördumatud kulud;
 - mastaabisääst;
 - vertikaalne integratsioon.

4.3.3.2.1. Pöördumatud kulud

211. Üheks võimalikuks turule sisenemise tõkkeks on, et turule sisenemine nõuab ettevõtjalt suuri ja pikaajalisi investeeringuid sidevõrgu infrastruktuuri arendamiseks. Piiritletud turul saab teenuseid osutada vaid sidevõrgu infrastruktuuri omav ettevõtja. Seega on kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste pakkumise eelduseks oma elektroonilise sidevõrgu olemasolu ja tehniline valmisolek teenuste osutamiseks.
212. Kuna oma sidevõrgu rajamine nõuab ettevõtjalt suuri ja pikaajalisi investeeringuid, eksisteerivad asjakohasele turule sisenemisel kõrged sisenemistõkked, mis on seotud fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste osutamiseks vajaliku infrastruktuuri rajamiseks vajalike investeeringutega. Selliseid kulusid võib lugeda pöördumatuteks kuludeks, kuna teatud juhtudel kaotatakse kuni 100% sellistest investeeringutest juhul, kui tekib olukord, kus teenuse pakkuja on sunnitud turult lahkuma. Eelkõige on raskused seotud juurdepääsuga finantsvahenditele, kuna suuremahuliste investeeringu katmiseks vajalikku kapitali saab hankida vaid väga suur ja/või piisavat tagatist omav ettevõtja. Teiselt poolt on tehtud investeeringute tagasiteenimine riskantne eelkõige põhjusel, et Eesti elanikkonna vähesus ja madal asustustihedus maapiirkondades, mis muudab mitme paralleelse üleriigilise sidevõrgu infrastruktuuri väljaehitamise maapiirkondades majanduslikult ebaotstarbekaks, kuna investeeringute tagasiteenimise aeg läheks väga pikaks.
213. Pöördumatud kulud on seotud ka sidevõrgu laiendamise võimalustega. Vt ka investeeringud sidevõrgu infrastruktuuri otsuse punktis 4.3.2.2.

214. Samas vähendab pöördumatute kulude osatähtsust struktuursete tõkete osas tehnoloogiline areng. Tehnoloogilise arengu tulemusel võidakse turul kasutusele võtta uued tehnoloogiad, mis võimaldavad teenuseid pakkuda odavamalt ja efektiivsemalt ning lõppkasutaja saab kasutada kaasaegsemat rohkemate võimalustega teenuseid. Samas ei lange kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste osutamiseks vajaliku oma sidevõrgu väljaehitamise kulud tehnoloogilise arengu tõttu kunagi tasemele, kus nende tegemine oleks ettevõtjale finantsiliselt vähe koormav.
215. Seega eksisteerivad uutele kohaliku juurdepääsu hulgiturule sisenejatele pöördumatud kulud, kuna nimetatud turu koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamiseks on vajalikud eelnevalt suured investeeringud sidevõrgu infrastruktuuri arendamiseks.

4.3.3.2.3. Mastaabisääst

216. Kõrgeid struktuurseid tõkkeid võib vähendada mastaabisääst. Mastaabisääst on keskmise tootmiskulu alanemine toodangumahtude suurenemise tagajärjel. Tooteühiku kulud võivad alaneda tänu suurte sisendikoguste ostmisega kaasnevatele mahuallahindlustele, mis tõhustab tootmist.
217. Majandusteooria kohaselt on mastaabisäästuga tegu juhul, kui väljundi kahekordistamisel kasvab väljundi mahu suurendamiseks tehtud kulu kahekordsest väiksemas määras. Arvesse tuleb võtta majanduses toimivat skeemi, mille juures toote/teenuse keskmised kulud vähenevad toodangu/teenuse mahu kasvades.
218. Mastaabisäästu tõttu muutub uue turule siseneva teenusepakkuja jaoks turu hõivamine raskemaks, kuna turule sisenedes on ettevõtja teenuse osutamise mahud väikesed, kuid madalamad teenuse ühikukulud on seotud suurema teenuste osutamise mahuga. Seega eeldab turule edukas sisenemine läbi mastaabisäästu saavutamise uutelt turule tulijatelt lõppkasutajate arvu kiiret kasvu. Samuti ei oma mastaabisäästu ettevõtjad, kes on küll turul juba pikemat aega olnud, kuid kelle turuosa ei ole arvestatava mastaabisäästu saavutamiseks piisavalt suur.
219. Kuna väljaehitatud juurdepääsuvõrgu kasutuselevõtmine alandab kulusid ühe vaskpaari või valguskaabli kohta, siis laiale hulgale lõppkasutajatele pakkuv ettevõtte omab suurimat mastaabisäästu. Kuna teised turuanalüüsi kaasatud ettevõtjad ei oma laiaulatuslikku juurdepääsuvõrku, vaid nende juurdepääsuvõrgud on välja ehitatud piiratud hulgale lõppkasutajatele, samuti on nad oma kogumahult väiksemad, ei ole neil Teliaga sarnases ulatuses mastaabisäästu saavutamine piiritletud turul võimalik.
220. Eeltoodu põhjal saab järeldada, et mastaabisäästu puudumine või väiksus on oluline sisenemistõke kohaliku juurdepääsu hulgiturul, kuna suuremahulisest teenuse osutamisest saadav kulude kokkuvõtte annab tugeva konkurentsieelise turul tegutsevale suure turuosaga Teliale turule sisenejate ja teiste turuanalüüsi kaasatud ettevõtjate ees.

4.3.3.2.4. Vertikaalne integratsioon

221. Ettevõtjat, kes omab üheaegselt teenuse osutamiseks vajalikku infrastruktuuri ja tegeleb nii toote/teenuse tootmise, turustamise kui ka müügiga nii hulgi kui jaeturul, saab lugeda vertikaalselt integreeritud ettevõtjaks. Eestis osutavad piiritletud turu koosseisu kuuluvaid hulgiteenuseid selleks vajalikku infrastruktuuri omavad ettevõtjad peamiselt enda tarbeks ning ei müü seda teenust edasi teistele teenuseosutajatele. Kuna jaateenuseid osutatakse põhiliselt ettevõtjale kuuluva sidevõrgu infrastruktuuri vahendusel, (st ettevõttesiseselt osutatakse juurdepääsu hulgiteenust ettevõtja jaemüügiüksusele, eesmärgiga osutada jaateenust lõppkasutajatele), on selliselt teenuseid osutavad ettevõtjad vertikaalselt integreeritud. Seega võib kõiki analüüsi kaasatud ettevõtjaid lugeda vertikaalselt integreeritud ettevõtjateks.
222. Turuanalüüsis käsitletavate ettevõtjate hulgast on Telia vertikaalselt integreeritud elektroonilise side ettevõtja, kellel on kõige arenenum sidevõrk, mis katab kõiki võrgutasemeid, ning kellel on sellest tulenevalt võime iseendale kõige mitmekesisemalt

vajalikke sisendteenuseid toota. On ilmne, et Telia osutab laias valikus teenuseid nii jae- kui ka hulgitasemel, ükski tema konkurentidest ei suuda pakkuda sarnast laiaulatuslikku kombinatsiooni sideteenustest.

223. Vertikaalselt integreeritud ettevõtja puhul on võimalik, et teenusepakkuja turujõud hulgiturul kantakse üle jaeturule või vastupidi ning tekib nn hindade kokkusurumine kahe lähedalt seotud turu vahel. See aga takistab uute turule tulijate turule sisenemist. Juhul, kui teenuste pakkuja, kes on vertikaalselt integreeritud ettevõtja, on monopoolses seisundis ühel turul, saab ta mõjutada konkurentsiolukorda ka selle turuga lähedalt seotud turul, kus ta ei ole monopoolses seisundis. Selline tegevus on võimalik seeläbi, et piiratakse juurdepääsu monopoolselt osutatavatele teenustele või toimub teenuste subsideerimine monopoolse turu ja sellega lähedalt seotud turu vahel, kus toimib konkurents.
224. Vertikaalselt integreeritud ettevõtja võib oma turujõudu laiendada lähedalt seotud turgudele ka seeläbi, et säilitab ainu- või eelisjuurdepääsu oma müügi- ja hanketurgudele, kuhu ta oma konkurentidele juurdepääsu ei võimalda. See kehtib ka Telia fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiteenuse osutamise puhul. Nii kohaliku juurdepääsu hulgituru kui ka sellega lähedalt seotud jaeturgude puhul on Telial võrreldes konkurentidega ülimuslik turupositsioon. Seega väljendab Telia vertikaalne integratsioon koosmõjus tema omandis oleva sidevõrgu infrastruktuuri ulatuslikkusega tema suurt turujõudu.

Kokkuvõte

225. TJA leiab, et piiritletud turul ei kujuta regulatiivsed tõkked endast sedavõrd kõrgeid sisenemistõkkeid, et need arvestataval määral takistaksid piiritletud turule sisenemist tervikuna. Samas peavad aga turule sisenejad arvestama kõrgete struktuursete sisenemistõketega pöördumatute kulude osas, mis on seotud turu koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamiseks vajalike investeeringutega.
226. Samuti on Telial võimalik ulatuslikul infrastruktuuri ja vertikaalse integreerituse tõttu kanda oma turujõud üle hulgiturult jaeturule või vastupidi. Seega omab Telia ulatuslikust infrastruktuurist ja vertikaalsest integreeritusest tulenevalt võimet läbi juurdepääsust keeldumise ja/või hindade kokku surumise takistada uute ettevõtjate turule sisenemine.

4.4. Tasakaalustav ostja jõud kohaliku juurdepääsu hulgiturul

227. Euroopa Kohtu konkurentsialase kohtupraktika²⁸ kohaselt väljendab märkimisväärset turujõudu ettevõtja suutlikkus tegutseda turul märkimisväärsel määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest. Ettevõtja suutlikkust turuosalistest sõltumatult käituda võib vähendada tasakaalustav ostja jõud (*countervailing buyer power*), mis põhimõtteliselt kujutab endast kliendi läbirääkimise jõudu vahetult teenuse või toote pakkujaga. Selline jõud ilmneb siis, kui kliendil on märkimisväärne mõju teenuseosutaja hinnakujunduslikule käitumisele või kui klient takistab teenuseosutajat tegutsemast temast märkimisväärses ulatuses sõltumatult.
228. Tasakaalustava ostja jõu olemasolu ja ulatust on asjakohane ja oluline käsitleda juhtudel, kui on tegemist kõrge kontsentratsiooniga turgudega, ja eriti juhtudel, kui teenuseosutaja on monopoolses seisus.
229. Üldtunnustatud majandusteooria kohaselt on ratsionaalselt tegutseva monopolisti eesmärk maksimeerida oma kasumit, määrates teenustele ja toodetele monopoolsed hinnad. Tavaliselt järgneb sellisele käitumisele ebapiisav tootlikkus, ülemäärased hinnad ja seega ka heaolu langus.

²⁸ 27/76: *United Brands*, op. cit.; 85/76: *Hoffmann-La Roche vs. Komisjon*, op. cit.; 322/81: *Michelin vs. Komisjon*, op. cit.; vt ka raamdirektiivi art 14 p 2 ja ESS § 45 lg 2.

230. Juurdepääsu sidevõrgu osas omab Telia ligikaudu ...*% väljaehitatud kliendiliinidest, mille kaudu on võimalik kohaliku juurdepääsu hulgiturul teenuseid osutada. TJA hinnangul ei oma ükski kohaliku juurdepääsu hulgiturul pakutavaid teenuseid tarbiv ettevõtja märkimisväärt mõju Telia kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste hinnakujunduslikule käitumisele, kuna puuduvad võimalused samaväärsete alternatiivsete juurdepääsu hulgiteenuste tarbimiseks.
231. Klientide poolse mõju puudumine Telia hinnakujunduslikule käitumisele kohaliku juurdepääsu hulgiturul tuleneb sellest, et kliendid ei oma ülevaadet selle kohta, kas temale osutatavaid jaateenuseid osutav teenuseosutaja kasutab jaateenuste osutamiseks oma sidevõrku või osutab teenust teiselt sideettevõtjalt renditud sidevõrgu vahendusel. Lisaks eelnevale ei pruugi sidevõrgule jaateenusena osutatava juurdepääsuteenuse hinnad olla järgalt sõltuvuses juurdepääsuteenuse hulgihindadest kuna jaateenuse turgu ei reguleerita ja sellel turul ei rakendata hinnaregulatsiooni. Seega võivad ettevõtjad lähtuvalt oma jaateenuste osutamise poliitikast jaehindasid varieerida. Seetõttu ei saa ka jaateenuseid tarbivad kliendid oma käitumisega mõjutada hulgiteenuse hindasid.
232. Teised käesolevas turuanalüüsis käsitletavad sideettevõtjad omavad võrreldes Teliaga tunduvalt väiksemat arvu juurdepääsuvõrgu kliendiliine (vt otsuse punkti 4.3.2.1.) ja nende juurdepääsuvõrkude leviala on suhteliselt piiratud (linnad ja teised suuremad asulad). Sellest tulenevalt ei saa nad tegutseda konkurentidest ja klientidest märkimisväärses ulatuses sõltumatult, kuna klientidel on võimalus kasutada Telia (kes omab kõige laiaulatuslikumat vaskpaaridel ja valguskaablitel põhinevat juurdepääsuvõrku) poolt pakutavat samaväärset hulgiteenust.
233. Eeltoodust tulenevalt puudub Telia poolt pakutavaid kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuseid kasutavatel ettevõtjatel tasakaalustav ostja jõud Telia hinnakujunduslikule käitumisele. Teised kohaliku juurdepääsu hulgiturul konkureerivad ettevõtjad on ostjate käitumisest sõltuvad ja nende kliendid omavad teatavat mõju hinnakujunduslikule käitumisele.

5. MÄRKIMISVÄÄRSE TURUJÕUGA ETTEVÕTJAKS TUNNISTAMINE

234. Eelmises peatükis välja toodud asjaolud väljendavad selgelt, et piiritletud sideturul konkurents ei toimi ning turuanalüüsi kaasatud sideettevõtja Telia omab märkimisväärt turujõudu kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul.
235. Piiritletud turul turuanalüüsi käigus tuvastatud asjaolud, millest selgub, et nimetatud ettevõtja omab märkimisväärt turujõudu asjakohasel turul, on järgmised:
- Telia domineeriv turuosa fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgiturul;
 - Telia suur turuosa fikseeritud sidevõrgus kohaliku juurdepääsu hulgituruga vertikaalselt allapoole seotud jaeturul;
 - Telia laialdane infrastruktuur, mida on raske dubleerida;
 - Telia tugev vertikaalne integratsioon;
 - piiritletud turul eksisteerivad kõrged sisenemistõkked;
 - Telia poolt pakutavaid kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuseid kasutavatel ettevõtjatel puudub tasakaalustav ostja jõud Elioni hinnakujunduslikule käitumisele.
236. Nimetatud ettevõtja märkimisväärne turujõud võimaldab tal käituda märkimisväärsel määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest ning on sellega loonud eeldused piiritletud sideteenuse turul järgmiste konkurentsiprobleemide tekkimiseks:
- juurdepääsuga seotud konkurentsiprobleemid: juurdepääsust keeldumine;

- hinnaga seotud konkurentsiprobleemid: hinnadiskrimineerimine;
 - muud diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid (nt viivitamistaktika, mittekohased nõuded, kvaliteedi diskrimineerimine, toote omaduste strateegiline kujundamine).
237. Tulenevalt ülaltoodust tunnistab TJA kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul Telia märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks.

6. KEHTESTATAVAD KOHUSTUSED

6.1. Kohustuste kehtestamise eesmärk ja alused

238. Sideteenuse turgude valdkonnaspetsiifilise reguleerimise, sealhulgas märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kohustuste kehtestamise eesmärk on tagada konkurentsi soodustamisega sideteenuse osutajate paljus, nende võrdne ja mittediskrimineeriv kohtlemine ning osutatavate teenuste kvaliteet ja kättesaadavus lõppkasutajatele²⁹. Märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kohustuste kehtestamine on suunatud konkurentsiprobleemide vältimisele.
239. Märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kohustuse kehtestamisel lähtub TJA ettevõtja suhtes ESS §-des 48¹ – 57 sätestatust, kehtestades ettevõtjale ühe või mitu asjakohast kohustust sellel sideteenuse turul, millel sideettevõtja kohta on tehtud ettepanek tunnistada ta märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks. Kohustuse valikul arvestab TJA muuhulgas Euroopa Komisjoni elektroonilise side turgu puudutavate soovitude ja seisukohtadega ning Euroopa Liidu sideturu regulaatorite koostöös kujundatud vastava praktikaga³⁰.
240. Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul teenuste osutamisele rakendatavad võimalikud kohustused saab jaotada järgmiselt: teenustele juurdepääsukohustused³¹, teenuste osutamisega seotud mittediskrimineerimise kohustused³², teenuste läbipaistvuse kohustused³³ ning teenuste hinnaga seotud kohustused³⁴.
241. TJA tegi 5. peatükis ettepaneku tunnistada Telia kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks. Järgnevalt analüüsitakse nimetatud turuga seotuid konkurentsiprobleeme ja nende vältimiseks sobivaid kohustusi ning vajadusel kehtestatakse nimetatud sideettevõtjale asjakohased kohustused.
242. Kuivõrd *ex ante* regulatsiooni kehtestamine ei sisalda endas hinnangut sellele, kas ettevõtja on pannud toime õiguserikkumise ning oluline on üksnes kindlaks teha, kas tema turujõud annab talle võime käituda märgatavas ulatuses sõltumatuna konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest³⁵, siis tuleb ka piiritletud sideturul esineda võivaid konkurentsiprobleeme hinnata ennekõike kui potentsiaalseid konkurentsiprobleeme ning selgitada välja, kas niisugused konkurentsiprobleemid võivad turu konkurentsiolekorrast tingituna praktikas realiseeruda.

²⁹ ESS § 40 lõige 1

³⁰ ESS § 46 lõige 2

³¹ ESS § 50 lõige 5

³² ESS § 50 lõige 3

³³ ESS § 50 lõige 1 ja 2

³⁴ ESS § 50 lõige 4 ja 7

³⁵ raamdirektiivi artikli 14 lõige 2, ESS § 45 lõige 2

243. Alljärgnevalt analüüsitavad ja kavandatud kohustused on sarnased ning asendavad Teliale 11.11.2013 Konkurentsiameti otsusega nr 8.3-1/13-001 rakendunud kohustusi.

6.2. Juurdepääsu kohustused

6.2.1. Juurdepääsu kohustuste eesmärk ja alused

244. Juurdepääsu kohustus on suunatud peatükis 6.2.2. Juurdepääsuga seotud konkurentsiprobleemid" kirjeldatud juurdepääsust keeldumise ja viivitamisega seotud konkurentsiprobleemide vältimisele. Juurdepääsu kohustuste eesmärk on edendada konkurentsi elektroonilise side ja sellega seotud teenuste osutamisel, tõkestades sideteenuste turgudel konkurentsi moonutamine või takistamine ning kaitstes kliente eelkõige teenuste valiku osas³⁶. Juurdepääsu kohustused tagavad teistele sideettevõtjatele juurdepääsu märkimisväärse turujõuga ettevõtja sidevõrgu infrastruktuurile eesmärgiga pakkuda konkurentsi sideteenuste jaeturgudel.
245. TJA võib märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kehtestada kohustuse rahuldada teise sideettevõtja mõistlik taotlus juurdepääsuks konkreetsetele võrguelementidele ja võrguga seotud vahenditele ja võimaldada nende kasutamine vastavalt ESS §-le 51, kui juurdepääsust keeldumine või juurdepääs ebamõistlikel tingimustel takistab konkurentsi arengut jaemüügi tasandil või on lõppkasutajate huve kahjustav³⁷.

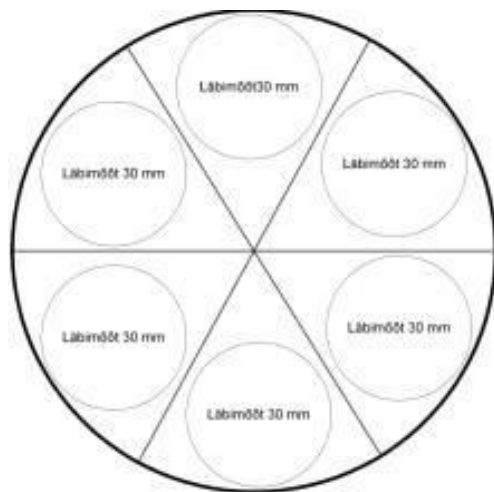
6.2.2. Juurdepääsuga seotud konkurentsiprobleemid

246. Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru teenused on olulised sisendid nimetatud turuga vertikaalselt allapoole seotud jaeturgudele siseneja jaoks, kellel puudub oma juurdepääsuvõrk või kelle juurdepääsuvõrk on piiratud ulatusega. Oluline on märkida, et juurdepääsuvõrgud on märkimisväärse mastaabisäästu ja suurte pöördumatute kulude tõttu eriti raskesti dubleeritavad. Arvestades asjaolu, et hulgiteenuste osutamiselt saadav tulu jääb üldjuhul väiksemaks jaeteenuste osutamisest saadavast tulust, on vertikaalselt integreeritud ettevõtja huvitatud rohkem jaeteenuste kui ka hulgiteenuste osutamisest. Sellest tuleneb ka vertikaalselt integreeritud märkimisväärset turujõudu omava ettevõtja huvi piirata kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul teenuste osutamist. Nimetatud hulgiteenuste osutamisest keeldumisega piiratakse teiste sideettevõtjate võimalusi siseneda nimetatud hulgituruga vertikaalselt allapoole seotud jaeturgudele.
247. Samuti võib juurdepääsuvõrgule juurdepääsuteenuse osutamise korral esineda viivitamisega seotud konkurentsiprobleeme. Viivitamistaktika on käitumine, mille puhul ettevõtja ei keeldu oma konkurentidele hulgiteenuse turul teatud sisendit tarnimast, kuid neid varustatakse sisenditega ajaliselt hiljem, võrreldes oma jaeteenust pakkuva haruga. Viivitamistaktikale võib viidata näiteks pikk läbirääkimiste ja lepingute sõlmimise protsess.
248. TJA hinnangul on juurdepääsust keeldumise ja viivitamisega seotud konkurentsiprobleemide esinemine lähima kolme aasta jooksul tõenäoline, kuna puuduvad alused eeldada, et Telia vertikaalne integreeritus ja turujõud kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul nimetatud perioodil märkimisväärselt väheneks. See annab Teliale võime keelduda juurdepääsu osutamisest kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru teenustele takistades teiste sideettevõtjate jaeturule sisenemist ning kahjustades seeläbi konkurentsi jaemüügi tasandil ning lõppkasutajate huve.

³⁶ ESS § 134 lõike 1 punktid 1 ja 2

³⁷ ESS § 50 lõige 5

249. Kaablikanaliseerimisele juurdepääsu osas on aastatel 2014 – 2016 olnud mitmeid juhtumeid, kus juurdepääsu taotlejate sideettevõtjad ei ole saanud juurdepääsu hoonetesse sisenevatele Telia üheavaliste kaablikanaliseerimisele, kuna seal puudub vaba maht. Telia sidevõrgus on valdavalt kasutuses kaablikanaliseerimise ava läbimõõduga 100 mm ning see on vastavalt Telia kaablikanaliseerimise teenuse rendi tingimustele³⁸ jaotatud kuueks paigalduskohaks (1/6 ava). Seetõttu mahutab üks paigalduskoht ühe kaabli või kaabli kaitse kiikri välise läbimõõduga kuni 30 mm (vt 5). Reservkohtadena on ette nähtud kaks paigalduskohta ehk 2/6 paigalduskohtadest.

Joonis 5. Kaablikanaliseerimise paigalduskohad

TJA analüüsis Teliaga eeltoodud probleemi ja leiti lahenduseks, et hoonetesse sisenevate üheavaliste kaablikanaliseerimise korral võib loobuda ühest reservkohast. Hoonetesse sisenevad kaablikanaliseerimise ei ole üldjuhul pikad, mistõttu on seal kaablite vahetusel tekkiv kaablite vigastuste oht väiksem. Lisaks on hoonetesse sisenevates kaablikanaliseerimises tekkivate kaablite vigastusest tekkiv kahju piiratud ulatusega (üldjuhul ühe hoone kliendid). Samas ülekandevõrgu kaablikanaliseerimises tekkiv kaabli vigastus võib kahjustada oluliselt suuremad piirkonna kliente (näiteks linnaosa või aleviku kliendid).

6.2.3. Juurdepääsu kohustuste valiku analüüs

250. Alljärgnevalt on analüüsitud märkimisväärse turujõuga ettevõtjale rakendatavaid erinevaid võimalike kohustusi, leidmaks kohustust, mis tagaksid kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul juurdepääsuga seotud konkurentsiprobleemide tõhusaima vältimise.
251. Juurdepääsudirektiivi preambuli punkti 19 kohaselt peavad riigi reguleerivad asutused tasakaalustama infrastruktuuri omaniku õiguseid kasutada oma infrastruktuuri enda huvides ja teiste teenuseosutajate õiguseid kasutada vahendeid, mis on olulised konkureerivate teenuste pakkumiseks.
252. TJA kaalus erinevaid ESS § 50 lõigetes 1 – 4 ja lõikes 7 sätestatud meetmete rakendamist juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemide lahendamiseks ja leidis, et:
- läbipaistvuskohustus³⁹ üksi ei oleks juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimiseks piisav, kuna nimetatud kohustus sätestab ainult kohustuse avaldada kõigile võrdsel tingimustel kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru

³⁸ https://www.telia.ee/images/documents/tt/est/tt_kaablikanali_rent.pdf

³⁹ ESS §50 lõige 1 ja 2

koosseisu kuuluvate hulgiteenuste kasutamiseks vajalikku informatsiooni, kuid ei kohusta osutama vastavaid teenuseid;

- mittediskrimineerimise⁴⁰ kohustus ei ole juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimiseks kohane, kuna nimetatud kohustus on suunatud üksnes sideettevõtjate võrdse kohtlemise tagamisele, kuid ei taga kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamist;
- kuluarvestuse lahususe, hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustused⁴¹ ei ole samuti juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimiseks kohased, kuna nimetatud kohustused reguleerivad sideettevõtja hindasid ja kulusid, kuid ei taga kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamist.

253. TJA analüüsis, kas on vajalik teha muudatusi Teliale kavandatavate juurdepääsukohustuste osas võrreldes Teliale juba eelmise turuanalüüsi käigus (Konkurentsiameti 11.11.2013 otsus nr 8.3-1/13-001) kehtestatud juurdepääsukohustusega, ning leidis, et oluliste muudatuste tegemine ei ole põhjendatud. Eelmise turuanalüüsi käigus rakendatud juurdepääsukohustusega sarnased meetmed tagavad ka edaspidi huvitatud sideettevõtjatele juurdepääsu kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvatele teenustele. Samas peab TJA vajalikuks lisada alljärgnevalt mõned muudatused kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu kohustuste osas.

254. Kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu kohustuste osas kavandab TJA ptk-s 6.3.2 käsitletud hoonetesse sisenevate üheavaliste kaablikanalisisatsioonide vaba mahu puuduse probleemide lahendamiseks lisada täiendava nõude, et 100 mm läbimõõduga hoonetesse sisenevatele üheavaliste kaablikanalisisatsioonide korral tuleb rakendada ainult ühte reservkohta (ehk 1/6 avast) senise kahe reservkoha asemel (ehk 2/6 avast). Selleks peab Telia muutma vastavalt oma kaabikanalisisatsiooni rendi tingimusi. See tagaks teistele sideettevõtjatele rohkem juurdepääsu võimalusi hoonetesse sisenevatele kaablikanalisisatsioonidele.

255. Kaablikanalisisatsiooni rendi tingimuste muutmine (hoonetesse sisenevate üheavaliste kaablikanalisisatsioonide korral jätta üks reservkoht praeguse kahe reservkoha asemel) ei ole Teliale koormav, kuna ei nõua täiendavaid investeeringuid või muud ressursi.

256. ESS § 51 lõikest 1 tulenevalt kaalus TJA, kas Teliale on juurdepääsu kohustuste kehtestamine vajalik ja proportsioonis ESS §-s 134 sätestatud eesmärkidega ning leiab, et:

1) kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamisel vajalike konkureerivate vahendite kasutamise või paigaldamise (sh juurdepääsu teostatavus kaablikanalisisatsioonile), pidades silmas turu arengutempot ja võttes arvesse asjasse puutuva juurdepääsu laadi ja liiki, on Telia sidevõrgus tehniliselt ja majanduslikult teostatav, kuna Telial on olemas selliste teenuste osutamiseks vajalik tehniline valmisolek ja ressurss;

2) Telia sidevõrgus on kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste pakkumine mõistliku taotluse korral teostatav võrreldes kasutatavate mahtudega, kuna vastava teenuse pakkumisest saadavad tulud aitavad kaasa investeeringute tegemisele sidevõrgu arendamiseks;

3) kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamine mõistliku taotluse alusel Telia sidevõrgus ei ole ülemäära koormav ega sea ohtu Telia esialgseid investeeringuid, võttes seejuures arvesse ka riiklikke investeeringuid ja investeerimisega kaasnevaid riske, kuna vastava teenuse osutamisest saadavad tulud tagavad esialgsete investeeringute tasuvuse;

⁴⁰ ESS §50 lõige 3

⁴¹ ESS § 50 lõige 4 ja 7

4) kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamise kohustuse soodustab konkurentsi jaeturgudel pikema aja jooksul, eelkõige majanduslikul tõhusal infrastruktuuril põhinevat konkurentsi, kuna vastav kohustus tagab sideettevõtjatele sisenemise kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru lähedalt seotud jaeturgudele, mis omakorda suurendab konkureerivate jaeteenuste pakkumist majanduslikult tõhusal viisil;

5) kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamise kohustuse kehtestamine Teliale edendab nii konkurentsi jaetasandil kui ka kaitseb lõppkasutajate õigusi. Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate teenuste osutamine soodustab konkurentide sisenemist nimetatud turuga lähedalt seotud jaeturgudele, mis omakorda edendab konkurentsi jaetasandil;

6) kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseis kuuluvate hulgiteenuste osutamine ei kahjusta asjasse puutuvate intellektuaalse omandi õiguste kaitset;

7) kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamise kohustuse kehtestamine Teliale edendab üleeuroopaliste teenuste osutamise võimalikkust, kuna nimetatud teenuste osutamine soodustab teistest euroopa riikidest pärit konkurentide sisenemist nimetatud hulgituruga lähedalt seotud jaeturgudele Eestis, mis omakorda edendab üleeuroopaliste teenuste konkurentsi arengut.

257. ESS § 135 lõike 1 kohaselt on tagatud, et juurdepääsu kohustuste kehtestamine Teliale on:

- mõistlik ja otstarbekas, kuna sellega tagatakse teistele sideettevõtjatele juurdepääs jaeteenuste osutamiseks olulistele ja raskesti dubleeritavatele sidevõrgu infrastruktuurile, mistõttu edeneb konkurentsi sideteenuste jaeturgudel;
- mittediskrimineeriv, kuna Telia osutatavad kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru teenused mõjutavad konkurentsi jaeturgudel Telia ulatusliku infrastruktuuri tõttu oluliselt suuremal määral kui teiste sideettevõtjate poolt osutatavad kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru teenused. Sellest tulenevalt on õigustatud Teliale juurdepääsu kohustuste kehtestamine asjakohasel hulgiturul, et tõkestada Telial kasutada oma märkimisväärt turujõudu konkurentsi takistamiseks;
- läbipaistev, kuna kohustus kehtestatakse selliselt, et Teliale on üheselt arusaadav, mida TJA tema suhtes on otsustanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad.

258. Kokkuvõtvalt on TJA seisukohal, et eeltoodut arvesse võttes ei ole kavandatavad juurdepääsukohustused Teliale ülemääraselt koormavad. Samuti on TJA hinnangul Telial olemas nimetatud kohustuste täitmiseks vajalik tehniline valmisolek ja ressurss, kuna suuremas osas olid sarnased juurdepääsu kohustused Teliale kehtestatud ka eelmise turuanalüüsi käigus (Konkurentsiameti 11.11.2013 otsus nr 8.3-1/13-001).

6.2.4. Juurdepääsu kohustuste kehtestamine

259. Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul on juurdepääsu kohustused jaotatud: vaskpaaridele juurdepääsuks, valguskaablitele juurdepääsuks ja kaablikanaliseerimisele juurdepääsuks.

260. Vaskpaaridele juurdepääsu osas otsustab TJA kohustada Teliat kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul juurdepääsust keeldumise ja viivitamisega seotud konkurentsiprobleemide vältimiseks, sideteenuste turgudel konkurentsi moonutamise takistamise ärahoidmiseks ning lõppkasutajate huvide kaitseks ESS alusel:

- 1) pidama heas usus läbirääkimisi teiste sideettevõtjatega, kes taotlevad juurdepääsu vaskpaarile⁴²;
 - 2) võimaldama juurdepääsu vabale⁴³ vaskpaarile (kaasaarvatud alamvaskpaarile)⁴⁴;
 - 3) võimaldama juurdepääsu (vajadusel jagatud juurdepääsu) lõppkasutaja poolt juba kasutuses olevale vaskpaarile (kaasaarvatud alamvaskpaarile), kui on olemas vastavat vaskpaari kasutava lõppkasutaja nõusolek⁴⁵;
 - 4) võimaldama vaskpaarile juurdepääsuks vajalikku ühispaiknemist või muid ühiskasutuse viise, sealhulgas seadmemajutust⁴⁶;
 - 5) pakkuma juurdepääsu vaskpaarile juurdepääsuks vajalikele tugisüsteemidele ja/või tarkvarasüsteemidele, sealhulgas tehniliste tingimuste tellimise, teenuse tellimise, tehnilise hoolduse ja remondi teabesüsteemidele⁴⁷;
 - 6) pakkuma juurdepääsu seotud teenustele, mis on vajalikud vaskpaaride ühendamiseks teise sideettevõtja sidevõrguga⁴⁸;
 - 7) võimaldama teistele sideettevõtjatele vaskpaarile juurdepääs esimese mõistlikult teostatava tähtaja jooksul ja mitte pikema tähtaja jooksul kui Telia võimaldab vaskpaarile juurdepääsu enda allüksustele, sealhulgas määratlema nimetatud juurdepääsu tähtaeg oma näidispakkumises ja igal kalendri aastal kontrollima selle vastavust enda allüksuse juurdepääsu osutamise ajaga ning vajadusel uuendama näidispakkumist⁴⁹;
 - 8) tagama, et vaskpaar kliendiliini üleminekul ühe sideettevõtja kasutusest teise sideettevõtja kasutusse ei või katkeda kliendi juurdepääs sideteenustele Telia poolse tegevuse või tegevusetuse tõttu kauemaks kui üks tund⁵⁰;
 - 9) kui Telia vahetab vaskpaaril põhineva juurdepääsuvõrgu välja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu vastu, on Telia kohustatud pakkuma teistele sideettevõtjatele juurdepääsu väljavahetatud valguskaablil põhinevale sidevõrgule või juurdepääsu kaablikanaliseerimisele välja vahetatud vaskpaaride asemele vajalike kliendiliinide paigaldamiseks⁵¹.
261. Valguskaablile juurdepääsu osas otsustab TJA kohustada Teliat kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul juurdepääsust keeldumise ja viivitamisega seotud konkurentsiprobleemide vältimiseks, sideteenuste turgudel konkurentsi moonutamise takistamise ärahoidmiseks ning lõppkasutajate huvide kaitseks ESS alusel:
- 1) pidama heas usus läbirääkimisi teiste sideettevõtjatega, kes taotlevad juurdepääsu valguskaabli fiidersegmenti kiule⁵²;

⁴² ESS § 50 lg 1 p 5 ja §-51 lg 1 p 2

⁴³ Kasutuses mitte olev ja reserveerimata vaskpaar, arvestades seejuures Telia tulevase vajadusi, mis peavad olema piisavalt põhjendatud.

⁴⁴ ESS § 50 lg 1 p 5 ja §-51 lg 1 p 1

⁴⁵ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 1 ning § 65 lg 2

⁴⁶ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 6

⁴⁷ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 8

⁴⁸ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 12

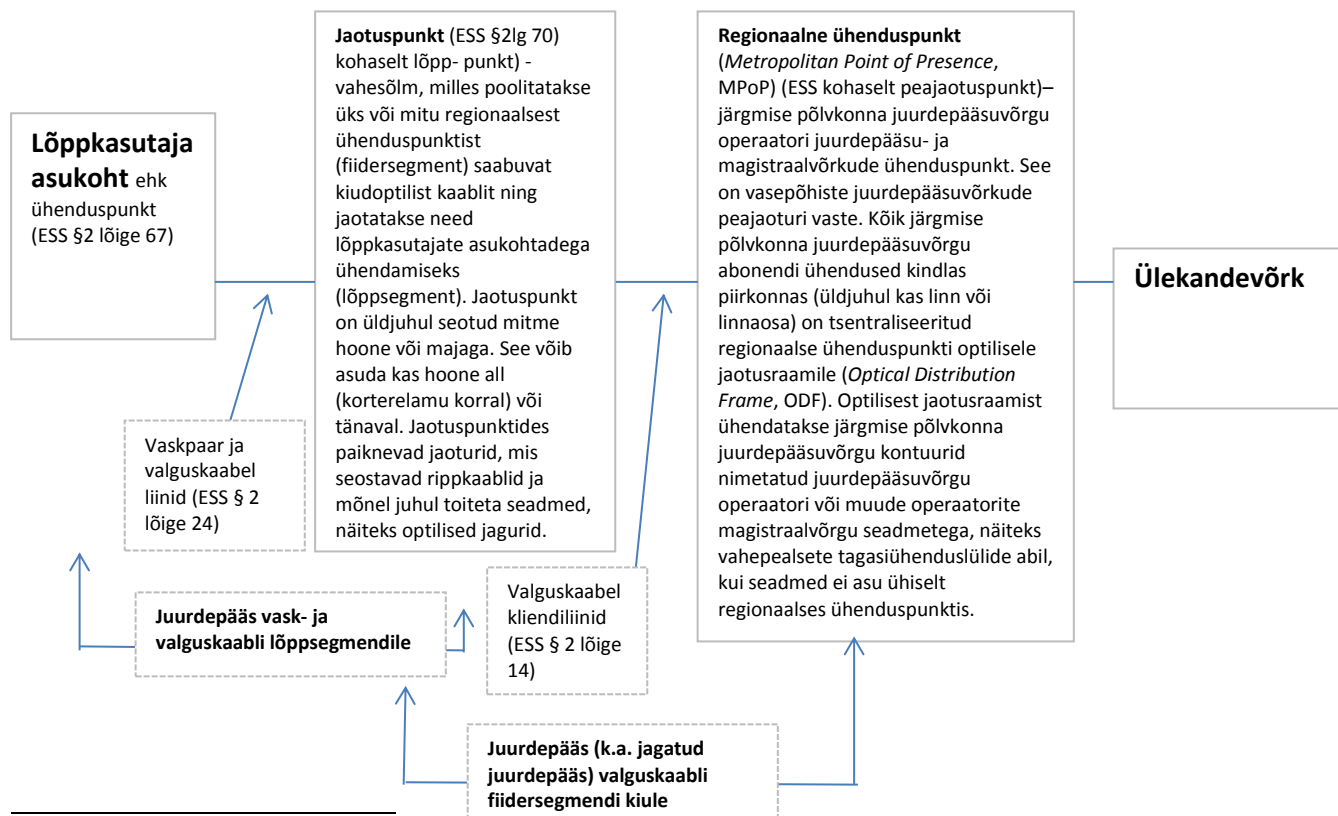
⁴⁹ ESS § 64 lg 1 ja § 50 g 1 p 3 ning § 51 lg 3

⁵⁰ ESS § 64 lg 1 ja lg 2 p 4 ning § 51 lg 3

⁵¹ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 1 ning lg 3

⁵² ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 2

- 2) võimaldama juurdepääsu valguskaabli fiidersegmenti vabale⁵³ kiule (vt joonist 6)⁵⁴;
- 3) võimaldama jagatud juurdepääsu valguskaabli fiidersegmenti kiu vaba⁵⁵le mahule (vt joonist 6)⁵⁶;
- 4) võimaldama valguskaabli fiidersegmentile juurdepääsuks vajalikku ühispaiknemist või muid ühiskasutuse viise, sealhulgas seadmemajutust⁵⁷;
- 5) pakkuma juurdepääsu valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsuks vajalikele tugisüsteemidele ja/või tarkvarasüsteemidele, sealhulgas vajalikele tehniliste tingimuste tellimise, teenuse tellimise, tehnilise hoolduse ja remondi teabesüsteemidele⁵⁸;
- 6) pakkuma juurdepääsu seotud teenustele, mis on vajalikud valguskaabli fiidersegmenti kiu ühendamiseks teise sideettevõtja sidevõrguga⁵⁹;
- 7) võimaldama teistele sideettevõtjatele valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääs esimese mõistlikult teostatava tähtaja jooksul ja mitte pikema tähtaja jooksul kui Telia võimaldab valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu enda allüksustele, sealhulgas määratlema nimetatud juurdepääsu tähtaeg oma näidispakkumises ja igal kalendri aastal kontrollima selle vastavust enda allüksuse juurdepääsu osutamise ajaga ning vajadusel uuendama näidispakkumist⁶⁰.

⁵³ Kasutuses mitte olev ja reserveerimata valguskaabli fiidersegmenti kiud (kaasa arvatud ühendamata kiud), arvestades seejuures Telia tulevase vajadusi, mis peavad olema piisavalt põhjendatud.

⁵⁴ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 1

⁵⁵ Kasutuses mitte olev ja reserveerimata valguskaabli fiidersegmenti kiu maht, arvestades seejuures Telia tulevase vajadusi, mis peavad olema piisavalt põhjendatud.

⁵⁶ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 1

⁵⁷ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 6

⁵⁸ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 8

⁵⁹ ESS § 50 lg 1 p 5 ja § 51 lg 1 p 12

⁶⁰ ESS § 64 lg 1 ja § 50 g 1 punkti 3

Joonis 6. Valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu kirjeldus.

262. Kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu osas otsustab TJA kohustada Teliat kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul juurdepääsust keeldumise ja viivitamisega seotud konkurentsiprobleemide vältimiseks, sideteenuste turgudel konkurentsi moonutamise takistamise ärahoidmiseks ning lõppkasutajate huvide kaitseks ESS alusel:

- 1) pidama heas usus läbirääkimisi teiste sideettevõtjatega, kes taotleavad juurdepääsu kaablikanalisisatsioonile⁶¹;
- 2) võimaldama juurdepääsu kaablikanalisisatsiooni vabale⁶² mahule⁶³;
- 3) rakendama 100 mm läbimõõduga hoonetesse sisenevatele üheavaliste kaablikanalisisatsioonide korral ainult ühte reservkohta (ehk 1/6 avast)⁶⁴;
- 4) võimaldama kaablikanalisisatsioonile juurdepääsuks vajalikku ühispaiknemist või muid ühiskasutuse viise, sealhulgas kaablikaevude ühiskasutust⁶⁵;
- 5) pakkuma juurdepääsu kaablikanalisisatsioonile juurdepääsuks vajalikele tugisüsteemidele ja/või tarkvarasüsteemidele, sealhulgas tehniliste tingimuste tellimise, teenuse tellimise, tehnilise hoolduse ja remondi teabesüsteemidele⁶⁶;
- 6) võimaldama teistele sideettevõtjatele kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu esimese mõistlikult teostatava tähtaja jooksul ja mitte pikema tähtaja jooksul kui Telia võimaldab kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu enda allüksustele, sealhulgas määratlema nimetatud juurdepääsu tähtaeg oma näidispakkumises ja igal kalendri aastal kontrollima selle vastavust enda allüksuse juurdepääsu osutamise ajaga ning vajadusel uuendama näidispakkumist⁶⁷

263. Tulenevalt ESS § 64 lg 2 on sideettevõtja, kelle suhtes on TJA kehtestanud juurdepääsu kohustuse, kohustatud juurdepääsu kohustuse täitmisel vastavalt kohustuse iseloomule täitma järgmisi nõudeid:

- 1) võimaldama kasutada võrgu seadmeid, ehitisi ning liinirajatisi võrdsetel tingimustel ja kvaliteediga, millega ta seda osutab oma ema- ja tütarettevõtjale, klientidele või äripartneritele;
- 2) võimaldama juurdepääsuks taotluse esitanud ettevõtjal saada juurdepääsuks vajalikku teavet;
- 3) kasutama juurdepääsuga seoses saadud teavet üksnes vastava teenuse osutamiseks ning mitte avaldama seda kolmandatele isikutele, kaasa arvatud oma koostööpartneritele ja tütarettevõtjatele, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti;

⁶¹ ESS §-51 lg 1 p 2

⁶² Kasutuses mitte olev ja reserveerimata kaablikanalisisatsiooni maht, arvestades seejuures Telia tulevase vajadusi, mis peavad olema piisavalt põhjendatud.

⁶³ ESS § 50 lg 1 p 5 ja §-51 lg 1 p 1

⁶⁴ ESS § 50 lg 1 p 5 ja §-51 lg 1 p 1 ja § 51 lg 3

⁶⁵ ESS § 50 lg 1 p 5 ja §-51 lg 1 p 6

⁶⁶ ESS § 50 lg 1 p 5 ja §-51 lg 1 p 8

⁶⁷ ESS § 64 lg 1 ja § 51 lg 3

- 4) mitte piirama oma klientide juurdepääsu teise sideettevõtja poolt osutatavatele teenustele.

6.3. Mittediskrimineerimise kohustus

6.3.1. Mittediskrimineerimise kohustuse eesmärk ja alused

264. Mittediskrimineerimise kohustus on suunatud peatükis 6.3.2. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid⁶⁸ kirjeldatud kvaliteedi- ja hinnadiskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemide vältimisele. Mittediskrimineerimise kohustuse eesmärgiks⁶⁹ on tagada, et märkimisväärse turujõuga ettevõtja ei moonutaks konkurentsi ja tagaks sideettevõtjate võrdse kohtlemise eelkõige juhul, kui tegemist on vertikaalselt integreeritud ettevõtjaga, kes pakub teenuseid ettevõtjatele, kellega ta konkureerib allapoole seotud turgudel.
265. TJA võib⁶⁹ märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kehtestada mittediskrimineerimise kohustuse, mis peab tagama, et märkimisväärse turujõuga ettevõtja ning eriti vertikaalselt integreeritud märkimisväärse turujõuga ettevõtja, kes pakub teenuseid ettevõtjatele, kellega ta konkureerib jaemüügi tasandil, rakendab teiste ettevõtjate suhtes, kes osutavad sarnaseid teenuseid, samadel asjaoludel samaväärseid tingimusi ning et märkimisväärse turujõuga ettevõtja osutab teenuseid ja avaldab informatsiooni nendele ettevõtjatele samadel tingimustel ja samasuguse kvaliteediga nagu enda või oma tütarettevõtjate või partnerite puhul.

6.3.2. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid

266. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid jagunevad kvaliteediga ja hinnaga seotud konkurentsiprobleemideks.
267. Kvaliteedidiskrimineerimine seisneb teistele konkureerivatele sideettevõtjatele madalama kvaliteediga teenuste osutamises võrreldes endaga. Kvaliteedidiskrimineerimise läbi saab turgu valitsev ettevõtja kas tõsta konkurentide kulusid või piirata oma konkurentide poolt osutatavate teenuste väljamüüki.
268. Hinnadiskrimineerimine jaguneb hinnadiskrimineerimiseks sideettevõtjate vahel ja hinnadiskrimineerimiseks sisemise ja välimise varustamise vahel.
269. Hinnadiskrimineerimine sideettevõtjate vahel seisneb erinevate juurdepääsu hindade rakendamises erinevatele sideettevõtjatele.
270. Hinnadiskrimineerimisega sisemise ja välimise varustamise vahel on tegemist juhul, kui vertikaalselt integreeritud sideettevõtja pakub teisele sideettevõtjale ebavõrdseid ja konkurentsi kahjustavaid sidevõrgule juurdepääsu hinna tingimusi võrreldes oma jaateenuse üksusele pakutavaga. Näiteks nõuab teiselt sideettevõtjalt sidevõrgule juurdepääsu eest kõrgemat hinda (sageli ka ülemäärast hinda), kui oma jaateenuse üksuselt. Ehk teisisõnu toimub diskrimineerimine sisemise ja välimise varustamise vahel. Sidevõrgule juurdepääsu hulgiteenuste turul võib märkimisväärse turujõuga vertikaalselt integreeritud sideettevõtja hinnadiskrimineerimise tagajärjel tõsta oma konkurentide kulusid sideteenuste jaeturul läbi ülemäärase hulgihinna, mis võib viia konkurentide jaemüügi piiramiseni ning seeläbi üleüldise konkurentsiolukorra kahjustamiseni.

⁶⁸ Juurdepääsudirektiivi (2002/19/EÜ) preambuli punkti 17 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-ET/TXT/?uri=CELEX:32002L0019&from=EN> ja ESS § 134 lõige 1

⁶⁹ ESS § 50 lõige 1 punkt 3

6.3.3. Mittediskrimineerimise kohustuse valiku analüüs

271. TJA kaalus erinevaid ESS § 50 lõigetes 1, 2, 4, 5 ja lõikes 7 sätestatud meetmete rakendamist diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemide lahendamiseks ja leidis, et:

- Juurdepääsukohustused⁷⁰ ei ole diskrimineerimisega seonduvate konkurentsi-probleemide ärahoidmiseks piisavad, kuna juurdepääsukohustused tagavad küll juurdepääsu teenuste osutamise teistele huvitatud sideettevõtjatele, kuid ei taga neile selliste teenuste osutamisel võrdseid tingimusi.
- Läbipaistvuskohustused⁷¹ ei ole diskrimineerimisega seonduvate konkurentsi-probleemide ärahoidmiseks piisavad, kuna nimetatud kohustused sätestavad üksnes kohustuse avaldada kõigile isikutele võrdsetel tingimustel juurdepääsu teenuste kasutamiseks vajalikku informatsiooni, kuid ei kohusta osutama juurdepääsu teenuseid kõigile võrdsetel tingimustel (sh võrdse kvaliteediga, võrdse informatsiooni kättesaadavusega, võrdse teenuse osutamise tähtajaga, võrdsete nõuete ja toote omadustega).
- Hinnakohustus⁷² lahendab küll hinnadiskrimineerimisega seotud konkurentsi-probleemid, kuid ei lahenda kvaliteedidiskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleeme.

272. ESS § 135 lõike 1 kohaselt on tagatud, et mitte-diskrimineerimise kohustuste kehtestamine Teliale on:

- mõistlik ja otstarbekas, kuna see tagab, et nimetatud sideettevõtja ei kasuta oma turujõudu konkurentsi kahjustavalt ega kohtle oma konkurente ebavõrdselt;
- mittediskrimineeriv, kuna Telia poolt osutatavad kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvad teenused mõjutavad konkurentsi vertikaalselt allapoole seotud jaeturgudel Telia ulatusliku infrastruktuuri olemasolu tõttu oluliselt suuremal määral kui teiste sideettevõtjate poolt nimetatud turu koosseisu kuuluvad teenused. Sellest tulenevalt on õigustatud Teliale mittediskrimineerimise kohustuste kehtestamine, et tõkestada Telia võimalust oma märkimisväärset turujõudu ära kasutada konkurentsi takistamiseks;
- läbipaistev, kuna kohustus on kavandatud selliselt, et isikule oleks üheselt arusaadav, mida TJA tema suhtes on otsustanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad.'

273. Arvestades eeltoodut leiab TJA, et diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemide (vt ptk. 6.3.2. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid“) vältimiseks sobivaim ja proportsionaalseim on rakendada mittediskrimineerimise kohustust, millega kohustatakse märkimisväärse turujõuga ettevõtjat rakendama sideettevõtjate suhtes, kellele osutatakse juurdepääsu teenuseid, samadel asjaoludel samaväärseid tingimusi ning osutama teenuseid ja avaldama informatsiooni nendele ettevõtjatele samadel tingimustel ja samasuguse kvaliteediga nagu enda või oma tütarettevõtjate või partnerite puhul.

6.3.4. Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamine

274. TJA otsustab kehtestada Teliale kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul otsuse peatükis 6.3.2. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid“ nimetatud konkurentsiprobleemide lahendamiseks ning konkurentsi moonutamise ja

⁷⁰ ESS § 50 lg 5

⁷¹ ESS § 50 lg 1 ja 2

⁷² ESS § 50 lg 4 ja 7

takistamise tõkestamiseks ning sideettevõtjate võrdse ja mittediskrimineeriva kohtlemise tagamiseks ESS § 50 lg 1 punktis 3 sätestatud mittediskrimineerimise kohustuse.

275. Selle kohustuse raames peab Telia otsuse peatükis 6.2.4. Juurdepääsu kohustuste kehtestamine“ kirjeldatud hulgiteenuste puhul rakendama sideettevõtjatele samadel asjaoludel samaväärseid tingimusi ning osutama teenuseid ja avaldama informatsiooni sideettevõtjatele samadel tingimustel ja samasuguse kvaliteediga nagu enda või oma tütarettevõtjate või partnerite puhul ning muu hulgas rakendama sideettevõtjatele samasuguseid hindasid nagu enda või oma tütarettevõtjate või partnerite puhul.

6.4. Läbipaistvuskohustused

6.4.1. Läbipaistvuskohustuste eesmärk ja alused

276. Läbipaistvuskohustuste eesmärgiks⁷³ on aidata muuta sidevõrgule juurdepääsu teenuste läbirääkimisi kiiremaks, vältida vaidlusi ja anda turul tegutsevatele ettevõtjatele kindlustunne selle kohta, et teenuste pakkumiste tingimused ei ole diskrimineerivad, ning tagada nimetatud teenuste jaoks vajaliku teabe võrdne kättesaadavus kõigile huvitatud sideettevõtjatele. Läbipaistvuskohustuste kehtestamine on suunatud sideteenuste turgudel konkurentsi moonutamise ja takistamise tõkestamise toetamisele.
277. TJA võib⁷⁴ märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kehtestada kohustuse avaldada juurdepääsuga seotud andmed kuluarvestuse, tehniliste tingimuste, võrgu omaduste, teenuse osutamise tingimuste, sealhulgas tingimuste, mis piiravad juurdepääsu teenusele ning selle rakendusele ja kasutamisele, ja tasude kohta. Samuti võib⁷⁵ TJA kehtestada märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kohustuse avaldada näidispakkumine konkreetse juurdepääsu teenuse kohta, mis peab sisaldama vastava teenuse osutamise tingimusi, sealhulgas tasusid, vastavalt ESS §-le 53.

6.4.2. Läbipaistvusega seotud konkurentsiprobleemid

278. Läbipaistvuskohustus aitab kaasa juurdepääsuga viivitamisega, diskrimineerimisega ja hinnaga seotud konkurentsiprobleemide lahendamisele⁷⁶. Samas ainult läbipaistvuskohustus üksi ei suuda üldjuhul nimetatud konkurentsiprobleeme lahendada või ära hoida. Läbipaistvuskohustust kasutatakse teiste kohustustega kaasneva- ning neid efektiivsemaks muutva kohustusena. Näiteks sidevõrgule juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi lahendamisele aitavad läbipaistvuskohustused kaasa sellega, et muudavad juurdepääsu tingimused kõigile kättesaadavaks, läbipaistvaks ning juurdepääsu läbirääkimised kiiremaks. Tehniliste liideste avatus ja läbipaistvus on aga sideteenuste koostalitlusvõime tagamisel eriti olulised. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemide lahendamisele aitavad läbipaistvuskohustused kaasa sellega, et annavad võimaluse tuvastada diskrimineerivat käitumist võimaldades vabalt jälgida ja võrrelda avalikustatud teenuste tingimusi, mille puhul diskrimineerimine võiks aset leida. Ülemäära kõrgete hindade rakendamise vältimist toetab läbipaistvuskohustus läbi hindade avalikustamise, mis aitab kiiremini nimetatud konkurentsiprobleemi tuvastada.
279. Turuanalüüsi raames selgitasid mitmed sideettevõtjad, et kaablikanaliseerimisele juurdepääsu korral ei ole tellijatel võimalust lihtsal viisil veenduda, kas vaba mahu puudumine

⁷³ Juurdepääsudirektiivi (2002/19/EÜ) preambuli punkt 16 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-ET/TXT/?uri=CELEX:32002L0019&from=EN>

⁷⁴ ESS § 50 lõige 1 punkt 1

⁷⁵ ESS § 50 lõige 1 punkt 2

⁷⁶ vt peatükid 6.2.2. Juurdepääsuga seotud konkurentsiprobleemid“, 6.3.2. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid“, 6.5.2. Hinnaga seotud konkurentsiprobleemid ja hindade analüüs“

on põhjendatud. Tellija peaks selleks esitama vastava avalduse TJA-le, kes viiks ESS § 149 alusel läbi vaidluse lahendamise menetluse, mille kestvus võib olla maksimaalselt 4 kuud. Taoline protsess on tellija jaoks üldjuhul ebamõistlik, kuna tellijal puuduvad otsesed tõendid vaidluse avalduse esitamiseks. Samas on kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu teenuse osutamise läbipaistvuse tagamiseks ja juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi kahtluste eemaldamiseks vajalik ja oluline luua selgus vaba mahu puudumise põhjendatuse osas. Järgnevas peatükis on analüüsitud eelkirjeldatud kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu piirava konkurentsiprobleemi lahendamise võimalusi läbipaistvuskohustuse kaudu.

6.4.3. Läbipaistvuskohustuste valiku analüüs

280. TJA kaalus erinevaid ESS § 50 lõigetes 3, 4, 5 ja lõikes 7 sätestatud meetmete rakendamist läbipaistvusega seotud konkurentsiprobleemide lahendamiseks ja leidis, et:

- mittediskrimineerimise kohustus⁷⁷ ei ole teabe kättesaadavuse tagamiseks piisav, kuna see tagab küll teabe võrdse kättesaadavuse, kuid ei taga teabe kompaktset (näiteks näidispakkumise kujul) avalikustamist konkreetse teenuse jaoks efektiivseimal viisil (näiteks veebilehel);
- juurdepääsu kohustused ning hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustused⁷⁸ ei ole piisavad, kuna nimetatud kohustused ei sätesta konkreetseid kohustusi teabe kättesaadavuse kohta.

281. ESS § 135 lõike 1 kohaselt on tagatud, et läbipaistvuskohustuste kehtestamine Teliale on:

- mõistlik ja otstarbekas, kuna juurdepääsu teenuste osutamise tingimuste ja hindade avaldamine aitab tagada lähedalt seotud turgudel konkurentsi ja stabiilsust;
- mittediskrimineeriv, kuna Telia poolt osutatavad kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvad teenused mõjutavad konkurentsi vertikaalselt allapoole seotud jaeturgudel Telia ulatusliku infrastruktuuri olemasolu tõttu oluliselt suuremal määral kui teiste sideettevõtjate poolt nimetatud turu koosseisu kuuluvad teenused. Sellest tulenevalt on õigustatud Teliale läbipaistvuskohustuste kehtestamine, et tõkestada Telia võimalust oma märkimisväärset turujõudu ära kasutada konkurentsi takistamiseks;
- läbipaistev, kuna kohustus on kavandatud selliselt, et isikule oleks üheselt arusaadav, mida TJA tema suhtes on otsustanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad.

282. Kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu teenuse osas kavandab TJA peatükis 6.4.2. Läbipaistvusega seotud konkurentsiprobleemid“ käsitletud kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu läbipaistvusega seotud konkurentsiprobleemide vältimiseks lisada täiendava nõude, et kui Telia teeb kindlaks, et kaablikanalisisatsioonile juurdepääse teenust ei ole taotletud asukohas vaba mahu puudumise tõttu võimalik osutada, siis peab Telia esitama vastava teabe koos põhjendustega nii taotluse esitanud sideettevõtjale, kui ka TJA-le. Sellega tagatakse, et kaablikanalisisatsioonile juurdepääsust keeldumine vaba mahu puudumise tõttu on vajadusel TJA poolt operatiivselt kontrollitav. Sellise teabe esitamine ei ole käsitletav ESS mõistes kaebuse, vaidluse ega lepituse menetluse algatamise avaldusena.

283. Tellitava kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu vaba mahu puudumisest nii tellija, kui ka TJA teavitamine ei nõua Telialt täiendavaid investeeringuid või muud ressursi, vaid piirdub ainult vastavate teenuse tellimuse tingimuste muudatustega.

⁷⁷ ESS § 50 lg 3

⁷⁸ ESS § 50 lg 4, 5 ja 7

284. Arvestades eeltoodut leiab TJA, et juurdepääsu teenuste kasutamiseks vajaliku teabe kättesaadavuse tagamiseks kõigile huvitatud isikutele on sobivaim ja proportsionaalseim rakendada läbipaistvuskohustust. See kohustab märkimisväärse turujõuga ettevõtjat avaldama juurdepääsu teenustega seotud andmed kuluarvestuse, tehniliste tingimuste, võrgu omaduste, teenuse osutamise tingimuste, sealhulgas tingimuste, mis piiravad juurdepääsu teenusele ning selle rakendusele ja kasutamisele, ja tasude kohta. Samuti kohustab läbipaistvuskohustus märkimisväärse turujõuga ettevõtjat avaldama näidispakkumise juurdepääsu teenuste kohta, mis peab sisaldama vastavate teenuste osutamise tingimusi, sealhulgas tasusid, vastavalt ESS §-le 53.

6.4.4. Läbipaistvuskohustuste kehtestamine

285. TJA otsustab kohustada Teliat kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul otsuse peatükkides 6.2.2. Juurdepääsuga seotud konkurentsiprobleemid“, 6.3.2. Diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid“, 6.5.2. Hinnaga seotud konkurentsiprobleemid ja hindade analüüs“ nimetatud konkurentsiprobleemide lahendamise ning sideteenuste koostalitusvõime ja läbivühendatavuse toetamiseks ESS alusel:

- 1) avaldama TJA nõudmisel otsuse peatükis 6.2.4. Juurdepääsu kohustuste kehtestamine“ kirjeldatud teenustega seotud andmed kuluarvestuse, tehniliste tingimuste, võrgu omaduste, teenuse osutamise tingimuste ja tasude kohta, välja arvatud juhul, kui vastavad andmed sisalduvad juba näidispakkumises⁷⁹;
- 2) avaldama teise sideettevõtja taotluse korral teave peatükis 6.2.4. Juurdepääsu kohustuste kehtestamine“ kirjeldatud teenuste tehniliste tingimuste kohta esimese mõistlikult teostatava tähtaja jooksul ja mitte pikema tähtaja jooksul kui Telia avaldab vastavat teavet enda allüksustele, sealhulgas määratlema nimetatud teabe avaldamise tähtaeg oma näidispakkumises ja igal kalendri aastal kontrollima selle vastavust enda allüksustele vastava teabe avaldamise ajaga ning vajadusel uuendama näidispakkumist⁸⁰;
- 3) kui Telia teeb eelmises punktis kirjeldatud tehniliste tingimuste välja selgitamisel kindlaks, et teenust ei ole võimalik osutada, peab Telia esitama vastava teabe koos põhjendustega taotluse esitanud sideettevõtjale ning valguskaabli fiidersegmenti vabale kiule, valguskaabli fiidersegmenti kiu vabale mahule ja kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu korral ka TJA-le;
- 4) kui Telia vahetab vaskpaaril põhineva juurdepääsuvõrgu välja valguskaablil põhineva juurdepääsuvõrgu vastu, on Telia kohustatud teavitama sellest teisi vastavat vaskpaaril põhinevat juurdepääsuvõrku kasutavaid sideettevõtjaid vähemalt 6 kuud ette;
- 5) koostama ja avaldama vaskpaarile, valguskaablile ja kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu teenuste näidispakkumine ja selle muudatused vastavalt ESS § 53 lõikele 4 ning esitada vastav näidispakkumine ja selle muudatused TJA-e üks kuu enne avaldamist⁸¹;
- 6) eelmises punktis nimetatud näidispakkumine peab sisaldama muu hulgas⁸²:
 - a) ESS § 53 lõikes 1 sätestatud tingimusi;
 - b) teenuste tellimise ja tellimuste täitmiste korda (sh taotluste täitmiste tähtaegasid);
 - c) tellitava teenuse kvaliteedi testimise korda;

⁷⁹ ESS § 50 lg 1 p 1

⁸⁰ ESS § 50 lg 1 p 1 ja p 3

⁸¹ ESS § 50 lg 1 p 2

⁸² ESS § 50 lg 1 p 2

d) lõppkasutaja poolt kasutatava sideteenuse katkestuse tingimusi (sh katkestuse pikkus ja katkestusest teatamise viis) üleminekul Telia poolt osutatavalt jaateenuselt vaskpaari ja/või valguskaabli fiidersegmenti juurdepääsu hulgiteenust kasutava sideettevõtja osutatavale jaateenusele.

286. Vastavalt ESS § 53 lõikele 5 on TJA-l õigus nõuda sideettevõtjalt muudatuste tegemist näidispaikumisse, kui see ei ole kooskõlas näidispaikumise avaldamise kohustuse eesmärkidega.

6.5. Hinnakohustus

6.5.1. Hinnakohustuste eesmärk ja alused

287. Hinnakohustus võib osutada vajalikuks, kui turuanalüüs näitab, et konkurents konkreetset turul ei ole tulemuslik⁸³. Hinnakohustus on suunatud käesoleva otsuse peatükis 6.5.2. Hinnaga seotud konkurentsiprobleemid ja hindade analüüs“ kirjeldatud hinnaga seotud konkurentsiprobleemide vältimisele.
288. Hinnakohustuste kehtestamine edendab konkurentsi elektroonilise side ja sellega seotud teenuste osutamisel⁸⁴ ja aitab kaasa sideteenuste turu arengule⁸⁵. Nimetatud kohustus väldib ülemäärase hinna rakendamist, hinnadiskrimineerimisega ja ristsubsideerimisega seotud konkurentsiprobleeme. See omakorda tõkestab konkurentsi moonutamise või takistamise sideteenuste turgudel ning toetab üleeuroopaliste sidevõrkude loomist ja arendamist ning üleeuroopaliste sideteenuste koostalitlusvõimet ja läbivuhendatavust.
289. TJA võib⁸⁶ sideettevõtja suhtes, kes on tunnistanud märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks, kehtestada juurdepääsuga seotud tegevuste kohta eraldi arvestuse pidamise kohustuse, mille raames TJA võib nõuda, et vertikaalselt integreeritud ettevõtja muudaks läbipaistvaks oma hulgimüügi hinnad ja sisemised transferthinnad (siirdehinnad).
290. TJA võib⁸⁷ sideettevõtja suhtes, kes on tunnistanud märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks, kehtestada vastaval turul juurdepääsu puudutavate kulude katmise ja hinnakontrolliga seotud kohustuse ning kuludele orienteeritud tasudega ja kuluarvestussüsteemiga seotud kohustuse (edaspidi *hinnakohustused*).
291. Nimetatud hinnakohustusi võib⁸⁸ TJA kehtestada tingimusel, et ta on turuanalüüsi käigus tuvastanud, et konkurentsi mittetoimimise tõttu on märkimisväärse turujõuga ettevõtjal võimalik hoida hindu ülemäära kõrgel või madalal tasemel, moonutades konkurentsi ja kahjustades lõppkasutajate huve.

⁸³ Juurdepääsudirektiivi preambuli punkti 20: Hinnakontroll võib osutada vajalikuks, kui turuanalüüs näitab, et konkurents konkreetset turul ei ole tulemuslik. Reguleeriv sekkumine võib olla suhteliselt leebe, näiteks kohustus, et operaatorivaliku hinnad oleksid mõistlikud, nagu on sätestatud direktiivis 97/33/EÜ, või märgatavalt rangemad, näiteks kohustus, et hinnad oleksid kuludele orienteeritud, õigustamaks täielikult asjaomaseid hindu, kui konkurents ei ole piisavalt tihe, et vältida liiga kõrgeid hindu. Eelkõige peaksid märkimisväärse turujõuga operaatorid vältima hindade kokku surumist, mille korral ei ole erinevus nende tarbijahindade ja samasuguste teenuste jaemüügiga tegelevatelt konkurentidelt nõutavate juurdepääsu tasude vahel piisav, et tagada püsiv konkurents. Kui riigi reguleeriv asutus arvutab välja käesoleva direktiivi alusel kohustusliku teenuse loomisega kaasnevad kulud, on otstarbekas arvestada mõistliku kasumi saamisega kasutatud kapitalilt, kaasa arvatud kulutused tööjõule ja ehituskulud, ning kohandada vajaduse korral kapitali väärtust, et see kajastaks varade väärtust ja tegevuse tõhusust kõnealusel ajal. Kulude tagasiteenimise meetod peaks olema kooskõlas oludega ning võtma arvesse vajadust suurendada tõhusust ja püsivat konkurentsi ning võimalikult suurendada tarbijate kasu.

⁸⁴ ESS § 134 lõige 1

⁸⁵ ESS § 134 lõige 2

⁸⁶ ESS § 50 lõige 4

⁸⁷ ESS § 50 lõige 1 punkt 7

⁸⁸ ESS § 52 lõige 1

292. Kehtestades hinnakohustusi⁸⁹ ja soodustades sideettevõtja investeerimist järgmise põlvkonna sidevõrkudesse, võtab TJA arvesse sideettevõtja tehtud investeeringuid ning et märkimisväärse turujõuga ettevõtjal peab olema võimalik teenida otstarbekalt kasutatud kapitalilt mõistlikku kasumit, võttes arvesse kaasnevaid riske, mis on omased nimetud konkreetse uue võrguprojekti investeeringutele. Samuti lähtub TJA sideettevõtjale hinnakohustuste kehtestamisel põhimõttest, et igasugune TJA nõutav kulude katmise mehhanism või hinna kujundamise meetod peab teenima efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ja suurendama tarbijate kasu. Selleks võib TJA arvestada ka hindu, mis on kasutusel teistel võrreldavatel turgudel.
293. Kohustuse valikul arvestab⁹⁰ TJA muu hulgas Euroopa Komisjoni elektroonilise side turgu puudutavate soovitude ja seisukohtadega ning Euroopa Liidu sideturu regulaatorite koostöös kujundatud vastava praktikaga.
294. Euroopa Komisjon on kehtestanud soovitude⁹¹ järjepidevate mitte-diskrimineerimiskohustuste ja kuluarvestuse meetodite kohta (edaspidi *EK kuluarvestuse soovitus*). Selles leiab Euroopa Komisjon kokkuvõtvalt⁹², et vaskpaarile juurdepääsul ja valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu hindade arvestamisel tuleks kasutada alt-üles pikaajaliste lisanduvate kulude arvestamise täiendatud meetodit (*bottom-up long run incremental cost*, edaspidi *BU LRIC+ meetod*), mille abil on võimalik prognoosida jooksevkulusid, mida hüpoteetiline tõhus operaator kannaks tänapäevase tõhusa võrgu, st järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu ehitamise korral. Samas ei peaks eeldama, et järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu kasutuselevõtuks tuleks ehitada täiesti uus tsiviilehituse infrastruktuuri võrk (sh kaablikanalisisatsioon). Tsiviilehituse infrastruktuuri puhul peaksid riikide reguleerivad asutused määrama reguleeritavate varade väärtuseks sellise raamatupidamisväärtuse, millest on maha arvatud arvutamise hetkel valitsev akumulieeritud kulum ning mida on indekseeritud asjakohase hinnaindeksi, näiteks jaehinnaindeksiga. Samas võib kulupõhiste juurdepääsuhindade arvestamiseks kohaldada ka soovitatavast BU LRIC+ meetodist erinevat meetodit⁹³, kui see kehtis EK kuluarvestuse soovitude jõustumise ajal ja see vastab järgimisele eesmärkidele ja kriteeriumidele:
- 1) Kuluarvestuse meetodi tulemusel kujunevad juurdepääsuhinnad, mis vastavad võimalikult suurel määral tõhusal konkurentsivõimelisel turul oodatavatele hindadele. Selline kuluarvestuse meetod peaks põhinema tänapäevasel tõhusal võrgul, peegeldama vajadust tagada aja jooksul stabiilsed ja prognoositavad vaskpaar-juurdepääsuvõrguga seotud hulgimüügihindad, mille abil välditakse märkimisväärseid hinnakõikumisi ja -šokke, et pakkuda selget raamistikku investeerimiseks, ning selle abil peab olema võimalik määrata kulupõhiseid vaskpaar-juurdepääsuvõrguga seotud hulgimüügihindu, mis toimivad ankruna järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu teenuste puhul, ning tulla toime asjakohaselt ja järjepidevalt vähenevatest mahtudest tuleneva mõjuga, mida põhjustab üleminek vaskpaar-võrkudelt järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkudele, st kuluarvestuse meetod peaks võimaldama vältida vaskpaar-juurdepääsuvõrguga seotud hulgimüügihindade kunstlikku tõusu, mis muidu leiaks aset selle tulemusel, kui kliendid lähevad üle märkimisväärse turujõuga ettevõtja järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrku.
 - 2) Kulude tagasiteenimine on kuluarvestuse meetodi peamine põhimõte. Sellega tagatakse, et operaatorid suudavad katta kulusid, mis on kantud tõhusa tegevuse käigus, ning saada asjakohast tulu investeeritud kapitalilt.

⁸⁹ ESS § 52 lõige 2

⁹⁰ ESS § 46 lõige 2

⁹¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32013H0466>

⁹² EK kuluarvestuse soovitude punktid 30 - 37

⁹³ EK kuluarvestuse soovitude punkt 40 alusel

- 3) Kuluarvestuse meetod, mis annab nn asjakohaseid ostu- või müügisignaale, võimaldab saavutada sobiva tasakaalu tõhusa turule sisenemise tagamise ning piisavate investeerimisstiimulite ja eelkõige järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkude kasutuselevõtu vahel ning seeläbi osutada uusi, kiiremaid ja parema kvaliteediga lairibateenuseid.
- 4) Kuluarvestuse meetodiga peaks olema võimalik tagada liidus läbipaistvus ja ühtsus. Samuti peaks sellega olema võimalik tagada, et ühtse mudeli abil peegeldatakse konkreetseid siseriiklikke olusid.
- 5) Kui ei modelleerita järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrku, peaks see kuluarvestuse meetod peegeldama järkjärgulist üleminekut vaskpaar-võrgult järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgule.
- 6) Kuluarvestuse meetod peaks võimaldama kohaldada sellist varade väärtuse hindamise meetodit, mille puhul võetakse arvesse, et teatavaid tsiviilehituse infrastruktuuri varasid ei dubleerita konkurentsiprotsessis.
- 7) Kuluarvestuse meetodile peavad olema lisatud vaskpaar-juurdepääsuvõrgu hindade dokumenteeritud prognoosid, mis tõendavad, et need hinnad ei kõigu märkimisväärselt ja püsivad seega stabiilsed pika aja jooksul ning et alternatiivne meetod vastab regulatiivse läbipaistvuse ja prognoositavuse põhimõtetele ning arvestab samuti vajadusega tagada hinnastabiilsus.
- 8) Eeltoodud lõikude 5-7 nimetatud kriteeriumite täitmiseks tuleks selles liikmesriigis juba kehtivat kuluarvestuse meetodit muuta minimaalselt.

6.5.2. Hinnaga seotud konkurentsiprobleemid ja hindade analüüs

295. Alljärgnevalt on esitatud võimalikud hinnaga seotud konkurentsiprobleemid ja analüüsitud nende esinemise võimalusi praktikas.
296. Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul võivad eksisteerida peamiselt ülemäärase hinna, hinnadiskrimineerimisega ja ristsubsideerimisega seotud konkurentsiprobleemid. Ülemäärane hind on hind, mis võimaldab ettevõtjal teenida kõrgemaid kasumeid, kui võiks teenida efektiivse konkurentsiga turul. Selle konkurentsiprobleemi põhiliseks allikaks on operaatorite märkimisväärne turujõud.
297. Hinnadiskrimineerimine jaguneb hinnadiskrimineerimiseks sideettevõtjate vahel ja hinnadiskrimineerimiseks sisemise ja välimise varustamise vahel.
298. Hinnadiskrimineerimine sideettevõtjate vahel seisneb erinevate sidevõrgule juurdepääsu hindade rakendamises erinevatele sideettevõtjatele.
299. Hinnadiskrimineerimisega sisemise ja välimise varustamise vahel on tegemist juhul, kui vertikaalselt integreeritud sideettevõtja nõuab temaga jaeturul konkureerivalt sideettevõtjalt hulgiteenuste eest kõrgemat hinda, kui oma jaateenust pakkuvalt üksuselt. Ehk teisisõnu toimub diskrimineerimine sisemise ja välimise varustamise vahel. Hulgiteenuste turul märkimisväärse turujõuga vertikaalselt integreeritud sideettevõtja võib läbi hinnadiskrimineerimise tõsta oma konkurentide kulusid jaemüügiturul rakendades ülemäära hulgiteenuse hinda, mis võib viia konkurentide jaemüügi piiramiseni ning seeläbi üldise konkurentsiolekukorra kahjustamiseni.
300. Ristsubsideerimisega on tegemist juhul, kui vertikaalselt integreeritud märkimisväärselt turujõuga ettevõtja poolt nõutakse hulgiturul kuludest kõrgemat (ülemäära) hinda ning vertikaalselt allapoole seotud turul rakendatakse kuludest madalamat hinda (kuludest madalama hinna rakendamine on käsitatav ka röövelliku hinnakujundusena). Juhul kui hulgitasandi hind on ülemäärane ning jaetasandi hind röövellik (allapoole kulusid), annab see

vertikaalselt integreeritud märkimisväärse turujõuga ettevõtjale võimaluse laiendada oma turujõudu vertikaalselt allapoole seotud turule. Seega on ristsubsideerimise üheks teguriks hulgiteenuste ülemäärane hind, mis võimaldab ettevõtjal teenida kõrgemaid kasumeid, kui võiks teenida efektiivse konkurentsiga turul.

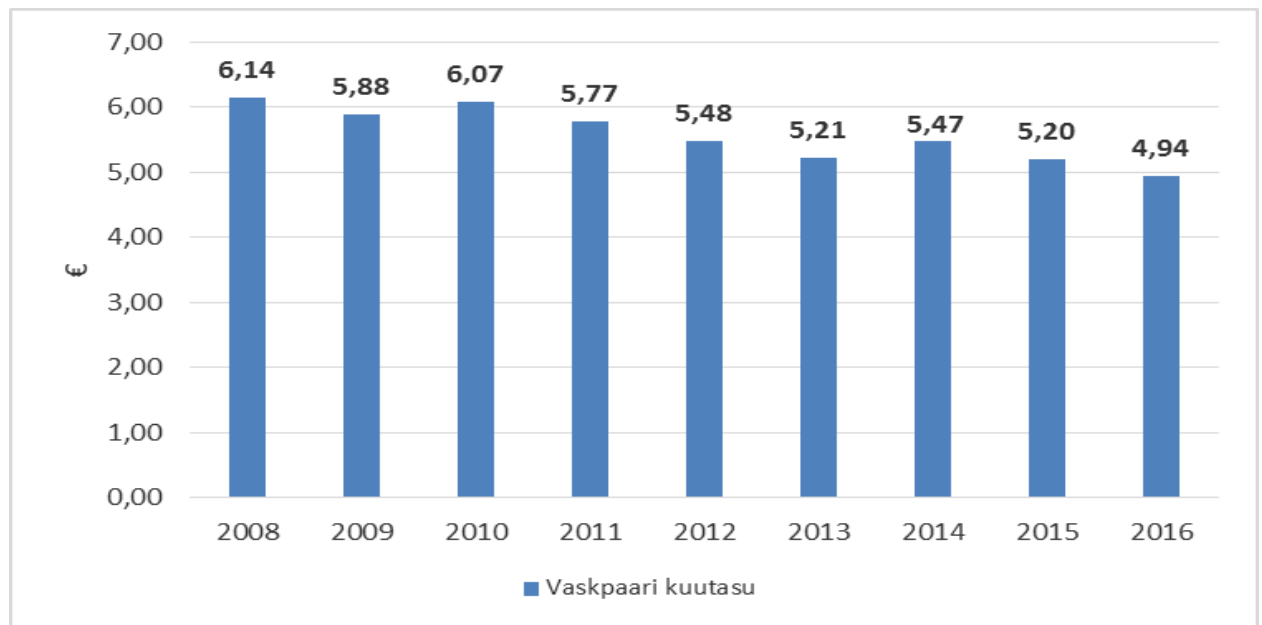
301. Eeltoodust järeldub, et ülemäärane hind hulgitasandil takistab efektiivse konkurentsi toimimist jaetasandil, mis omakorda kahjustab lõppkasutajate huve.
302. Kuivõrd *ex ante* regulatsiooni kehtestamine ei sisalda endas hinnangut sellele, kas ettevõtja on pannud toime õiguserikkumise ning oluline on üksnes kindlaks teha, kas tema majanduslik tugevus annab talle võime käituda märgatavas ulatuses sõltumatuna konkurentidest, klientidest ja lõpuks ka lõppkasutajatest⁹⁴, tuleb ka kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul esineda võivaid hinnaga seotud konkurentsiprobleeme hinnata ennekõike potentsiaalselt esineda võivate konkurentsiprobleemidena.
303. Kuivõrd Telia on vertikaalselt integreeritud ettevõtja (vt peatükk 4.3.3.2.4) ja omab kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul märkimisväärset turujõudu (vt peatükk 5), on tal võimalus laiendada oma turujõudu kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturult vertikaalselt allapoole seotud jaeturgudele. Seega on Telial olemas võime kasutada oma turujõudu konkurentsi moonutamiseks läbi eelkirjeldatud ülemäärase hinna ja/või hinnadiskrimineerimise ja/või ristsubsideerimise rakendamise.
304. Teliale on rakendunud kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituruteenustega seotud hinnakohustused (sideturu regulaatori erinevate otsuste alusel⁹⁵) alates 2007 aastast. Käesoleval ajal rakendub Teliale Konkurentsiameti 11.11.2013 otsus nr 8.3-1/13-001, mille alusel peab Telia rakendama vaskpaarile, valguskaabli fiidersegmenti kiule ja kaablikanalisisatsioonile juurdepääsul hindasid, mis on kuludele orienteeritud ja arvestatud lähtudes ülevalt-alla täielikult jaotatud ajalooliste kulude meetodist (*top-down full distributed historical costs – TD FDC HC*).
305. Telia valitud vaskpaarile juurdepääsu (hulgitasand) reguleeritud kuutasu on olnud stabiilne (vt alltoodud joonist nr 7). Stabiilse hinna on taganud juba 2010 aastast rakendunud regulatsioon, mille kohaselt on iga aastane lubatud kuutasu muutus maksimaalselt +/- 5%. Teenuse maht (2016 aasta alguse seisuga ...* vaskpaari) on hoolimata stabiilsest hinnast viimase kolme aasta jooksul ...*% (vt ka Joonis 101) ning moodustas 2016 I kv kõigist fikseeritud sidevõrgu operaatorite aktiivetest kliendiliinidest⁹⁶ ainult ...*%. Sellise juurdepääsu hulgiteenuse väikese mahu põhjuseks on eelkõige sidevõrkude (nii fikseeritud, kui mobiilsidevõrgud) vaheline konkurents (vt peatükk 4.2.1 „Elektroonilise side jaeturud“ tabel 5). Teiste sidevõrkude operaatorid eelistavad pigem rajada oma juurdepääsuvõrku, kui rentida hulgitasandil Telia juurdepääsuvõrku, kuna see annab neile jaeteenuste osutamisel suurema tegevusvabaduse nii kvaliteedi, kui ka hinna osas.
306. Seega ülemäärase hinna, hinnadiskrimineerimisega ja ristsubsideerimisega seotud konkurentsiprobleemid vaskpaarile juurdepääsu hulgitasandi teenuste korral reaalset ei ole esinenud, kuna selle välistab rakendatud hinnakohustus. Samas ilma vastava hinnakohustuse rakendamiseta oleks Telial võimalus vaskpaarile juurdepääsu hulgitasandi teenuste osutamisel kasutades ära oma turujõudu ja vertikaalset integreeritust ülemäärase hinna rakendamise kaudu kahjustada teiste sideettevõtjate võimet konkureerida jaetasandil sideteenuste osutamisel läbi vaskpaar juurdepääsuvõrgu, mis on kasutuses olevatest juurdepääsuvõrgu tehnoloogiatest endiselt suurima mahuga (...* kõigist fikseeritud sidevõrgu kliendiliinidest)⁹⁷.

⁹⁴ raamdirektiivi artikli 14 lõige 2, ESS § 45 lõige 2

⁹⁵ Sideameti 2007. aasta otsuse nr J.1.-45/07/1, Konkurentsiameti 07.09.2009 otsus nr 8.3-12/09-0003 ja 11.11.2013 otsus nr 8.3-1/13-001

⁹⁶ Kokku 385 000 aktiivset kliendiini, vt. peatükk 4.2.1 „Elektroonilise side jaeturud“ tabel 6

⁹⁷ Kokku 141 000 aktiivset vaskpaari, vt peatükk 4.2.1 „Elektroonilise side jaeturud“ tabel 6

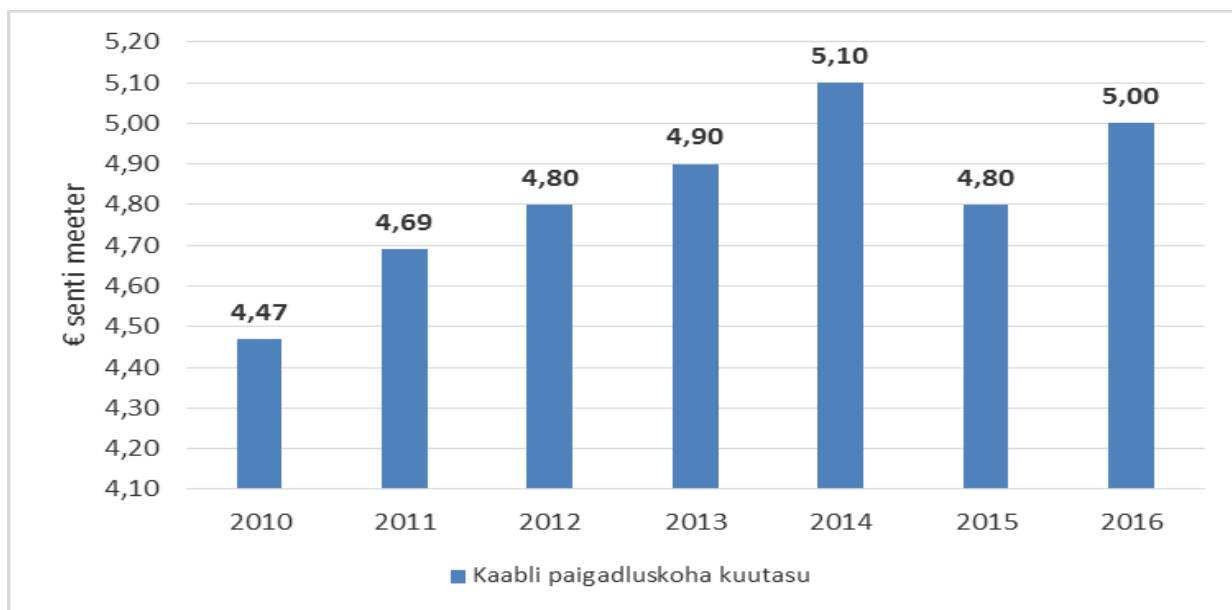

Joonis 7. Telia vaskpaarile juurdepääsu kuutasud (€, ilma käibemaksuta)

307. Telia valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu (hulgitasand) kuutasule rakendus kuludele orienteeritusele kohustus esmakordselt 2014 aastal ning sellest ajast kuutasu ei ole muutunud: 60 €/kuu kuni 3 km ja 38,3 €/kuu iga km eest üle 3 km. Kuni 3 km kuutasu arvestuse aluseks on kõigi Telia sidevõrgu fiidersegmentide kaalutud keskmine pikkus. Telia jaateenuse üksus kasutab ühte valguskaabli fiidersegmenti kiudu üldjuhul mitmele lõpp-kasutajale jaateenuse osutamiseks (ühe kiuga ühendatakse korter- või ärimaja, milles toimub kiu jagunemine klientide vahel). Kuna Telia jaotab kiu hulgikulud mitme lõpp-kasutaja jaateenuse vahel, siis on ka teistele sideettevõtjatele renditava valguskaabli fiidersegmenti kiu puhul mõistlik eeldada, et selle kuutasu tuleb üldjuhul jaotada mitme lõpp-kasutaja jaateenuse vahel. Seega näiteks alla 3 km valguskaabli fiidersegmenti kiu kuutasu jaotamisel 10 kliendi teenuse vahel tuleb ühe kliendi ühenduse kuutasuks 6 € (60 €/10), mis on küll 22% kallim, kui vaskpaarile juurdepääsu kuutasu 4,94 € kuus, kuid võimaldada võimaldab osutada oluliselt kiiremaid ja kvaliteetsemaid lairiba ühendusi kui vaskpaar.
308. Telia 2014 aastal alustatud valguskaabli fiidersegmentide kiule juurdepääsu (hulgitasand) teenust on aasta jooksul (2014 lõpp – 2015 lõpp) hakatud kasutama väga väikeses mahus, ainult 6 kiudu. Põhjuseks on eelkõige asjaolu, et valguskaabli fiidersegmenti kiu rendi vahendusel kasumliku jaateenuse osutamine eeldab, et ühe kiu baasil osutatakse teenust enam kui ühele lõpp-kasutajale (vt eelmist lõiku). See tähendab, et üldjuhul peaks nimetatud kiuga ühendama, kas korter- või ärimaja, kus on rohkem kliente. Samas sellised korter- ja ärimajad asuvad üldjuhul tiheasustusega piirkondades (eelkõige linnades), kus juba praegu eksisteerib konkurents erinevate fikseeritud sidevõrgu operaatorite vahel. Seega tiheasustusega piirkondades eelistavad operaatorid rajada oma juurdepääsuvõrku (vt jaeturu peatükis 4.2.1 tabelit 7 valguskaabli jaotamisest operaatorite vahel), kui rentida seda hulgitasandil Telialt, kuna see annab neile jaateenuste osutamisel suurema tegevusvabaduse nii kvaliteedi, kui ka hinna osas. Sellist oma juurdepääsuvõrgu rajamist toetab ka tõhus kaablikanaliseerimisele juurdepääsu regulatsioon, mis võimaldab sidevõrgu operaatoritel mõistliku (kuludele orienteeritud) hinnaga rentida Telialt vajalikud mahus kaablikanaliseerimise vaba mahtu (vt ka peatükki 4.3.2. Ettevõtja üldine suurus“).
309. Seega ülemäärase hinna, hinnadiskrimineerimisega ja ristsubsideerimisega seotud konkurentsiprobleemid valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu hulgitasandi teenuste korral reaalset ei ole esinenud, kuna selle välistab rakendatud hinnakohustus. Samas ilma vastava hinnakohustuse rakendamisetä oleks Telial võimalus valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu hulgitasandi teenuste osutamisel kasutades ära oma turujõudu ja vertikaalset

integreeritust ülemäärase hinna rakendamise kaudu kahjustada teiste sideettevõtjate võimet konkureerida jaetasandil sideteenuste osutamisel läbi valguskaabli juurdepääsuvõrgu, mis on kasutuses olevatest juurdepääsuvõrgu tehnoloogiatest suuruselt teise mahuga (...*% kõigist fikseeritud sidevõrgu kliendiliinidest)⁹⁸.

310. Telia kaablikanalisisatsioonile (kaabli paigalduskohale) juurdepääsu kuutasu on olnud viimasel seitsmel aastal (2010 – 2016) stabiilne vahemikus 4,47 – 5,10 € senti meeter (vt alltoodud joonist nr 8), iga aastane muutus maksimaalselt 5%.

Joonis 8. Telia kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu kuutasud (€, ilma käibemaksuta)

311. Telia (kellele kuulub ...*% kogu kaablikanalisisatsioonist, vt turuanalüüsi peatükk 4.3.2. Ettevõtja üldine suurus) poolt teistele sideettevõtjatele osutatava kaablikanalisisatsioonile (kaabli paigalduskohale) juurdepääsu maht on ajavahemikul 2010 – 2015 kasvanud ...*% ja see moodustab kõigist Telia 2015 aasta aktiivsetest kaabli paigalduskohtadest ...*. See näitab, et teised sidevõrgu operaatorid kasutavad intensiivselt Telia kaablikanalisisatsiooni võrku oma sidevõrgu arendamiseks ning huvi Telia kaablikanalisisatsiooni võrgu kasutamise vastu on kasvav.
312. Seega ülemäärase hinna, hinnadiskrimineerimisega ja ristsubsideerimisega seotud konkurentsiprobleemid kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu hulgitasandi teenuste korral realselt ei ole esinenud, kuna selle välistab rakendatud hinnakohustus. Samas ilma vastava hinnakohustuse rakendamiseta oleks Telial võimalus kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu hulgitasandi teenuste osutamisel kasutades ära oma turujõudu ja vertikaalset integreeritust ülemäärase hinna rakendamise kaudu kahjustada teiste sideettevõtjate suutlikkust arendada oma juurdepääsuvõrku Telia kaablikanalisisatsiooni rendi vahendusel ning seeläbi konkureerida jaetasandil sideteenuste osutamisel.

6.5.3. Hinnakohustuste valiku analüüs

313. Alljärgnevalt on analüüsitud märkimisväärse turujõuga ettevõtjale rakendatavaid erinevaid võimalike kohustusi, leidmaks kohustust, mis tagaksid kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste puhul hinnaga seotud konkurentsiprobleemide tõhusaima vältimise. Esmalt vaadeldakse hinnakohustuse teiste kohustustega asendamise võimalikkust ja seejärel erinevaid hinna arvestamise meetodeid.

⁹⁸ Kokku 133 000 aktiivset valguskaabli kiudu, vt peatükk 4.2.1 „Elektroonilise side jaeturud“ tabel 6

6.5.3.1 Hinnakohustuse teiste kohustustega asendamise võimalikkuse analüüs

314. Peatükis hinnatakse, kas märkimisväärse turujõuga ettevõtjale rakendatavat hinnakohustust on võimalik ja otstarbekas asendada mõne muu ESS-is sätestatud kohustusega nagu juurdepääsu-, läbipaistvuse-, mittediskrimineerimise - või kuluarvestuse lahususe kohustusega.
315. Juurdepääsukohustused⁹⁹ ei ole piisavad hinnaga seotud konkurentsiprobleemide vältimiseks, kuna nimetatud kohustused ei sätesta konkreetseid kohustusi ülemäära kõrgete hindade alandamise kohta.
316. Mittediskrimineerimis-¹⁰⁰ ja läbipaistvuskohustuse koos kuluarvestuse lahususe kohustusega¹⁰¹ rakendamine ei takista märkimisväärse turujõuga ettevõtjat rakendamast ülemäärasteid hindasid. Sellised kohustused muudaksid reguleeritavate teenuste hinnad ja kulud nähtavaks ja kohustaksid märkimisväärse turujõuga ettevõtjat pakkuma nii oma jaeüksusele, kui ka teistele operaatoritele samaväärseid hulgiteenuste hindasid. Samas ei kohusta nimetatud sätted märkimisväärse turujõuga ettevõtjat pakkuma teistele sideettevõtjatele reguleeritud teenuseid kuludele orienteeritud hinnaga. Seega võib märkimisväärse turujõuga ettevõtja nii teistele operaatoritele kui ka oma jaeüksusele ülemäära kõrgete kõne lõpetamise hindade rakendamisel samaaegselt rakendada lõpp-kasutajatele oluliselt madalamaid jaehindu, mis ei arvesta teenuse täielike kuludega ning seeläbi piirata teiste operaatorite jaemüüki.
317. Kuna eelkirjeldatud kohustused ei ole hinnaga seotud konkurentsiprobleemide lahendamiseks piisavad, on vajalik ja otstarbekas kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul hinnaga seotud konkurentsiprobleemide vältimiseks, samuti lõppkasutajate kasu suurendamiseks ning efektiivse ja pideva konkurentsi kaitseks rakendada märkimisväärse turujõuga ettevõtjale hinnakohustusi¹⁰², mis sätestavad rakendatava hinna arvestamise meetodi.

6.5.3.2 Erinevate hinna arvestamise meetodite valiku analüüs

318. Hinnakohustuste valimisel peab eelkõige lähtuma ESS § 52 lõikest 1 ja 2, mis sätestavad, et TJA võib kehtestada märkimisväärse turujõuga ettevõtjale juurdepääsu kulude ja tasudega seotud kohustusi, sealhulgas kuludele orienteerituse ja kuluarvestussüsteemiga seotud kohustusi, tingimusel, et ta on turuanalüüsi käigus tuvastanud, et konkurentsi mittetoimimise tõttu on märkimisväärse turujõuga ettevõtjal võimalik hoida hindu ülemäära kõrgel või madalal tasemel, moonutades konkurentsi ja kahjustades lõppkasutajate huve. Soodustades sideettevõtja investeerimist järgmise põlvkonna sidevõrkudesse, võtab TJA arvesse sideettevõtja tehtud investeeringuid. Märkimisväärse turujõuga ettevõtjal peab olema võimalik teenida otstarbekalt kasutatud kapitalilt mõistlikku kasumit, võttes arvesse kaasnevaid riske, mis on omased nimetud konkreetse uue võrguprojekti investeeringutele. Samuti lähtub TJA sideettevõtjale hinnakohustuste kehtestamisel põhimõttest, et igasugune nõutav kulude katmise mehhanism või hinna kujundamise meetod peab teenima efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ja suurendama tarbijate kasu. Hinnakohustuste määramisel võib TJA võtta arvesse ka hindu, mis on kasutusel teistel võrreldavatel turgudel.
319. Kuludele orienteeritud tasude kohustust täiendab ESS § 50 lg 1 punktis 4 nimetatud kulude eraldamise kohustus, kuna see võimaldab veenduda, et ettevõtja ei ole lisanud fikseeritud juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate teenuste hindadele mittevajalikke kulusid. Samuti

⁹⁹ ESS § 50 lõike 1 punkt 5

¹⁰⁰ ESS § 50 lõike 1 punktid 1-3

¹⁰¹ ESS § 50 lõige 4

¹⁰² ESS § 50 lõike 1 punkt 7

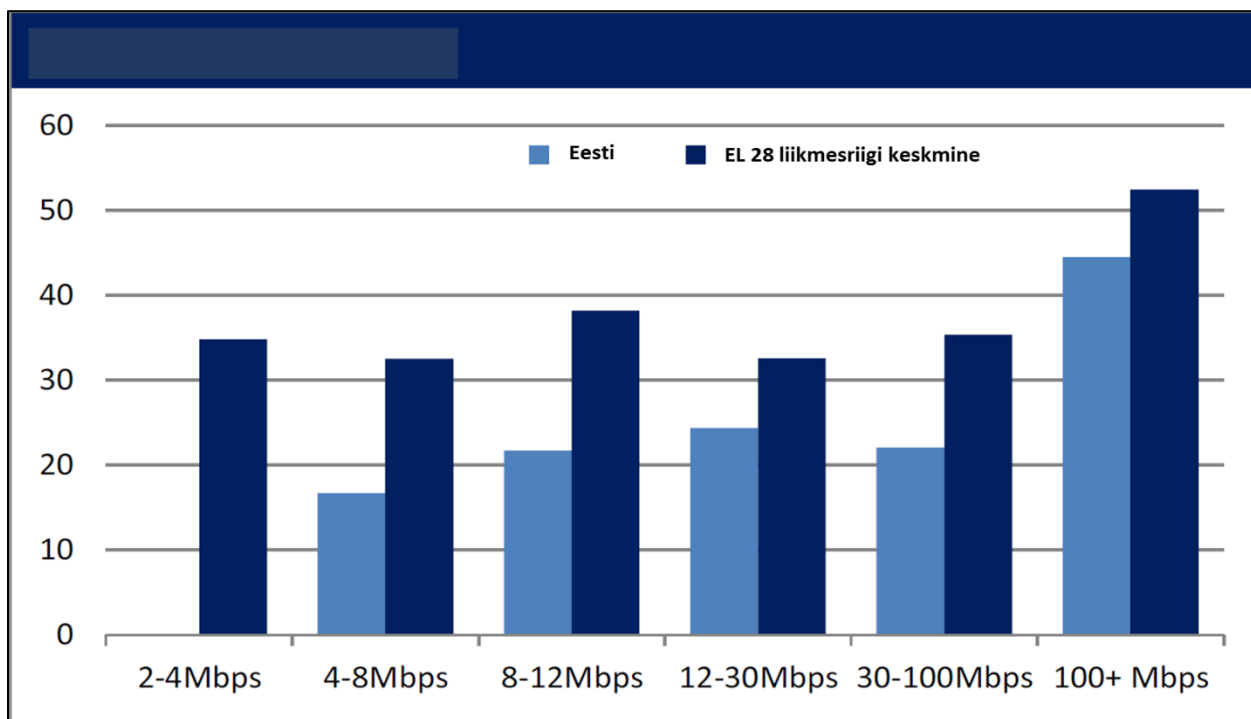
aitab see kaasa hinnaga seotud konkurentsiprobleemide tuvastamisele, kuna võimaldab eraldada jae- ja hulgiteenustega seotud kulusid ja tulusid.

320. Kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjatele hinnakohustuste kehtestamisel kaalus TJA hinnakohustuste rakendamisel järgnevaid meetodeid:

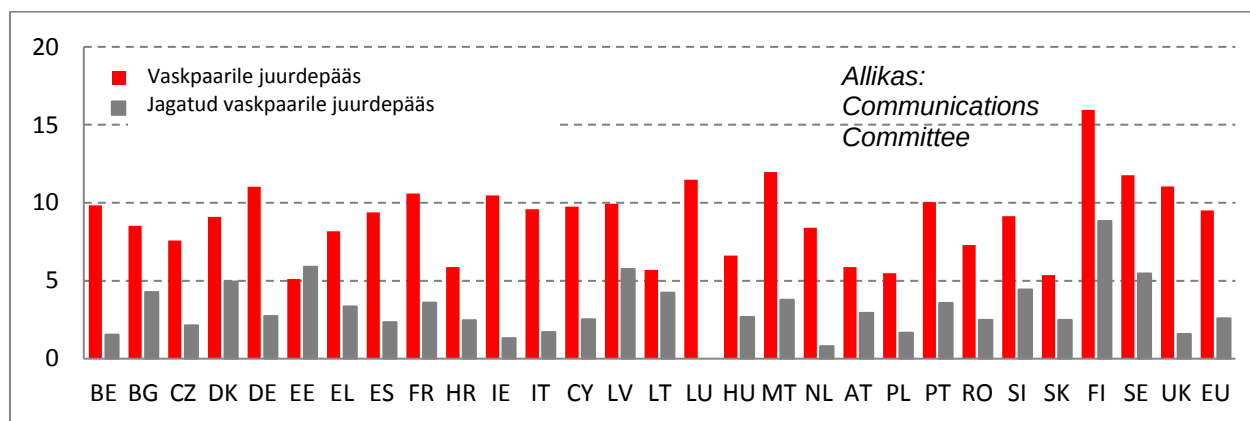
- „jaehind miinus meetod“;
- „võrreldavate hindade (*benchmark*) meetod“;
- „kuludele orienteeritud hinna arvestamise meetod“.

321. „Jaehind miinus meetodi“ korral määratakse reguleeritava hulgiteenuse hind järgnevalt: jaeteenuse tuludelt lahutatakse hulgiteenusega mitteseotud jaeteenuste kulud ja liidetakse hulgiteenusega seotud põhjendatud kulud. Arvestades andmeside ja kõne jaeteenuste turgude konkurentsiolukorda, on „jaehind miinus meetodi“ puuduseks võimalus, et konkurentsiolukord jaeturul surub jaeteenuste hinnad alla teenuse osutamise kulude, mis viiks ka kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste hinnad alla teenuste osutamise kulude. See aga ei ole kooskõlas ESS § 52 lõikega 2, kuna sellisel juhul ei arvestataks sideettevõtjate poolt tehtud investeeringuid ja mõistliku kasumi teenimise võimaldamist. Samuti puuduvad kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu hulgiteenuse korral vastavad jaeteenused, mille alusel arvestada „jaehind miinus meetodi“ kohast hulgiteenuse hinda.

322. „Võrreldavate hindade (*benchmark*) meetod“ seob ühe teenuse hinna teise võrreldava teenuse hinnaga (mõnikord ka teistes riikides osutatava võrreldava teenuse hinnaga) ja on iseäranis kasulik varem reguleerimata teenuste korral seni, kuni on välja töötatud asjakohased kuludele orienteerituse meetodid. Vaskpaarile juurdepääsu hinna arvestamisel ei ole mõistlik nimetatud meetodit kasutada, kuna tihe sidevõrkude vaheline konkurents hoiab andmeside ja kõneteenuste jaehinnad madalad (vt. Joonis 8), kuid teistes liikmesriikides rakendatud vaskpaarile juurdepääsu hulgihindade oluliselt kõrgemad, kui Eestis rakendatud vastavad hinnad (vt Joonis 9). Seetõttu eksisteerib oht, et „võrreldavate hindade (*benchmark*) meetodi“ alusel rakendatavate kõrgete vaskpaarile juurdepääsu hulgihindade tulemusel muutuks jae ja hulgiteenuste hindade vahe negatiivseks, mis omakorda moonutaks konkurentsi. Valguskaabli fiidersegmenti kiu hinna arvestamisel ei ole mõistlik „võrreldavate hindade (*benchmark*) meetodit“ kasutada, kuna piisava mahu võrreldavate hulgihindade kättesaadavus ja võrdlus on komplitseeritud kasutatavate erinevate tehnoloogiate rohkuse tõttu (FTTH, FTTB, FTTC, FTTN). Sarnane takistus esineb ka kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu korral ehk tulenevalt kaablikanalisisatsioonidele juurdepääsu osutamise erinevatest tehnilistest lahendustest (erineva läbimõõduga torud ja erinevad pinnased kuhu torud paigaldatakse) on piisava mahu võrreldavate kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu hulgihindade kättesaadavus ja võrdlus komplitseeritud.

Joonis 8. Andmesidet ja telefoniteenust sisaldava paketi kõige madalamate hindade võrdlus: Eesti vs EL 28 liikmesriigi madalamate hindade keskmine (EUR/PPP, oktoober 2015)¹⁰³

Joonis 9. Vaskpaarile juurdepääsu kuutasu (EUR), oktoober 2015, allikas Communications Committee¹⁰⁴

323. „Kuludele orienteeritud hinna arvestamise meetod“ on kõige sobivamad olukorras, kus turujõud võrguteenuste pakkumise tasandil võimaldab märkimisväärse turujõuga ettevõtjal nõuda ülemääraseid hindu ja kus on ebatõenäoline, et märkimisväärse turujõuga ettevõtja turujõud konkurentsi abil mõistliku aja jooksul väheneks (eriti juhtudel, kus sidevõrgu dubleerimine on raskesti teostatav). Seda, et kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul kasutatava juurdepääsuvõrgu osade dubleerimine on raskesti teostatav, põhjendas TJA otsuse peatükis 4.3.3. Sisenemistõkked“ (koos alapunktidega).
324. „Kuludele orienteeritud hinna arvestamise meetodi“ kehtestamisel tuleb jälgida, et leitaks õige hinnatase. Eksisteerib oht kehtestada liiga madal juurdepääsuhind, kui ka oht kehtestada see liiga kõrgena, mis võimaldab ettevõtjal oma turujõudu ära kasutades saada ülemäärast

¹⁰³ Broadband Internet Access Cost (BIAC) study, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/broadband-internet-access-cost-biac-study>

¹⁰⁴ http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?action=display&doc_id=15807

kasumit ning takistada efektiivset sisenemist jaeturule. Hindamaks, kas valitud meetod on sobiv, peab arvestama, et need vastaksid ESS § 52 lõikes 2 esitatud kriteeriumitele¹⁰⁵.

325. Olenevalt regulatsiooni eesmärgist saab „kuludele orienteeritud hinna arvestuse meetodi“ koostamisel lähtuda järgmistest valikutest:

1. teenuse jaoks vajalike varade (sidevõrgu) mahu hindamise meetodid
 - 1.1) tegelikult kasutusel olev sidevõrk ehk varasid hinnatakse ülevalt-alla (*top-down*)
 - 1.2) teoreetiliselt antud riigi jaoks optimaalseim ja efektiivsetele konkurentsitingimustele vastav sidevõrk ehk varasid hinnatakse alt-üles (*bottom-up*)
2. varade kulubaas
 - 2.1) varade tegelikud ajaloolised väärtused (*HCA - historical cost accounting*)
 - 2.2) varade käesoleva aja väärtused (*CCA - current cost accounting*)
3. kulude jaotuse meetodid
 - 3.1) teenustele jaotatakse kõik kulud proportsionaalselt ehk täielikult jaotatud kulud (*FDC – full distributed costs*)
 - 3.2) teenusele jaotatakse ainult kulud, mis ei eksisteeri (välditavad kulud), kui teenust ei osutata ehk teenusega lisanduvad kulud (*IC – incremental costs*)
 - 3.2.1) teenusele jaotatakse ainult kliendiliiniga otse seotud pikaajaliselt lisanduvad kulud (*pure LRIC – pure long run incremental costs*)
 - 3.2.2) teenusele jaotatakse kliendiliiniga otse ja kaudselt seotud pikaajaliselt lisanduvad kulud (*LRIC - long run incremental costs*)
 - 3.2.3) teenusele jaotatakse kliendiliiniga otse ja kaudselt seotud pikaajalised lisanduvad kulud ning teatud osa üldistest püsikuludest (*LRIC+ long run incremental costs plus*)

326. Iga eelkirjeldatud erinev valik „kuludele orienteeritud hinna arvestamise meetodi“ koostamisel annab tulemuseks erineva teenuse hinna. EK kuluarvestuse soovitus¹⁰⁶ leiab Euroopa Komisjon kokkuvõtvalt, et vaskpaarile juurdepääsu ja valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu hindade arvestamisel tuleks rakendada alt-üles pikaajaliste lisanduvate kulude arvestamise täiendatud meetodit (edaspidi *BU LRIC+ meetod*), mille abil on võimalik prognoosida jooksevkulusid, mida hüpoteetiline tõhus operaator kannaks tänapäevase tõhusa võrgu, st järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu ehitamise korral. Samas ei peaks eeldama, et järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu kasutuselevõtuks tuleks ehitada täiesti uus tsiviilehituse infrastruktuuri võrk (sh kaablikanalisisatsioon). Tsiviilehituse infrastruktuuri puhul peaksid riikide reguleerivad asutused määrama reguleeritavate varade väärtuseks sellise raamatupidamisväärtuse, millest on maha arvatud arvutamise hetkel valitsev akumuliseeritud kulum ning mida on indekseeritud asjakohase hinnaindeksi, näiteks jaehinnaindeksiga. Kulupõhiste juurdepääsuhindade arvestamiseks võib kohaldada ka soovitatavast BU LRIC+

¹⁰⁵ Hinnakohustuse kehtestamisel võtab TJA arvesse sideettevõtja tehtud investeeringuid ja seda, et märkimisväärse turujõuga ettevõtjal peab olema võimalik teenida otstarbekalt kasutatud kapitalilt mõistlikku kasumit, võttes arvesse kaasnevaid riske, mis on omased nimetatud konkreetse uue võrguprojekti investeeringutele. TJA nõutav kulude katmise mehhanism või hinna kujundamise meetod peab teenima efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ja suurendama tarbijate kasu. Selleks võib TJA arvestada ka hindu, mis on kasutusel teistel võrreldavatel turgudel.

¹⁰⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32013H0466>

meetodist erinevat meetodit, kui see kehtis EK kuluarvestuse soovitusel jõustumise ajal ja vastab järgmistele eesmärkidele ja kriteeriumidele:

- 1) Kuluarvestuse meetodi tulemusel kujunevad juurdepääsuhinnad, mis vastavad võimalikult suurel määral tõhusal konkurentsivõimelisel turul oodatavatele hindadele. Selline kuluarvestuse meetod peaks põhinema tänapäevasel tõhusal võrgul, peegeldama vajadust tagada aja jooksul stabiilsed ja prognoositavad vaskpaar-juurdepääsuvõrguga seotud hulgimüügi hinnad, mille abil välditakse märkimisväärseid hinnakõikumisi ja -šokke, et pakkuda selget raamistikku investeerimiseks, ning selle abil peab olema võimalik määrata kulupõhiseid vaskpaar-juurdepääsuvõrguga seotud hulgimüügi hindu, mis toimivad ankruna järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu teenuste puhul, ning tulla toime asjakohaselt ja järjepidevalt vähenevatest mahtudest tuleneva mõjuga, mida põhjustab üleminek vaskpaar-võrkudelt järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkudele, st kuluarvestuse meetod peaks võimaldama vältida vaskpaar-juurdepääsuvõrguga seotud hulgimüügi hindade kunstlikku tõusu, mis muidu leiaks aset selle tulemusel, kui kliendid lähevad üle märkimisväärse turujõuga ettevõtja järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrku.
 - 2) Kulude tagasiteenimine on kuluarvestuse meetodi peamine põhimõte. Sellega tagatakse, et operaatorid suudavad katta kulusid, mis on kantud tõhusa tegevuse käigus, ning saada asjakohast tulu investeeritud kapitalilt.
 - 3) Kuluarvestuse meetod, mis annab nn asjakohaseid ostu- või müügisignaale, võimaldab saavutada sobiva tasakaalu tõhusa turule sisenemise tagamise ning piisavate investeerimisstiimulite ja eelkõige järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkude kasutuselevõtu vahel ning seeläbi osutada uusi, kiiremaid ja parema kvaliteediga lairibateenuseid.
 - 4) Kuluarvestuse meetodiga peaks olema võimalik tagada liidus läbipaistvus ja ühtsus. Samuti peaks sellega olema võimalik tagada, et ühtse mudeli abil peegeldatakse konkreetseid siseriiklikke olusid.
 - 5) Kui ei modelleerita järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrku, peaks see kuluarvestuse meetod peegeldama järkjärgulist üleminekut vaskpaar-võrgult järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgule.
 - 6) Kuluarvestuse meetod peaks võimaldama kohaldada sellist varade väärtuse hindamise meetodit, mille puhul võetakse arvesse, et teatavaid tsiviilehituse infrastruktuuri varasid ei dubleerita konkurentsiprotsessis.
 - 7) Kuluarvestuse meetodile peavad olema lisatud vaskpaar-juurdepääsuvõrgu hindade dokumenteeritud prognoosid, mis tõendavad, et need hinnad ei kõigu märkimisväärselt ja püsivad seega stabiilsed pika aja jooksul ning et alternatiivne meetod vastab regulatiivse läbipaistvuse ja prognoositavuse põhimõtetele ning arvestab samuti vajadusega tagada hinnastabiilsus.
 - 8) Eeltoodud lõikude 5-7 nimetatud kriteeriumite täitmiseks tuleks selles liikmesriigis juba kehtivat kuluarvestuse meetodit muuta minimaalselt.
327. Järgnevalt analüüsitakse kuludele orienteeritud hinna arvestamise meetodites kasutatavaid teenuse jaoks vajalike varade mahu, kulubaaside ja kulude jaotuse hindamise meetodeid.
328. Reguleeritud teenuste hinna arvestamist mõjutab oluliselt see, kas varade hindamisel võetakse aluseks tegelikult kasutusel olev sidevõrgu maht ehk kas varasid hinnatakse ülevallalt (*top-down*) või võetakse aluseks teoreetiliselt antud riigi jaoks optimaalseim sidevõrgu maht ehk hinnatakse varasid alt-üles (*bottom-up*) meetodist lähtuvalt. Nii reguleeritavale sideettevõtjale, kui ka regulaatorile on ressursse säästvam ülevallalt-alla varade hindamise meetod, sest sellisel juhul jääb ära komplitseeritud ja ressursimahukas „ideaalse“ sidevõrgu modelleerimine. Varade alt-üles (*bottom-up*) hindamist kasutatakse eesmärgiga välistada juba

olemasoleva monopoolse sidevõrgu ebaefektiivsusi. Kuna Eestis on andmeside- ja kõneteenuste turul sideettevõtjate vaheline konkurents (kui võtta arvesse ka mobiiltelefoni võrgu operaatoreid) tihe, siis on vähetõenäoline, et Telia sidevõrk sisaldaks olulisi ebaefektiivsusi, mida tuleks alt-üles (*bottom-up*) mudeliga korrigeerida.

329. Euroopa Liidu liikmesriikide sideturu regulaatorite poolt kasutatakse kuludele orienteeritud hindade arvestamisel nii varade ajaloolistel kuludel (*HCA - historical cost accounting*) kui ka varade käesoleva aja väärtusel (*CCA - current cost accounting*) põhinevat kulubaasi. Varade ajaloolistel kuludel põhineva kulubaasi aluseks on reguleeritava sideettevõtja majandusaasta aruandes sisalduvad kulud. See tähendab, et aluseks võetakse sideettevõtja poolt tehtud investeeringute tegelik ajalooline väärtus. Varade käesoleva aja väärtusel põhineva kulubaasi aluseks võetakse investeeritud vara käesoleva aja turuväärtus.
330. Varade ajaloolistel kuludel põhinev kulubaasi kasutamine on võrreldes varade käesoleva aja väärtusel põhineva kulubaasiga vähem koormav nii reguleeritavale sideettevõtjale, kui ka regulaatorile. Varade ajalooline kulubaasi aluseks on reguleeritava sideettevõtja tehtud investeeringud, mida ei ole vaja ümber arvestada käesoleva aja väärtusesse. Samas tuleb varade käesoleva aja väärtusel põhineva kulubaasi korral leida tehtud investeeringute käesoleva aja turuväärtus. Sellise ümberarvutuse teostamine on erinevaid turuhindasid arvesse võttes komplitseeritud ja eeldab sageli ka eksperthinnangute saamist, mis muudab käesoleva aja väärtusel põhineva kulubaasi arvestamise võrreldes varade ajaloolise kulubaasi arvestamisega oluliselt tööjõuressursi mahukamaks.
331. Varade ajaloolistel kuludel põhineva kulubaasi aluseks võtmine tagab reguleeritavale sideettevõtjale tehtud investeeringute tagasiteenimise. Samas võib varade käesoleva aja väärtusel põhineva kulubaasi aluseks võtmine seada reguleeritava sideettevõtja investeeringute tagasi teenimise ohtu, kui varade käesoleva aja turuväärtus langeb. Kui varade käesoleva aja turuväärtus tõuseb, siis tekib reguleeritaval sideettevõtjal varade käesoleva aja väärtusel põhineva kulubaasi alusel võimalus teenida hulgitasandil märkimisväärselt kõrgemaid kasumeid (vara käesoleva aja turuväärtuse ja tegeliku ajaloolise väärtuse vahe võrra) ning selle arvelt ristsubsideerida jaetasandi teenuseid, mis võib viia teiste sideettevõtjate konkurentsi olukorra kahjustumiseni jaetasandi teenuste osas.
332. Ülal esitatud Joonis 9. Vaskpaarile juurdepääsu kuutasu (EUR), oktoober 2015, *allikas Communications Committee* nähtub, et võrreldes Eestiga on enamuse Euroopa Liidu liikmesriikides vaskpaarile juurdepääsu hinnad oluliselt kõrgemad. Suuremas osas on vastavad hinnad arvestatud varade käesoleva aja väärtusel põhineva kulubaasi alusel. Seetõttu on väga tõenäoline, et Telia vaskpaarile juurdepääsu hindade arvestamise üleviimine varade ajaloolistelt kuludelt käesoleva aja väärtusel põhinevale kulubaasile, viiks vastavate hindade märkimisväärses tõusuni, kuna Telia investeeringud vaskpaaridesse on ajalooliste kulude aluse märkimisväärses osas juba amortiseeritud ehk vaskpaari ajalooline amortisatsiooni kulu on madalam, kui käesoleva aja väärtuse alusel arvestatud amortisatsiooni kulu. See omakorda põhjustaks praeguses turu olukorras niigi väikse ja langeva vaskpaarile juurdepääsu teenuse mahu (2015 aastal ...* vaskpaari, vt Joonis 10) veelgi kiirema languse ja võimalik, et ka vastava teenuse hääbumist. On ka oluline, et siseriikliku konsultatsiooni raames on Starman AS esitanud arvamus, et hetkel kehtiv vaskpaarile juurdepääsu hind on liialt kõrge, mistõttu vaskpaarile juurdepääsu hindade tõus käesoleva aja väärtusel põhineva kulubaasi rakendamise läbi oleks suure tõenäosusega jaeturu konkurentsi kahjustav.

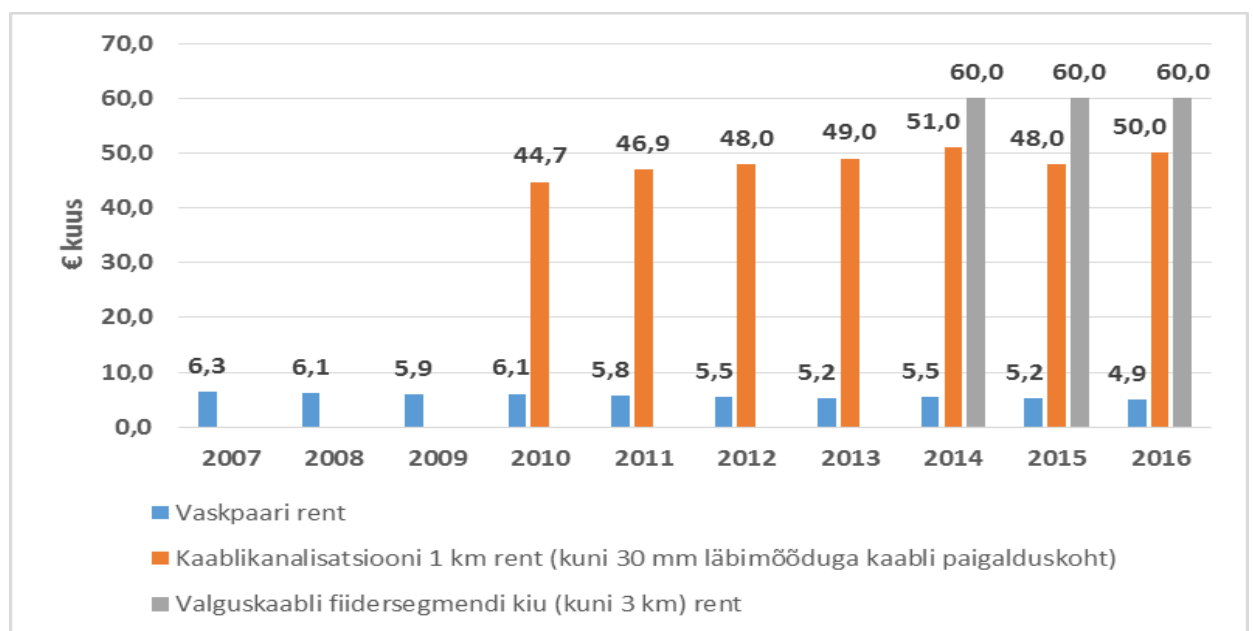
...*

Joonis 10. Vaskpaarile juurdepääsu teenuse kuutasu ja mahu võrdlus

333. Euroopa riikide sideturu regulaatorite poolt rakendatakse kuludele orienteeritud hindade arvestamisel täielikult jaotatud kulude (*FDC – full distributed costs*) või pikaajaliselt

lisanduvate kulude (*LRIC – long run incremental costs*) meetodit. Näiteks¹⁰⁷ vaskpaarile juurdepääsu hindade arvestamisel kasutab FDC meetodit 11 riiki ja LRIC meetodit 20 riiki. Valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu hindade arvestamisel kasutab FDC meetodit 5 riiki ja LRIC meetodit 10 riiki. Kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu hindade arvestamisel kasutab FDC meetodit 13 riiki ja LRIC meetodit 12 riiki.

334. Täielikult jaotatud kulude arvestamise meetod võimaldab reguleeritaval sideettevõtjal jaotada teenustega seotud kulud proportsionaalselt kõikide vastavat kuluallikat kasutavate teenuste vahel. Pikaajaliselt lisanduvate kulude meetod võimaldab reguleeritud teenuse kuludena võtta arvesse ainult neid kulusid, mis kaovad, kui vastavat teenust enam ei osutataks (reguleeritava teenusega lisanduvad kulud). Investeeringute tagamise osas annab täielikult jaotatud kulude arvestamise meetod reguleeritavale sideettevõtjale suurema kindluse, kui pikaajaliselt lisanduvate kulude meetod, kuna tagab investeeringute tegevuspõhise jaotamise reguleeritud ja reguleerimata teenuste vahel. Samas kui pikaajaliselt lisanduvate kulude meetod piirab reguleeritud ja reguleerimata teenustele tehtud ühiste investeeringute omistamist reguleeritud teenustele.
335. Telia on rakendanud kuludele orienteeritud hinna arvestuse meetodit, mis lähtub varade mahu hindamisel ülevalt alla meetodist, varade ajaloolistel kuludel põhinevast kulubaasist ja täielikult jaotatud kulude arvestamise meetodist (ehk kokkuvõtlikult *TD HC FDC – top-down historical costs full distribution costing* meetodit) vaskpaarile juurdepääsu teenuse korral alates 2007 aastast, kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu korral alates 2010 aastast ja valguskaabli fiidersegmenti kiule juurdepääsu korral alates 2014 aastast. Nimetatud hinna arvestuse meetodi alusel määratud hinnad on olnud stabiilsed (vt Joonis 11) ja taganud seeläbi sideettevõtjatele läbipaistva ja püsiva hulgitasandi teenuste keskkonna.

Joonis 11. Telia TD HC FDC meetodi alusel arvestatud reguleeritavate teenuste hinnad 2007 - 2016

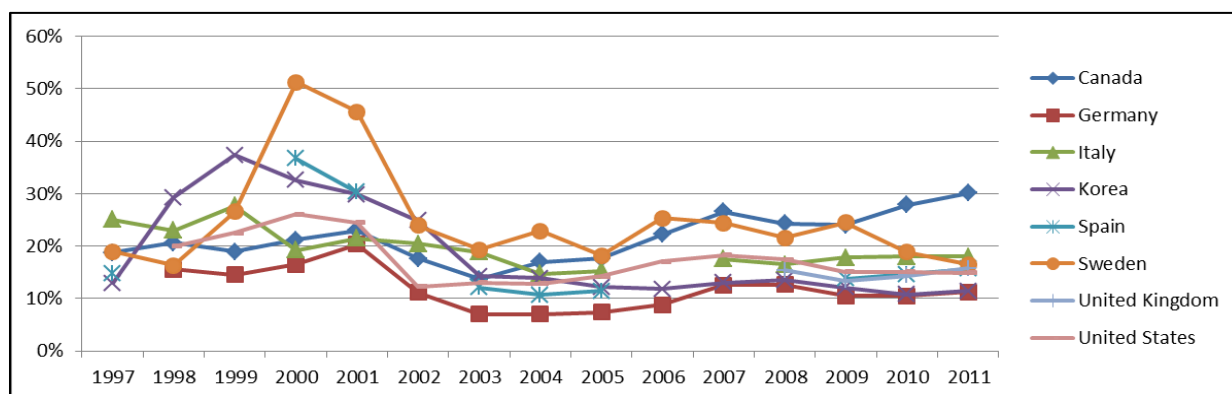
336. TD HC FDC meetodi alusel arvestatud hinnad on kindlustanud ka Telia ning teiste fikseeritud sidevõrgu operaatorite jätkuva huvi investeerida sidevõrkude ja -teenuste arendamisse. Joonis 12 nähtub, et fikseeritud sidevõrgu operaatorid on ajavahemikul 2007 – 2016 stabiilselt (ca 30 – 43 miljonit eurot aastas, välja arvatud üleüldise majanduse languse aastatel 2009 – 2010) investeerinud sidevõrkude ja -teenuste arengusse. Kõigi fikseeritud sidevõrgu operaatorite kogu investeeringute suhe kogu käibesse on olnud enamuse perioodist

¹⁰⁷ BEREC Report „Regulatory Accounting in Practice 2016“ joonis 7.

15 – 20%, mis on sarnane või kõrgem Saksamaa, Itaalia, Hispaania, Rootsi ja Suurbritannia vastavatest näitajatest¹⁰⁸ (vt Joonis 13), millised kasutavad fikseeritud sidevõrgus juurdepääsu hulgiteenuste reguleeritud hindade arvestamisel CC LRIC meetodit.

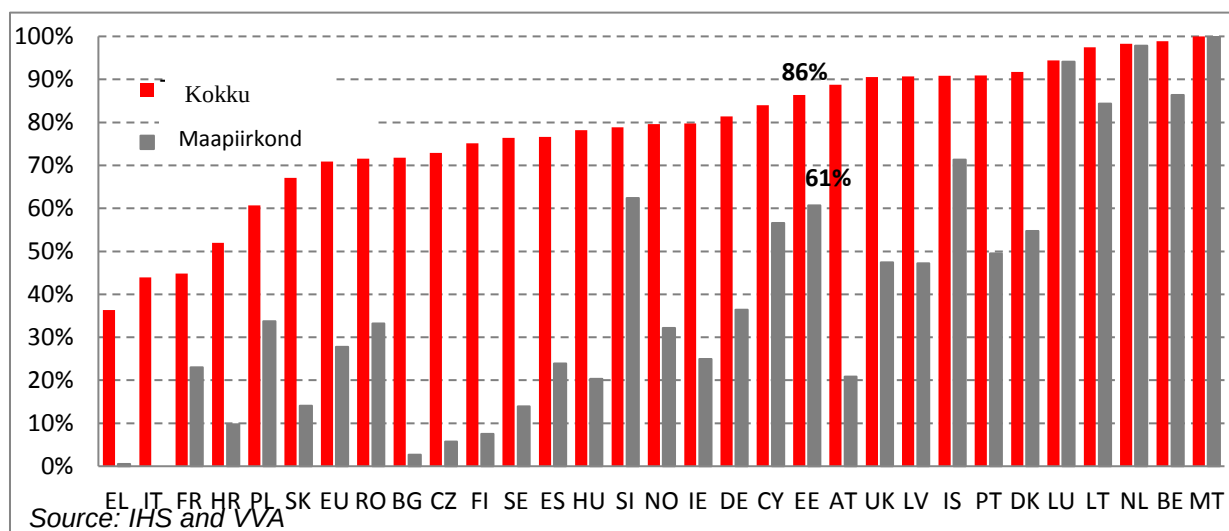
...*

Joonis 12. Fikseeritud sidevõrgu operaatorite investeeringud ja investeeringute suhe käibesse perioodil 2007 - 2015

Joonis 13. Teiste riikide fikseeritud sidevõrgu operaatorite investeeringute ja käibe suhe 1997 - 2011

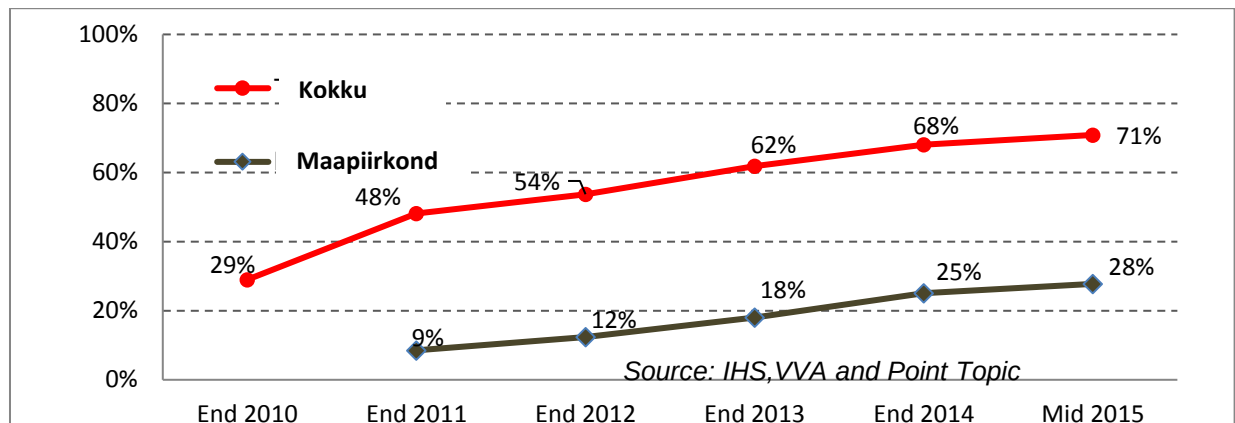
337. Võrreldes Eesti sidevõrkude arengut teiste Euroopa riikidega selgub, et TD HC FDC meetod on sobiv soodustamiseks järgmise põlvkonna sidevõrkude arengut. Alltoodud Joonis 145 ja Joonis 156 nähtub, et Eesti on järgmise põlvkonna sidevõrkude arengu osas (kokku katvus 86% ja maapiirkonnas 61%) märkimisväärselt üle Euroopa keskmise (kokku katvus 71% ja maapiirkonnas 28%).

Joonis 14. Järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu (FTTP, VDSL ja Docsis 3.0) katvus EL liikmesriikides, juuni 2015, allikas EK raport 2016¹⁰⁹

¹⁰⁸ Vt peatükk 5.4 „Competition & investment: An analysis of the drivers of superfast broadband“, WIK-Consult report http://www.wik.org/fileadmin/Studien/2015/Competition_and_investment_superfast_broadband.pdf

¹⁰⁹ Broadband market developments in the EU 2016 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connectivity#Article>

Joonis 15. Järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu (FTTP, VDSL ja Docsis 3.0) katvus ELs, 2010-2015, allikas EK raport 2016¹¹⁰

338. Teliale kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul hinnakohustuste kehtestamine kuludele orienteeritud hinna arvestus TD HC FDC meetodi alusel on kooskõlas ESS-iga¹¹¹, kuna:

- on mõistlik ja otstarbekas, sest tagab, et Telia ei kasuta oma turujõudu konkurentsi kahjustavalt;
- on mittediskrimineeriv, kuna Telia poolt osutatavad kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvad teenused mõjutavad konkurentsi vertikaalselt allapoole seotud jaeturgudel Telia ulatusliku infrastruktuuri olemasolu tõttu oluliselt suuremal määral kui teiste sideettevõtjate poolt nimetatud turu koosseisu kuuluvad teenused. Sellest tulenevalt on õigustatud Teliale hinnakohustuste kehtestamine, et tõkestada Telia võimalust oma märkimisväärset turujõudu ära kasutada konkurentsi takistamiseks;
- on läbipaistev, sest kohustused on kehtestatud selliselt, et isikule on üheselt arusaadav, mida TJA tema suhtes on otsustanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad;
- tagab märkimisväärse turujõuga ettevõtjatele tehtud kulude ja investeeringute tagasi teenimise, ning võimaldab teenida otstarbekalt kasutatud kapitalilt mõistlikku kasumit;
- teenib efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ja suurendab lõppkasutajate kasu, kuna nimetatud kohustuse eeldatavaks tulemuseks on reguleeritava hulgituru hindade baseerumine tegelikel kuludel. Seega neile teistele sideettevõtjatele, kellele juurdepääsu rent on oluline kulu, väheneb jae- ja hulgihindade kokku surumise oht ning väheneb turult väljatõrjumise tõenäosus. See omakorda tagab sideettevõtjate paljususe, mis loob eeldused lõppkasutajatele osutatavate jaeteenuste valiku ja kvaliteedi parandamiseks ehk suureneb lõppkasutajate kasu.

339. Teliale kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul hinnakohustuste kehtestamine kuludele orienteeritud hinna arvestuse TD HC FDC meetodi alusel on kooskõlas

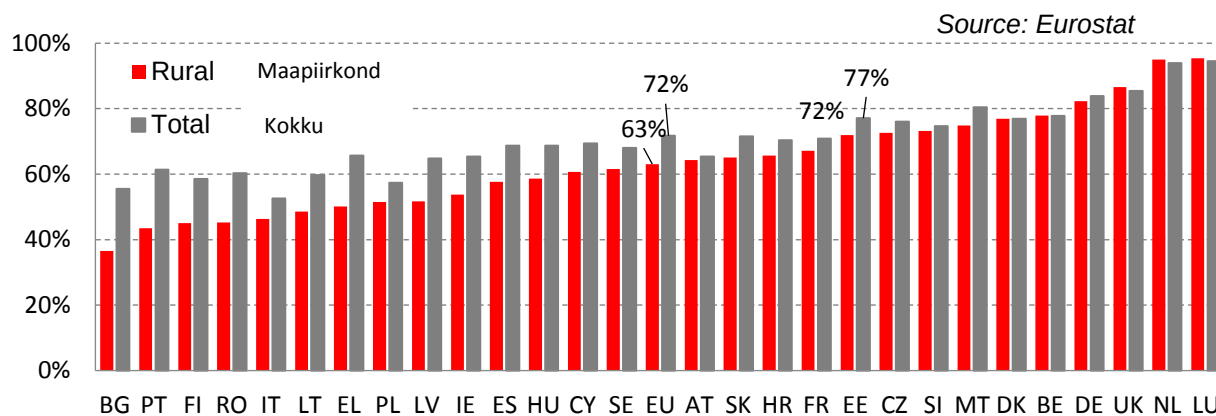
¹¹⁰ Broadband market developments in the EU 2016 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connectivity#Article>

¹¹¹ ESS § 135 lõike 1 alusel peab TJA tagama, et toiming või meede on mõistlik ja otstarbekas, mittediskrimineeriv ja läbipaistev. ESS § 52 lõike 2 alusel kehtestades hinnakohustused ja soodustades sideettevõtja investeerimist järgmise põlvkonna sidevõrkudesse, võtab TJA arvesse sideettevõtja tehtud investeeringuid ja seda, et märkimisväärse turujõuga ettevõtjal peab olema võimalik teenida otstarbekalt kasutatud kapitalilt mõistlikku kasumit, võttes arvesse kaasnevaid riske, mis on omased nimetatud konkreetse uue võrguprojekti investeeringutele. Samuti lähtub TJA hinnakohustuste kehtestamisel põhimõttest, et igasugune nõutav kulude katmise mehhanism või hinna kujundamise meetod peab teenima efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ja suurendama tarbijate kasu.

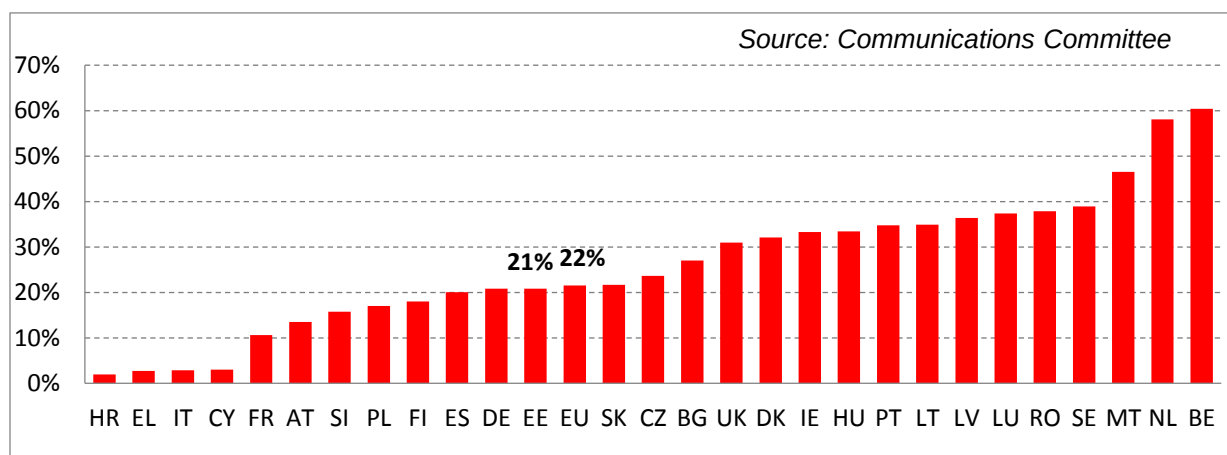
EK kuluarvestuse soovitusena¹¹², kuna on täidetud järgnevad soovitusel punktis 40 esitatud nõuded, mis peavad olema täidetud, kui kasutatakse BU LRIC+ meetodist erinevat meetodit (Eesti puhul TD HC FDC):

- 1) TD HC FDC meetodi rakendamise tulemusel kujunevad juurdepääsuhinnad, mis vastavad suurel määral tõhusal konkurentsivõimelisel turul oodatavatele hindadele. Selline kuluarvestuse meetod põhineb tänapäevasel tõhusal Telia sidevõrgul (vt lõik 328). See tagab stabiilsed ja prognoositavad vaskpaar-juurdepääsuvõrgu hulgimüügi hinnad (vt lõik 3355 ja Joonis 11), mille abil välditakse märkimisväärseid hinnakõikumisi ja –šokke ning pakub selget raamistikku investeerimiseks. Selle abil on võimalik määrata kulupõhiseid vaskpaar-juurdepääsuvõrgu hulgimüügi hindu, mis toimivad ankruna järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu teenuste puhul, ning tuleb toime asjakohaselt ja järjepidevalt vähenevatest mahtudest tuleneva mõjuga, mida põhjustab üleminek vaskpaar-võrkudele järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkudele, st kuluarvestuse meetod võimaldab vältida vaskpaar-juurdepääsuvõrgu hulgimüügi hindade kunstlikku tõusu, mis leiaks aset selle tulemusel, kui kliendid lähevad üle märkimisväärse turujõuga ettevõtja järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrku. Kõiki eelloetletud tingimuste täitmist põhjendab eelkõige asjaolu, et rakendatava TD HC FDC meetodit on kasutatud vaskpaarile juurdepääsu hindade arvestamisel juba aastast 2007 ja need hinnad olnud stabiilselt. Samuti on olnud stabiilsed ja viimastel aastatel ka kasvavad investeringud sidevõrgu arendamisse (vt Joonis 123) ning järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrguga katvus Eesti on märkimisväärselt üle Euroopa Liidu liikmesriikide keskmise (vt Joonis 14 ja Joonis 15).
- 2) Kulude tagasiteenimine on TD HC FDC meetodi peamine põhimõte. Sellega tagatakse, et operaatorid suudavad katta kulud, mis on kantud tõhusa tegevuse käigus, ning saada asjakohast tulu investeeritud kapitalilt.
- 3) TD HC FDC meetod annab nn asjakohaseid ostu- või müügisignaale, saavutab sobiva tasakaalu tõhusa turule sisenemise tagamise ning piisavate investeerimisstiimulite ja eelkõige järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkude kasutuselevõtu vahel ning seeläbi toetab uusi, kiiremaid ja parema kvaliteediga lairibateenuseid. Seda kinnitab asjaolu, et Telia on rakendanud reguleeritavatele juurdepääsu teenuste hindade arvestamisele alates 2007 aastast TD HC FDC meetodid ja selle aja jooksul on Eestis, mis on üks väiksema elanikkonna tihedusega riike Euroopas (ca 29 in/km²) ühendatud fikseeritud lairibaga maapiirkonnas 72% ja kokku 77% majapidamistest, mis on rohkem kui Euroopa Liidu vastavad keskmised näitajad, maapiirkonnas 63% ja kokku 72% (vt Joonis 16). Fikseeritud kiire lairibaga (üle 30 Mbps) on Eestis ühendatud 21% majapidamistest, mis on vastava Euroopa Liidu keskmise näitaja (22%) lähedal (vt Joonis 17).

¹¹² EK soovitusel punkt 40 sätestab nõuded, mis peavad olema täidetud, kui kasutatakse BU LRIC+ meetodist erinevat meetodit, Eesti puhul TD HC FDC

Joonis 16. Fikseeritud lairibaga majapidamiste osakaalud EL liikmesriikides 2015, allikas EK raport 2016¹¹³

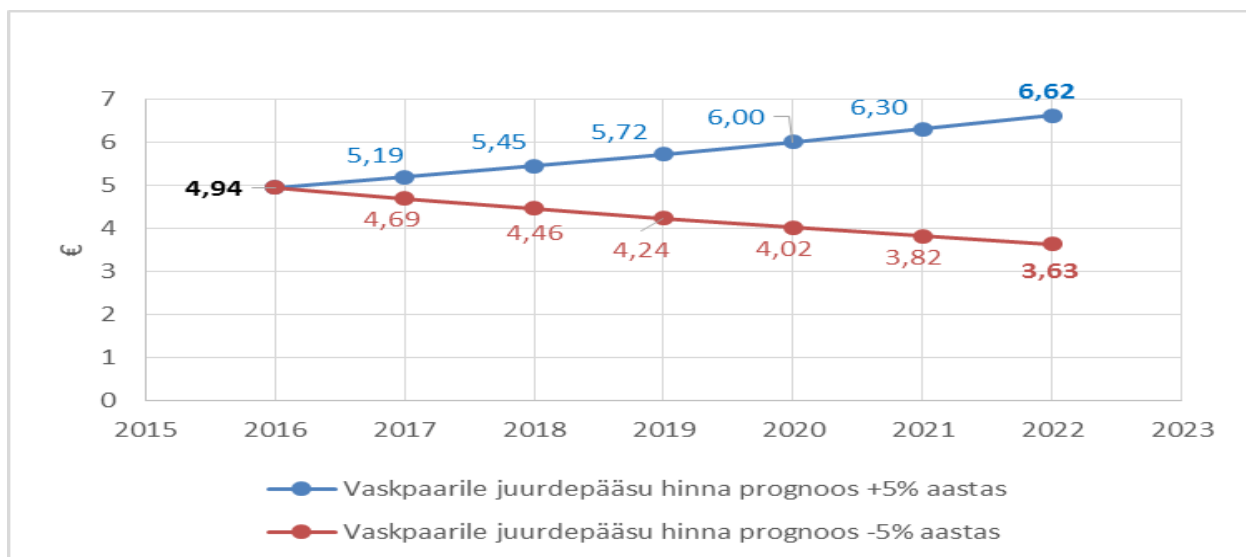
Joonis 17. Fikseeritud kiire lairibaga (vähemalt 30 Mbps) majapidamiste osakaalud EL liikmesriikides 2015, allikas EK raport 2016¹¹⁴

- 4) TD HC FDC meetod tagab liidus läbipaistvuse ja ühtsuse ning peegeldab konkreetseid siseriiklikke olusid, kuna selle alusel arvestatud hinnad annavad selge ja arusaadava ülevaate Eesti kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste kuludest.
- 5) TD HC FDC meetod ei modelleeri alt-üles järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrku, vaid lähtub reaalsest järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu arengust. Seetõttu peegeldab TD HC FDC meetod järkjärgulist üleminekut vaskpaar-võrgult järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgule.
- 6) TD HC FDC kohaldab sellist varade väärtuse hindamise meetodit, mille puhul võetakse arvesse, et teatavaid tsiviilehituse infrastruktuuri varasid ei dubleerita konkurentsiprotsessis ehk tsiviilehituse infrastruktuur amortiseeritakse ajaloolise väärtuse alusel;
- 7) TD HC FDC meetodile on lisatud vaskpaar-juurdepääsuvõrgu hindade dokumenteeritud prognoosid (vt Joonis 1819), mis tõendavad, et need hinnad ei kõigu märkimisväärselt ja püsivad seega stabiilsed pika aja jooksul, mis vastab regulatiivse läbipaistvuse ja prognoositavuse põhimõtetele ning tagab hinnastabiilsuse. Kuna hinnakohustustes sätestatakse põhimõte, et vaskpaarile juurdepääsu teenus hind ei tohi kalendriaastas muutuda rohkem kui 5%, siis jääb vaskpaarile juurdepääsu teenuse tuleviku kuutasu

¹¹³ Broadband market developments in the EU 2016 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connectivity#Article>

¹¹⁴ Broadband market developments in the EU 2016 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connectivity#Article>

aastaks 2022 vahemikku 3,63 € kuni 6,62 €. Ka vaskpaarile juurdepääsu varasemad hinnad (perioodil 2007 – 2016) on olnud stabiilsed, vt Joonis 7 ja Joonis 10.

Joonis 18. Vaskpaarile juurdepääsu teenuse hinna prognoos aastateks 2016 – 2022

- 8) Eeltoodud lõikude 5-7 nimetatud kriteeriumite täitmiseks ei tule juba kehtivat TD HC FDC meetodit muuta. Kõik nimetatud kriteeriumid on täidetud ka käesoleval ajal kehtiva TD HC FDC meetodi alusel.
340. Eeltoodust tulenevalt on kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul ESS ja EK kuluarvestuse soovitusel sätestatud põhimõtetest¹¹⁵ lähtuvalt ja tulenevalt hetkel kehtiva TD HD FDC meetodi mõjust Eesti sideturu arengule, konkurentsile ning sideettevõtjate investeeringutele mõistlik ja otstarbekas jätkata kuludele orienteeritud hinna arvestamisel TD HC FDC meetodiga. Samuti ei ole TD HC FDC meetodi rakendamine Teliale ega ka TJA-le ülemäära koormav, kuna nii Telial kui ka TJA-l on juba pikaajaline kogemus arvestada kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru teenuste hindasid nimetatud meetodi alusel.

6.5.4. Hinnakohustuse kehtestamine

341. TJA otsustab kehtestada Teliale kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul otsuse peatükis 6.5.2. Hinnaga seotud konkurentsiprobleemid ja hindade analüüs“ kirjeldatud konkurentsiprobleemide vältimiseks ning lõppkasutajate huvide kaitseks ESS § 50 lg 1 punktis 4 sätestatud kulude eraldi arvestuse kohustuse ning ESS § 50 lg 1 punktis 7 sätestatud kuludele orienteeritud tasudega seotud kohustuse.
342. Kulude eraldi arvestuse ja kuludele orienteeritud tasude kohustuse raames otsustab TJA kohustada Teliat järgmisteks tegevusteks:
- 1) Telia peab rakendama teistele sideettevõtjatele ja enda üksustele osutatavate vaskpaarile, valguskaabli fiidersegmenti kiule ja kaablikanaliseerimisele juurdepääsu teenuste kulude eraldi arvestamiseks otsuse lisas 1 toodud TD HC FDC meetodit;
 - 2) Telia peab rakendama teistele sideettevõtjatele osutatavate vaskpaarile, valguskaabli fiidersegmenti kiule ja kaablikanaliseerimisele juurdepääsu teenustele hindasid, mis ei ole kõrgemad kui otsuse lisas 1 toodud TD HC FDC meetodi põhised kuludele orienteeritud hinnad;

¹¹⁵ Eelkõige ESS § 52 lõige 2 ja EK kuluarvestuse soovitusel lõik 40.

- 3) Telia võib rakendada vaskpaarile, valguskaabli fiidersegmenti kiule ja kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu teenustele allahindluseid, kui need on tegevuspõhised;
- 4) Telia võib rakendada vaskpaarile, valguskaabli fiidersegmenti kiule ja kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu teenustele erinevaid hindasid, kui need on põhjendatud kvaliteedi erinevustega ja/või piirkondlike iseärasustega;
- 5) Telia vaskpaarile, valguskaabli fiidersegmenti kiule ja kaablikanalisisatsioonile juurdepääsu teenuste kasutamiseks vajalikele teenustele (sealhulgas juurdepääs vajalikele ühispaiknemisele, tugisüsteemidele ja tarkvarasüsteemidele), samuti liitumisteenustele hindade arvestamisel tagama, et teenuse hind ei sisaldaks selle teenuse osutamiseks mittevajalikke kulusid ja teenusele omistatakse ainult need kulud, mis on teenuse osutamiseks otstarbekad ja efektiivsed, sealjuures on lubatud põhjendatud tulukus kooskõlas otsuse lisa 1 punktiga 4.3;
- 6) Telia ei või liitumishindadesse arvestada vaskpaaride, valguskaabli fiidersegmenti kiu ja kaablikanalisisatsiooni kulusid, mille märkimisväärse turujõuga ettevõtja võtab arvele oma põhivarana ja millelt arvestatakse kulumit;
- 7) Telia peab regulaarselt vähemalt üks kord aastas vaskpaarile, valguskaabli fiidersegmenti kiu ja kaablikanalisisatsiooni juurdepääsu teenuste hinnad ümber arvestama lähtudes viimase majandusaasta kuludest;
- 8) Telia ei või vaskpaarile juurdepääsu teenuste hindasid muuta kalendriaastas rohkem, kui $\pm 5\%$ võrreldes eelmisel kalendriaastal viimasena rakendatud vastavate hindadega.

6.6. Kehtestatavate kohustuste täitmise tähtaeg

343. Vastavalt ESS § 49 lõikele 4 annab TJA mõistliku tähtaja MTE-ks tunnistatud isikule MTE-ks tunnistamise otsuses sätestatud kohustuste täitmiseks.
344. TJA nõuab kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul Telialt temale otsuse peatükkides 6.2.4. Juurdepääsu kohustuste kehtestamine“, 6.3.4. Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamine“, 6.4.4. Läbipaistvuskohustuste kehtestamine“ ja 6.5.4. Hinnakohustuse kehtestamine“ kirjeldatud kohustuste täitmist alates 01.08.2017.
345. Kuni otsuse ning sellest tulenevate kohustuste jõustumiseni kehtivad kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgiturul Teliale Konkurentsiameti 11.11.2013. otsusest nr 8.3-1/13-001 tulenevad kohustused.
346. Tähtaegade määramisel on TJA arvestanud, et need on piisavad kehtestatavate kohustuste täitmiseks. Telial on olemas tehnilised võimalused ning varasem kogemus kindlaksmääratud asukohas kohaliku juurdepääsu hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamisel koos läbipaistvus-, mittediskrimineerimise-, juurdepääsu- ning hinnakohustuste täitmisega.
347. Võttes arvesse eeltoodut, ei ole kohustuste täitmise tähtaeg Teliale ülemääraselt koormav.